

Явор Конов

**Падре Атанасиус Кирхер
(1602-1680)
и неговата
Musurgia Universalis
(Рим, 1650)**

Itinerarium illustratum

София, 2018

**Падре Атанасиус Кирхер (1602-1680)
и неговата *Musurgia Universalis* (Рим, 1650)
*Itinerarium illustratum***

**Монография
Българска
Първо издание**

Всички права над текста в тази книга са запазени

© Явор Светозаров Конов – автор и съставител

ISBN 987-619-188-211-3

Научен електронен архив на НБУ, София

P. ATHANASIVS KIRCHERVS FVLDENSVS
ê Societ: Iesu Anno ætatis LIII.

Honoris et observantiæ ergò sculpsit et D.D.C. Bloemaert Romæ 2 Maij A. 1655.

Изображение от Интернет, public domain.

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a5/Athanasius_Kircher.jpg

Съдържание:

Предговор 2018.....	стр. 5
Предговор 2012.....	стр. 14
1. Биографични данни за R.P. Athanasius Kircher....	стр. 17
2. Творчество.....	стр. 36
2.1. Лингвистични и културални проучвания.....	стр. 41
2.1.1. Египтология.....	стр. 41
2.1.2. Синология.....	стр. 52
2.2. Библейски проучвания и екзегезис („Битие”)..	стр. 61
2.3. Физически науки.....	стр. 80
2.4. Биология.....	стр. 89
2.5. Медицина.....	стр. 89
2.6. Технология.....	стр. 89
2.7. Combinatoria.....	стр. 98
3. Някои данни за отношението към Атанасиус Кирхер в САЩ в наше време.....	стр. 110
4. <i>Musurgia Universalis sive Ars Magna consoni et dissoni in X Libros Digesta</i> ¹ (Romæ, 1650).....	стр. 123
Вместо край... ..	стр. 156
Референтни източници.....	стр. 157
За автора на тази книга.....	стр. 166

---

¹ *Всеобщо (вселенско) музикотворство, или голямото изкуство на съзвучното и разнотвучното (несъзвучното) подредено в X Книги* (Рим, 1650); *digesta* – букв. смляно, може да кажем и систематизирано.

Предговор 2018

Написах тази книга преди 6 години. Защо досега не я издадох, е въпрос с редица отговори – някои са ясни, други не. Случват се и такива неща в живота.

Реших най-сетне да я публикувам, с голям брой допълнения и редакторски намеси.

Писах я с интерес и увлечение, и с желанието да запозная българоезичната общност с живота и делото на Атанасиус Кирхер² и с коментари върху него. Стремях се от сърце повествованието ми да е четивно.

Доказателство за нарастващия по света интерес към живота, творчеството и стойността на Атанасиус Кирхер е фактът, че намирам вече в 23 Уикипедии статии за него³, макар и в различен обем и задълбоченост на представянето; в българската Уикипедия обаче статия за Атанасиус Кирхер и досега няма⁴. При написване в google.com на „Кирхер” ми излиза „Керхер: Почистваща техника, водоструйки и парочистачки”... (не им правя реклама, споделям факта); след 6 линка към тези уреди, идват изображения (вече на А. Кирхер), под които и статията за него в руската Уикипедия...

Вече ако напишеш „Атанасиус Кирхер”, се появява кратка (и крайно непълна) информация на български език за него, ето тук:

<https://toplichnosti.com/naukata/atanasius-kirher.html>.

---

² Не очаквам голям интерес у българоезичната публика... Дано бъда опроверган.

³ В английската, немската, френската, италианската, испанската, нидерландската (неправилно, не само според мен, у нас наричана холандска), норвежката, руската (огромна статия!), полската, каталанската, чешката, естонската, хърватската, унгарската, португалската, румънската, словенската, финдландската, шведската, турската, вьетнамската, както и в тези на латински език и на есперанто! Справка 27 юни – 3 юли 2018.

⁴ Мога да напиша, разбира се, но засега пиша книгата... А и нека да не съм само аз.

Конкретно интересът към *Мусургия универсалис* (Рим, 1650) на А. Кирхер се доказва и от наличието на различни нейни издания (<https://www.abebooks.com/book-search/title/musurgia-universalis/author/kircher/>, справка 6 септември 2018), сред които от оригинални екземпляри (от 1650) до индийски нейни репринти от 2016, 2017, 2018 (!), репринти на немското издание от 1662 (на издателство Bärenreiter, от 1988 и 2006) и др. – издания с меки корици, с твърди корици, луксозни издания с кожени подвързии... Свят. И зони в него...

Падре Атанасиус⁵ Кирхер (1602-1680) живее във време, в което се преплитат стари неверни представи за света, в голяма част базирани на легенди, митология и теология плюс неправилно осмислен житейски опит – личен, но и чужд. Затова (продължава да) е епоха, в която търсенето на истината чрез „стъпване” върху становища на антични автори и издирване на стари артефакти е толкова силно застъпено.

В същата епоха обаче постепенно започва да надделява убеждението, че истинските познания трябва да се добиват чрез научното експериментиране, същинските наблюдения и осмислянето им по пътя на научната логика. Наистина, по времето, когато Кирхер се ражда, ерудитите (продължават да) считат, че Земята е в центъра на света – а по времето, когато умира, те вече знаят, че това не е вярно (както подчертава и Джон Гласи).

Това е епохата на по-ранния от Кирхер Галилей, на съвременника на Кирхер Декарт, на по-късните от Кирхер Нютон и Лайбниц⁶. На фона на тяхната същинска научност, Кирхер е, според Дж. Гласи (ако се опитам да обобщя), ексцентричен пътуващ учен с множество, но все половинчато реализирани таланти, преследващ езотеричното и екзотичното...

---

⁵ Според някои, произношението на s-а между 2 гласни трябва да е „з”: Атанасиус; както и Музургия; аналогично за муза, музи, музика или муса, муси, мусика („мускийско пение”, „мускийско художество”...).

⁶ Galileo Galilei (1564-1642), René Descartes (на латински: Renatus Cartesius, 1596-1650), Sir Isaac Newton (1643-1727), Gottfried Wilhelm von Leibniz (1646-1716).

Пояснявам. В същата 2012 година, в която написах в първоначалния ѝ вид тази книга, Джон Гласи (John Glassie) публикува монографията си *A Man of Misconceptions: The Life of an Eccentric in an Age of Chang*, която става A Scientific American Best Science Book of 2012, An Atlantic Wire Best Book of 2012 и A New York Times Book Review “Editor's Choice”.

Преиздадена е още на следващата година. А в 2014 е преведена на немски език (John Glassie: *Der letzte Mann, der alles wusste. Das Leben des exzentrischen Genies Athanasius Kircher*, Berlin-Verlag, Berlin, 2014).

Монографията, Кирхер, авторът на монографията (Дж. Гласи) стават обект на множество коментарни материали (статии, студии), радиопредавания, видеоматериали...

Фактът, че книгата на Джослин Годуин (Joscelyn Godwin) *Athanasius Kircher's Theatre of the World* има ново издание през 2015, е също достатъчно показателен за нарастващия интерес към живота и делото на Кирхер.

В същата 2015 е отпечата и книгата на Даниел Столценберг (Daniel Stolzenberg): *Egyptian Oedipus: Athanasius Kircher and the Secrets of Antiquity*, University of Chicago Press, 2015, 320 p.

Миналата година (2017) е отпечатана книгата на Мерилии Питърс (Marilee Peters) *The Man Who Knew Everything: The Strange Life of Athanasius Kircher*, Annick Press, 60 p.

В Интернет откривам и множество други публикации по темата Кирхер, появили се след 2012 година. И това ме радва, защото го представя в различни части от познанието за него и от неговото познание.

„Осветлявания” и тогавашни, и сегашни осмисляния. В различни аспекти, от различни гледни точки. При всички случаи, всички те показват и доказват разширяващия се интерес към живота и делото на Кирхер⁷,

---

⁷ Опитвам се да (си) изградя картина на живота и постъпките на Атанасиус Кирхер. Но историческата дистанция е огромна... Нямам и лични впечатления – мога само да съжалявам,

Наистина един от най-значимите учени от епохата на Барока.

Енциклопедист. Най-виден представител на енциклопедическия дух на епохата на Барока.

„Постмодернист в домодернисткия свят” (Лоурънс Уешлър⁸). Според историчката Паула Финдлер⁹, Кирхер бил находчив продуцент на спектакли (чрез богато илюстрираните си книги, Я. К.), отговарящи на апетитите на неговото общество, във времето, обичайно описвано като Епохата на научната революция.

че не съм бил там, наблизко, да наблюдавам, да познавам същинската конюнктура, да знам защо едно или друго наистина се е случило или е било осуетено...

Колко ми се иска като с някаква „машина на времето” да отида във времето на Кирхер. (Уви, смятам че такива „машини” няма и не би могло да има... Но да речем, като с „Вълшебните галоши” от приказката на Андерсен „Галошите на Щастието”, както го е превел Светослав Минков). Там някъде около Кирхер и с Кирхер. Дори и да бих могъл да се запозная и да поприказвам с него (друг въпрос е той дали би искал ☺). Но и някак да съм невидим и да го наблюдавам (като с „шапка невидимка”, пак от приказките). Да го изучавам, доколкото мога и успея (без никакви мерзки моменти на любопитство, подчертавам това!). Да „вляза” максимално възможно в „контекста” – „общоисторическия”, но и личния – на Кирхер. Този на пряко засягащите го събития и личностите около него. Да науча и искрени мнения за Кирхер от негови съвременници. (Мнения най-различни, предполагам. Като в днешните форуми в разни сайтове, и от близкото минало, налични като архив в интернет.) Къде на хора осведомени и наистина запознати с нещата, къде – не. Къде в опит да бъдат обективни, къде (малко или повече осъзнато или не) под влияние на личното си отношение към Кирхер. Наистина бих искал и лично аз да видя Кирхер (като на стари снимки, които намираш в стара метална кутия от бонбони или бисквити...). Как е изглеждал, как се е движел, какво и как е изразявало лицето му, жестовете му, облеклото му. В различна „среда”, както и насаме... Защото, колко често какви огромни, неподозирани разлики има между „иконичността” на една „публична личност”, заявена и изразена чрез творчество и/или поведение в „общество” (PR?) и същинските ѝ вътрешни характеристики, изразявани и проявявани в частни компании, tête-à-tête или абсолютно насаме... При това, знаем добре, колко различни могат да бъдат хората – и особено богатите на информация и „поведенчески модели” личности – в (уж) „едни и същи” условия и обкръжения...

Да! Как ми се иска да прочета една книга за Кирхер като тази на Нели Доспевска за Димитър Димов („Познатият и непознат Димитър Димов. Спомени, София, Профиздат, 1985. 223 с.). Но не така издадената книга, а тази, която и както би искала Н. Доспевска пълноценно да издаде – и дори тази, която не би си позволила да издаде...

⁸ Lawrence Weschler (р. 1954), автор на трудове в жанра на creative nonfiction („творческо писане на документалистика” – терминологичното определение на български език ми бе предложено от моя колега в НБУ, поета и литературен критик и изобщо културал доц. д-р Йордан Ефтимов, https://bg.wikipedia.org/wiki/Йордан_Ефтимов). Повече за Л. Уешлър може да се види например тук https://en.wikipedia.org/wiki/Lawrence_Weschler.

⁹ Paula Findlen (р. 1964), ръководител на департамента по история в университета в Станфорд (Калифорния, САЩ) и директор на Център за история и философия на науката и технологията, пак там. https://en.wikipedia.org/wiki/Paula_Findlen.

В Предговора си към *Мусургия Универсалис* Кирхер подчертава, че, макар да не е професионален музикант (не си изкарва хляба с музика), се е захванал с това дело, защото още от младини се е занимавал усърдно с музика. И е ползвал за консултанти изтъкнати музиканти като Antonio Maria Abbatini и Pedro Heredia (за църковния и мотетен стил), Pietro Francesco Valentini и Francesco Picerli (за каноните), Hieronymus Kapsberger (за инструменталната музика и изобщо основен сътрудник), Giacomo Carissimi (за речитатива) и други.

Фредерик Крейн посочва, че силното влияние на *Мусургия Универсалис* на А. Кирхер се открива в цяла Европа поне за столетието след издаването ѝ, защото почти всички от значимите учени в областта на музиката са я познавали, като: Маркус Майбон¹⁰, Волфганг Принц¹¹, Себастиан дьо Бросар¹², Жан-Филип Рамо¹³, Йохан Готфрид Валтер¹⁴, Йохан Матезон¹⁵ и Якоб Адлунг¹⁶, като двамата последни били сред тези, които изпитвали по-скоро резерв към труда на Кирхер, отколкото респект. Споменава и за твърдението на Ванда Ландовска, че и Й. С. Бах ценял трактата на Кирхер¹⁷.

Паула Финдлен изтъква, че взаимовръзки с Кирхер се откриват в текстове на Едгар Алън По, Хорхе Луис Борхес, Умберто Еко, Итало Калвино, а Марсел Дюшан и Джорджио де Кирико обичали и ценели много гравюрите му.

---

¹⁰ Marcus Meibom (?1630-1710/11). Вж. https://en.wikipedia.org/wiki/Marcus_Meibomius.

¹¹ Wolfgang Prinz (1641-1717). Вж. https://en.wikipedia.org/wiki/Wolfgang_Printz.

¹² Sebastien de Brossard (1655-1730). Вж. бел. 25.

¹³ Jean-Philippe Rameau (1683-1764). Вж. https://en.wikipedia.org/wiki/Jean-Philippe_Rameau.

¹⁴ Johann Gottfried Walther (1684-1748). Вж.

https://en.wikipedia.org/wiki/Johann_Gottfried_Walther.

¹⁵ Johann Mattheson (1681-1764). Вж. https://en.wikipedia.org/wiki/Johann_Mattheson.

¹⁶ Jakob Adlung (1699-1762). Вж. https://en.wikipedia.org/wiki/Jakob_Adlung.

¹⁷ Вж. Crane, Frederick Baron: "Athanasius Kircher, *Musurgia Universalis* (Rome, 1650) : the section on musical instruments." MA (Master of Arts) thesis, State University of Iowa, 1956, <https://ir.uiowa.edu/etd/5071>, стр. xxv.

В романа *Where Tigers Are At Home* на Жан-Мари Бла дьо Робле¹⁸ главният герой превежда... фалшива биография на Кирхер, а художничката Сибел Варела¹⁹ отдава почит на Кирхер чрез изложбата си „Ad Sidera per Athanasius Kircher” (септември 2011), представена в Collegio Romano – на същото място, където е бил Museum Kircherianum²⁰.

Според Дж. Гласи, Жул Верн в романа си *Пътешествие до центъра на Земята* (*Voyage au centre de la Terre*, 1864) показва, че познава трудове на Кирхер и е повлиян от него (Glassie, 2012, стр. 270-271).

Събитийността в живота на Кирхер и изследванията му има съществено присъствие в сюжета на романа *Лабиринтът от кости* (*The Bone Labyrinth*, 2015) на Джеймс Ролинс (James Rollins²¹). И *Екстатичното пътуване в небесата*²² на Клеман Вюие (*Le Voyage céleste extatique* на Clément Vuillier, Éditions 2024, 2015, <http://www.editions2024.com/vce/>) черпи вдъхновение от *Itinerarium extaticum s. opificium coeleste* (1656) на А. Кирхер.

Днес главната улица в Гайза, родния град на Кирхер, носи неговото име (от 1902), ликът му е бил и върху немска банкнота от 25 пфенига (1921), патрон е на училище във Фулда (1963)...

---

¹⁸ Jean-Marie Blas de Roblès, p. 1954.

¹⁹ Cybèle Varela, p. 1943.

²⁰ https://en.wikipedia.org/wiki/Athanasius_Kircher, https://en.wikipedia.org/wiki/Cybèle_Varela, http://www.cybelevarela.com/en/exhibitions_overview.html.

²¹ James Rollins – един от псевдонимите на писателя (и ветеринар, преди това) James Paul Czajkowski (род. 1961), под него той пише романи в жанра на приключенския трилъер. А в този на фентъзи (fantasy) пише под псевдонима James Clemens; https://bg.wikipedia.org/wiki/Джеймс_Ролинс, https://en.wikipedia.org/wiki/James_Rollins.

²² След като чул концерта на трима лютнисти, Кирхер се отнесъл в екстатично пътуване през сфери и планети, https://fr.wikipedia.org/wiki/Athanasius_Kircher.

(Лицето на банкнотата)

(Гърбът на банкнотата)

Изображения от интернет:

<https://banknoteindex.com/browse.mhtml?browseBy=Set%20Name&browse=Geisa%20i.%20Rh%C3%B6n%20Stadt%201>

Това са банкноти от тъй наречените инфлационни, в тогавашна Германия (1921). Нека паметта за Атанасиус Кирхер и неговото творчество и дело не попада в същата инфлационна категория, особено в наше време – напротив, заслужават респект и обич, и познаване, преди това²³.

* * *

Трактатите на Атанасиус Кирхер са цяло богатство и само по отношение на включените в тях илюстрации – и като информационна стойност, и като изображения, изкуство. Съответно, представят и епохата се великолепно. Затова държах много да включа и аз в текста си голям брой от тях.

Всички изображения, включени в книгата, са налични на различни места в интернет и са взети оттам. Благодаря сърдечно на предоставилите ги по този общодостъпен начин. Не съм експерт по авторско право – ако съм го нарушил някъде, поднасям си извиненията и веднага ще отстраня от електронното издание въпросното изображение. Подчертавам изрично, че написването и публикуването на тази книга няма никаква комерсиална цел. Затова и публикувам тази книга в Научния електронен архив на Нов

---

²³ При цялата му любознателност и невероятно многостранна информираност, в това число „езиковедска” и географска, дали Атанасиус Кирхер се е интересувал от българското население в тогавашната Османска империя? (Не се и опитвам да си представя какви ли са били езиковите – днес май бихме казали „диалектни” – форми, на които по онова време различните групи от това население са общували помежду си.) Вж. https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/2e/Europe_24_October_1648.svg, https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/bb/Europe_map_1648.png, https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/86/Blaeus_europakart%2C_1635_%2812083845443%29.jpg, <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/bd/OttomanEmpireIn1683tr.png>. И че в твърде далечните за епохата на Кирхер години 2012-18 един от тези българи ще се занимава в София (която, предполагам, не е винаги е била налична на картите, с които е разполагал или е можело да разполага) с живота и делото му, че ще пише и тази книга – „ей тъй, на” (ако отида към народностното в мисленето и изказа), за едната идея (и удоволствието от четенето, разглеждането, размислянето...)... Наистина ми е изключително интересно и приятно, а и се надявам да допринесе за известността на Кирхер и всред българоезичните читатели – така че пиша тази книга колкото с научна, толкова и с образователна и популяризаторска цел.

български университет (София), за да бъде достъпна за всеки, имащ интернет и компютър.

Към редица имена на личности, а и към събития, съм приложил съответни интернет линкове към допълнителна информация. Много често това са отвеждания към статии в една или друга (езиково) уикипедия – защото все повече ми харесват като съдържание и структура статиите в уикипедия, а са и константни и достъпни, поне засега. Възможността да допълваш чрез интернет информацията си – текстово, графично (като изображение) и/или звуково и филмово – е едно от най-големите преимущества на публикуването в интернет – поне в „оперативен” (във времето) план. В особено голяма сила това важи за младите, които са свикнали с мултимедийните си телефони, а и с по-сериозните хардуерно и софтуерно компютри.

И така: приятно четене (и разглеждане, и размисляне и преживяване)!

Явор Конов, юли-септември 2018

ПП Донаписах и публикувах на всеобщ достъп в интернет тази книга и в памет на майка ми, проф. д-р Тереза Джемилева, д.м.н., пародонтолог (1933-2015²⁴), защото тя много се радваше, че се захванах с това...

---

²⁴ Вж. <https://yavorkonov.alle.bg/за-явор-конов/тереза-джемилева/>.

Предговор 2012

Когато преди 15 години започнах да превеждам *Dictionnaire /sic/ de musique* (Речник по музика, 2-ро издание, 1705) на Себастиан дьо Бросар²⁵, за първи път попаднах на името Атанасиус Кирхер (Athanasius Kircher) и на неговата *Musurgia Universalis*²⁶. Трябва да призная, че живеейки с мисълта колко много от трудни по-трудни страници ми предстои да осмислям, превеждам, обработвам и (по възможност и според възможностите ми да) съобразявам и с тогавашните представи, и с нашето време, *Мусургия Универсалис* и дори името на Падре Атанасиус Кирхер бях отминал, без да спирам дълго погледа си върху тях.

Ненадейно Атанасиус Кирхер се изправи много настойчиво пред мен. Подарих на майка ми за Новата 2012 година книгата на Умберто Еко²⁷ & Жан-Клод Карьер²⁸ *Това не е краят на книгите*²⁹, в разговор с Жан-Филип

---

²⁵ Sébastien de Brossard (1655-1730), https://bg.wikipedia.org/wiki/Себастиан_дьо_Бросар, https://fr.wikipedia.org/wiki/Sébastien_de_Brossard, https://en.wikipedia.org/wiki/Sébastien_de_Brossard, https://de.wikipedia.org/wiki/Sébastien_de_Brossard.

²⁶ *Musurgia Universalis sive Ars Magna consoni et dissoni – Всеобщо музикотвор(че)ство или (т.е.) Голямото Изкуство на консонансите (съзвучаванията) и дисонансите (несъзвучаванията)*. Според Фредерик Крейн, заглавието можело да се преведе като „The Complete Science of Music”, „Пълни наука/вещина/умения/техника/знания за Музиката”, ergo „Всеобщо музиковедение”. Думата „музург” можело да се разбира и като музикант, и като музиколог. Като прецедент в използването на думата *musurgia* се посочва заглавието *Musurgia seu praxis musicæ* на Ottomar Luscinius (Strassburg, 1536). Вж. Crane, Frederick Baron: "Athanasius Kircher, *Musurgia Universalis* (Rome, 1650) : the section on musical instruments." MA (Master of Arts) thesis, State University of Iowa, 1956, <https://ir.uiowa.edu/etd/5071>, стр. xxiv. За компетентността на Кирхер като музикант и за основанията му да се захване с написването на *Musurgia Universalis*, както и за консултантите му в това – редица изтъкнати съвременни му професионални музиканти – вж. *ibidem* стр. xix-xxii, както и в самия Предговор на *Мусургия Универсалис*.

²⁷ Umberto Eco (1932-2016), автор на 64 книги, 6 романа и 5 книги за деца. Сред тях ще припомня само заглавията *Името на розата*, *Махалото на Фуко*, *Островът от предишния ден*, *Баудолино: измислици, които се превръщат в история...*, *Тайнственият пламък на кралица Лоана*, *Пражкото гробище*.

²⁸ Jean-Claude Carrière (1931), писател и киносценарист (посочвам само Луис Бунюел; авторски сценарии и майсторски адаптации): 32 книги и 7 романа. Припомням само заглавията на преведените на български език *Призраците на Гоя* (в съавторство с Милош Форман) и

дъо Тонак³⁰, която бе „изгълтана“ за едно денонощие. Последва въпрос „в упор“:

– Какво сте учили в Консерваторията³¹ за Атанасиус Кирхер и неговата *Musurgia Universalis*?

– Нищо, нито дума, отговорих. (Ако не греша...) По тази книга се е самообучавал дъо Бросар, а сведения съм ползвал от енциклопедията *The new Grove's Dictionary of Music and Musicians*, 1980/R1996. В

Консерваторията по мое време (и поне в моите спомени) изучавахме композиторите от Й. С. Бах, Хендел и А. и Д. Скарлати насам (само отделни имена на по-ранни автори са били споменавани малко или повече, като Монтеверди например). А за теоретиците, особено западните – и особено „по-ранните“ – не се споменаваха много (изучавахме една дисциплина „Музикално теоретични системи“...). Повечето от преподавателите ни представяха историята на музиката предимно по руски автори или по български автори и/или съставители, на основата на (почти само) руски автори и издания.

– А големи колекционери, като Умберто Еко и Жан-Клод Карьер не само знаят кой е Падре Атанасиус Кирхер, но на Еко, например, му липсва само една от неговите около 37 книги³², при това книги с изящно оформени корици и илюстрации – продължи майка ми.

Притежавайки *История на музиката* на Д. Б. Радев³³ (второ допълнено издание, София, Печатница при Ц. К. С., 1948, 580 страници, с

Невидимият филм. Понастоящем в Столичния куклен театър се играе постановка (от 2011) на негова пиеса – *Младият принц и истината*.

²⁹ София, enthusiast, 2011, <https://chitanka.info/text/34798-tova-ne-e-krajat-na-knigite>.

³⁰ Jean-Philippe de Tonpac (не успях никъде и в интернет да намеря годината на раждането му!), журналист, редактор и писател.

³¹ Днес Национална музикална академия, София.

³² Близо 40 – какъв брой ще посочиш за книгите на Кирхер зависи от това, кои от трудовете му броиш като отделни книги и броиш ли като различни книги различните издания на редица от тях, бел. Я. К.

³³ Преподавател в Музикалната академия в София. Автор на също така впечатляващи учебници по музикална хармония, контрапункт, музикални форми, инструментация.

Index nominum от може би 1800 „имена и названия” и старателно и добросъвестно изготвен в 4 страници списък на „забелязани печатни грешки, които трябва да се поправят предварително”!), прегледах щателно раздела за съответния исторически период, но и там не открих нищо, освен името на Теодор Кирхнер, когото понякога бъркали с Атанасиус Кирхер.

В днешно време обаче не е трудно да събереш информация за известна личност. Не само в *Grove* или *Musik in Geschichte und Gegenwart*, в книжните им издания и/или online, но и на много други места. Най-лесно достъпни са данните в Интернет (много често public domain). Откривам множество различни материали, които пораждат у мен желанието да споделя наученото за Кирхер, не само с колеги, но и с „изкушени” приятели на музиката, че и със студенти.

И започнах да превеждам от различни езици, да преразказвам и разказвам за автор, почти напълно неизвестен за нас, българите. При това автор, известен в целия свят. С основната за теоретичната и практическа музика книга *Musurgia universalis*. Автор, към когото в последните години има много висок интерес, и то в страни като САЩ, Швейцария, Русия... Например през 2009 на Исторически семинар в Университета в Люцерн е отпечатана библиография на изследванията върху Кирхер, разположена на 29 (!) страници. Отпечатаните материали са разпределени в 21 раздела и са с общ брой 461, от които само монографиите са 44 (!), наред с 15 специализирани томове и каталози от изложби и 402 статии (от тях 57 за живота и делото му, 49 за изследователската му и колекционерска дейност в Римския Колеж, 23 по биология, химия и медицински науки, 41 по филология, ориенталистика и китаистика, 16 по астрономия и космология, 13 по оптика, 13 по математика, 17 по обща и регионална география и йезуитските мисии, 15 по геология, 9 по магнетизъм и хорология, 48 по музика и акустика, 1 по поетика и реторика, 16 по теология, религия и йезуитство, 4 по Библията и митологията, 22 върху Кирхер в контекста на

ранната модерна наука, 12 върху представяне на Познанието, 32 за релациите на Кирхер с неговите съвременници, 14 за изданията на Кирхер и възприемането им във времето). Всички тези публикации са само на латиница. Прибавям към тях тези на останалите езици, например особено значимите трудове на Р. Насонов на руски език (вж. в списъка с референтни източници в края на тази книга³⁴). Не открих данни нито за монография, нито за самостоятелна статия на български език, посветена на Кирхер.

1. Биографични данни за R.P.³⁵ Athanasius Kircher³⁶

Роден е в селището Гайза (Geisa, днес с население под 5000 души – в региона, известен от древността като Buchonia), на около 3 часа път пеша източно от град Фулда (Fulda), център на тогавашното едноименно княжество – окръг Вартбург, в Западна Тюрингия, Централна Германия. Роден е на 2-и май 1601 или 1602 година, в деня на св. Атанас³⁷. Сам Кирхер не може да уточни коя от двете посочени години е истинската³⁸, но днес най-често се съобщава 1602. Често към името си добавял епитетите Bucho, Buchonius и Fuldensis.

---

³⁴ Роман Насонов (<http://www.mosconsv.ru/ru/person.aspx?id=8810>). Радвам се, че авторефератът към дисертацията му, посветена на *Мусургия универсалис* („Универсальная музургия” Афанасия Кирхера. Музыкальная наука в контексте музыкальной практике раннего Барокко, канд. дисс., Московская консерватория, 1996, автореферат, <http://cheloveknauka.com/universalnaya-muzurgiya-afanasiya-kirhera>), е наличен в интернет (за съжаление, самата дисертация не намерих). Изчетох го с интерес.

³⁵ Revenderissimus Pater, Достопочтеният Отец.

³⁶ Кирхер много е искал да бъде запомнен, да остане в историята. Затова в (може би) 1672 година започва да пише история на ранния си живот (Glassie, 2012, стр. 228).

³⁷ Името Атанас идва от гръцк. безсмъртен; а думата (die) Kirche на немски означава църква. Ако си позволя такъв превод, Атанасиус Кирхер означава Безсмъртен Църковен. Бел. Я. К.

³⁸ Данните за това са от Н. А. Langemantel: *Fasciculus epistolarum adm. R. P. Athanasii Kircheri Soc. Jesu, viri in mathematicis et variorum idiomatum scientiis celebratissimi* (Ausburg, 1684); Ger. Trans. by N. Seng in *Die Selbstbiographie des P. Athanasius Kircher* (Fulda, 1901). В: *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, 1980/1996, vol. 10, p. 74.

Градчето Гайза днес.

Снимка от Интернет, public domain.

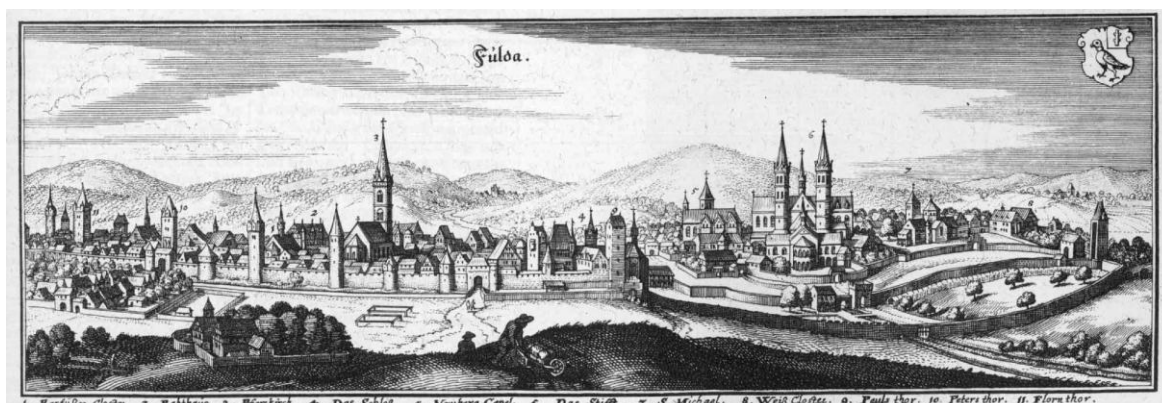
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/00/Geisa%2C_Thuringia.JPG

Пазарният площад в гр. Гайза

Снимка от Интернет, public domain.

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d3/Geisa_Marktplatz.jpg

Фулда. Гравюра от книгата на Matthäus Merian der Ältere (1593-1650) *Topographia Hassiae* (1655).

Изображение от Интернет, public domain.

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/87/Fulda_%28Merian%29.jpg

За да се опитаме по-достоверно да „надникнем в епохата”³⁹, ще кажа и аз като Джон Гласи, че по време на детството на А. Кирхер продукти като картофи, кафе, чай, тютюн, какао, респ. шоколад, както и царевица били непознати, но в последните години от живота си Кирхер хвалел китайския чай като лечебно средство срещу камъни в бъбреците (заболяване, от което той самият страшно страдал) и... махмурлук⁴⁰.

Автобиографията на Кирхер ни предоставя оскъдните данни, които днес са известни за детските му години.

Девето, последно дете в семейството. Баща му Йохан Кирхер по онова време вече е придобил докторска степен по философия и теология в университета в Майнц. Притежавал обширна библиотека. Бил специалист по философия, теология и реторика. Вместо да стане духовник, става съветник на Балтазар⁴¹ – Принц-Епископа на Фулда (в периода 1570-1606).

³⁹ Векът на Кирхер: https://en.wikipedia.org/wiki/17th_century.

⁴⁰ Няма как Кирхер да е знаел нашенския еквивалент „Пернишка закуска”: 2 шкембе чорба и 1 бира (според споделеното ми преди години от перничанин). Ремарка наглед отклонение, но нали (е добре да) правим „културални компаративни паралели”... :) Вече по-сериозно, ще добавя, че с напредване на възрастта и особено към края на живота си Кирхер страда от сърце, тремор, отслабване на слуха, паметта, зрението...

⁴¹ Balthasar von Dernbach (1548 –1606), бенедиктински монах от манастира във Фулда, https://de.wikipedia.org/wiki/Balthasar_von_Dernbach, https://en.wikipedia.org/wiki/Balthasar_von_Dernbach.

Йохан Кирхер вероятно е бил и добър музикант, тъй като Атанасиус свързва спомените за баща си с първите си познания и практически умения в областта на музиката, както и на географията. След началното си обучение в домашни условия – практика, продължила дори до ранния 20-и век⁴².

Още от детските си години Атанасиус е много религиозен, смятал е че Дева Мария го закриля и го е спасявала много пъти в живота му. Като дете, при къпане в реката в Гайза, бил въввлечен от течението към воденично колело, но – като по чудо! – успял да мине под него без нараняване. И в още много други случаи, за някои от които ще стане дума по-нататък.

През 1612 10-годишният Атанасиус продължава образованието си в йезуитското училище (колеж, семинария) във Фулда, където учи и старогръцки; учи и староеврейски (иврит) при равина.

На 2-и октомври 1618 постъпва в Йезуитския колеж (респ. в Йезуитския орден) в Падерборн (Paderborn), където изучава едновременно хуманитаристика (класически езици) и научни дисциплини (физика и други). Мирният живот на Кирхер е взривен от началото на 30-годишната война (1618-1648): младият Кирхер (приключил вече със своя етап на novitiate) е принуден да напусне Падерборн, за да избегне срещата с настъпващите протестантски войски. След пребиваване в Мюнстер, тръгва за Кьолн, където в продължение на 3 години продължил да учи естествени науки, философия и класически езици.

По пътя към Кьолн Атанасиус изпитва нови сериозни прежеждия – за да се спаси от смърт, се принуждава да премине по леда замръзналия Рейн, за нещастие пропада в счупените ледове, течението го понася, успява да

---

⁴² Ако съдим по автобиографичната книга на Марлене Дитрих *Живота ми вземете без остатък* (София, Народна култура, 1988, <https://chitanka.info/book/4710-zhivota-mi-vzemete-bez-ostatyk>) – с учители по немски и поне още 2 до 3 езика (латински на първо място, френски почти задължително, понякога италиански, испански). А Вера Мутафчиева споделя в своите *Бивалици*, книга 1 (София, Анупис, 2000), че по настояване на баща ѝ, проф. Петър Мутафчиев (историк), ежедневно в дома им след 10-ата ѝ година е изучавала следобед задължително френски, а впоследствие и немски език, непременно с чужденки.

изплува и да излезе на брега и ходи цели 3 часа с абсолютно мокри дрехи в страхотния студ, докато стигне до град Нойс (Neuss) – и си обяснява това чудо на спасението си с това, че се случило на Сретение Господне и със застъпничеството на Дева Мария.

Спътниците му, вече достигнали Нойс, го били обявили за погинал.

Впоследствие го изпращат в Кобленц, като по пътя успял да посети Фулда и Гайза, опустошени от враждуващите армии. Вече не искал да си сваля монашеските дрехи, за да прикрива принадлежността си към католицизма и свещеничеството му, и бил готов и на мъченическа смърт. По пътя към Айзенах го срещнали дезертъори и го ограбили напълно – взели му всичко, дори и книгите, които носел, но главатарят им не дал да го убият поради младостта му (отново пощаден по волята на Дева Мария?).

В 1923 го изпратили в Хайлигенщат (Heiligenstadt). По пътя го срещнали протестантски войници, които направили опит да го обесят (за щастие, несполучлив – Дева Мария?).

Добрал се до Хайлигенщат, А. Кирхер е назначен за учител в колежа Humaniora, където, както и в Кобленц преди това, преподава гръцки, еврейски и древносирийски езици и математика (алгебра, геометрия и всичко онова, което в онова време се подразбира в тази група науки). И в Хайлигенщат (както и в Кобленц преди това, и във Вюрцбург след това) Кирхер построява слънчев часовник.

В 1624 го пратили в йезуитския колегиум в Майнц, където 4 години учи теология, както и източни езици и се подготвя окончателно да приеме свещеническия сан.

Може би в Майнц за първи път се обръща към астрономията. Още в тази възраст А. Кирхер организира посрещане с фойерверки и „картини в движение” при посещението на Електор-архиепископа⁴³ на Майнц. Тогава

---

⁴³ Електорите (курфюрсти) са 7-мината членове на колегията, която избира императора на Свещената римска (немска) империя. Трима духовници (архиепископите на Майнц, Трир и

се изявява и склонността му да изобретява механични устройства. Вероятно, след тази височайша визита, Кирхер е поканен да отиде в резиденцията на Архиепископа Йохан Швайкарт фон Кронберг⁴⁴ в Ашафенбург (Aschaffenburg). В 1628 25-годишният Кирхер е ръкоположен (става свещеник) в йезуитския орден.

В същата 1628 в Шпайер (Speyer, където завършва своята пробация) Атанасиус намерил книга с описание на египетските обелиски, издигнати в Рим по времето на понтификата на папа Сикст Пети и се заинтересовал от египетската култура и писменост, от йероглифите и възможността те да бъдат разчетени.

В 1629 А. Кирхер получава първото си назначение като университетски професор – във Вюрцбург, където преподава математика, естествени науки, етика, сирийски и староеврейски езици. Добива признание на стойностен учен и преподавател.

Във Вюрцбург имало колекция от редки предмети, която заинтригувала изключително силно Кирхер. Този интерес му останал за цял живот и довел до събирането от него на подобна колекция. Вюрцбург бил много прочут и с преподаването на медицина, същевременно и с преследването на вещици и вещири (само през 1627 от това там пострадали 219 души!).

По това време Кирхер се заинтересовал от Китай и историята и културата му и в 1629 помолил да го пратят на мисия там, но му отказали.

Кьолн) и трима светски (кралят на Бохемия, пфалц-графът на Рейн, херцогът на Саксония и маркграфът на Бранденбург), които през 17-и век стават петима (в числото влизат и херцогът на Бавария и херцогът на Брауншвайг-Люнебург).

⁴⁴ Jochan Schweikard von Kronberg (1553 – 1626),
https://de.wikipedia.org/wiki/Johann_Schweikhard_von_Kronberg,
https://en.wikipedia.org/wiki/Johann_Schweikhard_von_Kronberg.

От това време е и първата му книга, посветена на магнетизма: *Ars magnesia* (*Изкуството на магнита*, 1631⁴⁵). Започва да проявява интерес и към египетските йероглифи.

След завземането на Вюрцбург от шведите (през същата 1631 година), Кирхер заедно с другите йезуити бяга от града (и повече никога не се завръща в немските земи...). Отива във Франция. Отначало в Лион, но поради разпространяване на чума в града, го напуска. В 1632 достига Авиньон (където остава за 2 години), в чийто йезуитски колеж заема длъжност, подобна на тази в Германия. И тук построил слънчев часовник, за йезуитската църква в града. В този период Кирхер пътувал до Марсилия, до Тараскон⁴⁶...

В Авиньон Кирхер изучава свръхинтензивно природните (естествените) науки, занимава се активно с астрономия, сближава се със френския учен – сенатора абат Никола дьо Переск⁴⁷ от Прованс (Provence). Близките им отношения се дължат най-вече на сходния ентузиазъм и настървеност към науката, както и на интереса на Переск към древните източни цивилизации.

През 1633 Кирхер е поканен като дворецов математик на император Фердинанд II във Виена. Решава пътьом да мине през Рим, където пристига на 14-и ноември, непосредствено след процеса на Инквизицията срещу Галилей (осъден на постоянен домашен арест в родната си Тоскана, заради отстояване на идеите на Коперник като астроном...). Приятелят на Кирхер, абат дьо Переск, вече бил успял да убеди Кардинал Франческо Барберини (Francesco Barberini) и папа Урбан Осми (Urban VIII) да

---

⁴⁵ Дигитализирано, третото разширено издание от 1654 може да се види тук:

<https://archive.org/details/KircherMagnesSive1654>.

Благодаря от сърце на гл. ас. Д-р Владимир Маринов и на доц. д-р Йордан Ефтимов за решаващата им помощ при превода на редица заглавия на трактати от А. Кирхер и на съдържанието (заглавията на 10-те книги) на *Мусургия универсалис*.

⁴⁶ Не мога да се сдържа да не спомена, защото се сетих веднага за него, за Тартарен дьо Тараскон: https://bg.wikipedia.org/wiki/Тартарен_Тарасконски...

⁴⁷ Nicolas-Claude Fabri de Peiresc (1580-1637), https://fr.wikipedia.org/wiki/Nicolas-Claude_Fabri_de_Peiresc, https://en.wikipedia.org/wiki/Nicolas-Claude_Fabri_de_Peiresc

задържат Патер Кирхер в Рим⁴⁸. При пристигането си там, той бива посрещнат и уведомен, че вече е назначен за професор по математика, физика и източни езици в Collegio Romano⁴⁹. После ще бъде там и библиотекар, и пазител на музея... Паралелно с това изучава маларията, чумата...

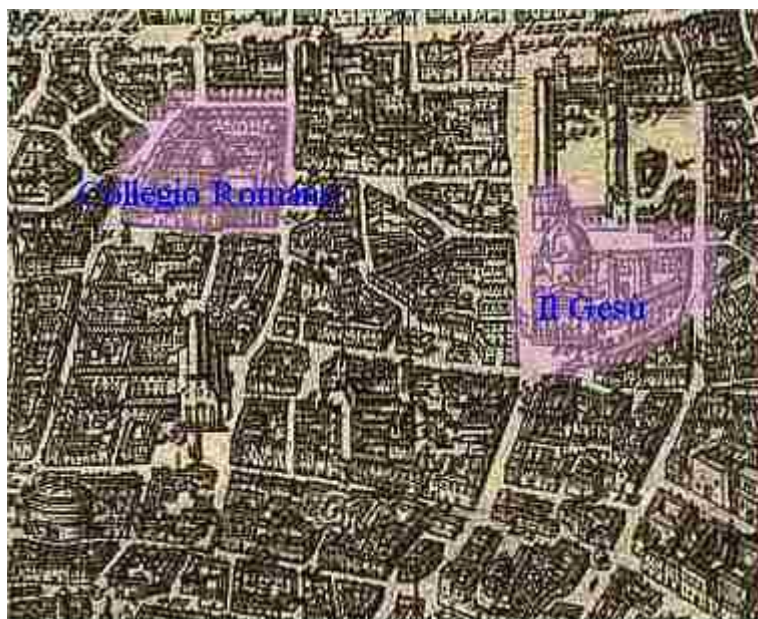
Изображение от Интернет, public domain.

<https://www.romeartlover.it/Vasi162.htm>

⁴⁸ За да редактира и публикува арабско-коптския речник, който Pietro della Vale притежавал – считан за необходим за разгадаването на египетските йероглифи (според Crane, Frederick Baron: "Athanasius Kircher, Musurgia Universalis (Rome, 1650) : the section on musical instruments." MA (Master of Arts) thesis, State University of Iowa, 1956, <https://ir.uiowa.edu/etd/5071>, стр. xvii.).

⁴⁹ Понастоящем: Pontificia Università Gregoriana, Католически грегориански университет; основан в 1551 от Св. Игнатий Лойола (1491 – 1556, https://bg.wikipedia.org/wiki/Игнатий_Лойола).

Рим: „Коледжо Романо” и „Ил Джезу”, Църквата на Йезуитите.

Изображение от Интернет, public domain.

<http://hotgates.stanford.edu/Eyes/kircher/collegioromano.html>

В Рим Кирхер поддържал постоянни и дейни отношения с немската общност в града, която си имала и църква в Кампо Санто (Camposanto).

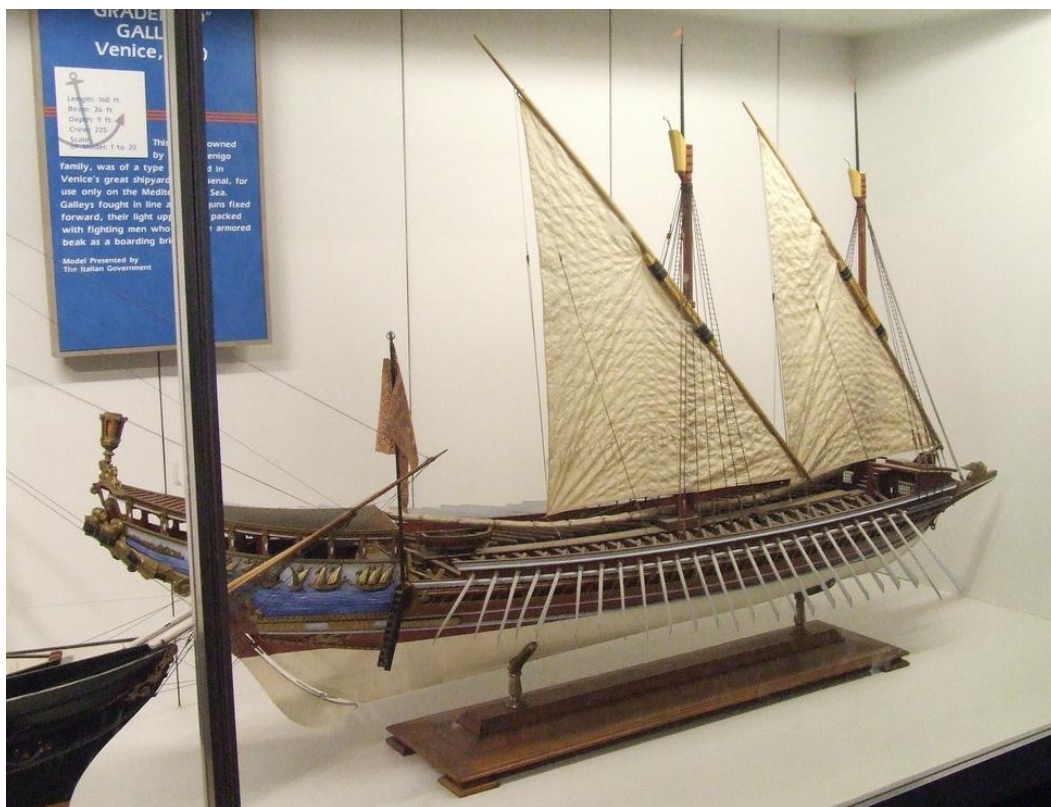
В края на 1635 в Рим пристигнал Фридрих, ландграфът на Хесен, който в началото на следващата година приел причастие от Папата. Кирхер бил назначен за личен духовник и изповедник на Фридрих и дори през май командирован от кардинал Франческо Барберини заедно с Фридрих до Малта (за да следи за вярността на графа към католицизма...). На 29 юни 1637, в деня на апостолите Св. Св. Петър и Павел, Кирхер, вече в Рим, ще даде своя четвърти и окончателен обет към Ордена.

А. Кирхер остава в Рим до края на живота си. Прави кратки посещения в редица италиански градове, както и до Екс ла Шапел (Аахен), Виена, Кобленц, Мюнстер...

Своевременно, оценявайки страстта му към науките и писането на книги, в „Коледжо Романо” намаляват часовете му за преподаване, за да го освободят за научни изследвания. А от 1643 (1646?) Кирхер вече е изцяло освободен от задължението да преподава, за да може най-пълноценно да се

посвети на изследователските си занимания, на писането на книги, на събирането на колекцията си... Столценберг (2015) много точно отсъжда, че по този начин Кирхер получава статута на много по-късните учени към изследователски институти...

Какво всъщност е представлявал тогава Рим, най-южната точка на Европа⁵⁰? Почти сринат от многобройни войни, с измъчвано от малария население в южните му части. В близост до морето, гъмжащо от пирати. Населението му от 90 000 души живее в страх, защото не е далече от Адриатика, от Апенините и от безбройните галери, които Венеция държи винаги готови за война.

Венецианска галера от 1650, за плаване само в Средиземно море. Собственост на семейство Gradenigo. От типа кораби, строени в най-голямата венецианска корабостроителница – Арсенала.

Сражавали са се с носа напред, наредени в една линия, с оръдие фиксирано напред. Сражаващите се моряци са на горната палуба; ползвали са бронираната „човка“ на носа и като мост за качване на борда на вражеския кораб.

Chicago Museum of Science and Industry. Снимка от Интернет, public domain.

<http://theradbookshelf.blogspot.com/2013/06/the-museum-of-science-and-industry.html>

⁵⁰ По Eugenio Lo Sardo: “Kircher’s Rome”, in: Findlen, Paula (edit.), *Athanasius Kircher. The Last Man Who Knew Everything*, New York, London, Routledge, 2004, стр. 51-62.

Рим, ненавиждан от неверниците и мразен от ортодоксалните християни (врагове на Светия папски престол), е с определена духовна хегемония, твърде заплашвана обаче от непостоянството на Франция, както и от множеството крале и принцове на Реформацията. Малките италиански градове-държавици, като Тоскана, Савоя, Парма, Модена и *Serenissima Republica de Venesia*⁵¹ често са в международни конфликти (с Полша, с Австрия, с Испания...). И всъщност защитават католическата църква и от протестантския свят. Точно по това време обаче Протестантизмът започва да губи единството си. Така например самият шведски крал *Gustavus Adolphus Magnus*⁵² вече е полуобърнат към католицизма по времето на Папа Урбан VIII.

По̀ на юг от Рим са само Неапол и Палермо, преден пост към Испания, която е едновременно и съюзник, и нашественик. По море Остия, до устието на Тибър, е пристанището на Рим от Древността, през което са минавали стоки от – и към – Вечния град. Много малко е трябвало пиратите да го превземат. Зелените флагове със сребърни полумесеци на османците са навлизали много навътре в Тиренско море и са подлагали на сериозен риск снабдяването на Рим със зърно и други провизии.

Такъв е бил градът по времето на пристигането на Атанасиус Кирхер в него.

Тук искам да обърна внимание и на факта, че в този град Кирхер се появява като вече известен учен и преподавател, написал обаче само първите си 2 книги – всички останали (около 35) са написани в Рим.

Кирхер е имал възможността лично да се убеди в опасностите при пътуване по море, защото е посетил не само Сицилия, но и Малта. Освен това, той е виждал и въоръжените флотилии на Генуа, на Папството и на

---

⁵¹ Букв. „Светлейшата Република на Венеция“; правописът е венециански.

⁵² Густав II Адолф (1594-1632), крал на Швеция от 1611. Наричан бил още Лъвът на Севера. Вж. https://bg.wikipedia.org/wiki/Густав_II_Адолф, https://en.wikipedia.org/wiki/Gustavus_Adolphus_of_Sweden.

Ордена на Св. Стефан, които постоянно са преграждали в проливите около Кипър и Родос корабите с товарите стоки, пътуващи от Египет към Константинопол, вече Истанбул (от 1453), столица на Османската империя, трън в очите на Светия Престол. Но тези трудни ситуации са всъщност от втората половина на века – а при пристигането на Кирхер в Рим градът е бил във връхната точка на своето великолепие. Eugenio Lo Sardo (2004) цитира Галилео Галилей, който пише: „Чувствам, че придобих известност в театъра на света.” А 30 години по-късно Кирхер пише, че неговият музей се посещава от всички нации на света и всеки принц би станал по-известен чрез портрета си в този музей, отколкото сам по себе си в този театър на света. И действително, по това време от цял свят са идвали в Рим, който е доминирал артистичния и интелектуален свят на Европа. Тогава са идвали за вдъхновение, а не както днес, предимно (?) за да видят руините от Античността.

Кирхер е живял в Рим по времето на петима папи⁵³. От своя приятел френския учен Абат дьо Переск, той е бил препоръчан на Франческо Барберини (Cardinal nipote⁵⁴ и, от 1628, държавен секретар) – просветен принц, завършил право в университета в Пиза.

Рим е град на чудесата, архитектурата и изкуството. Мощта му е духовна в буквалния смисъл на думата: няма армии, няма търговски панаири, нито пристанища, нито златни мини в Перу като испанските колонизатори⁵⁵.

Колонадата на Св. Петър, мостът Sant' Angelo, Chiesa Nuova, Oratorio dei Filippini, Palazzo Barberini, Piazza Navona и Университетът на Рим са

---

⁵³ Урбан Осми, Инокентий Десети, Александър Седми, Климент Десети и Инокентий Единадесети. Бил високо оценяван особено от първите трима от тях. Паралели...: „Три(ма!) папи са ме галили по главата”, Бойко Борисов, 2015, <https://www.youtube.com/watch?v=aWtK5a-jPNU>.

⁵⁴ Кардинал племенник – още от Средновековието тръгва практиката папите да назначават за кардинали свои роднини, най-често племенници. Практика, която по времето на Кирхер е в апогея си.

⁵⁵ Но си има своя много ефективна система за акумулиране на средства.

някои от архитектурните „чудеса“ на Вечния град през 17-и век.

Относително чуждото на естетиката отношение на Контрареформацията към изкуство вече е заменено от естетичната оценка на артистичното качество. Йезуитите също са претърпели коренна промяна: първоначалната им религиозна разпаленост и строг дух на Ордена са изместени от напълно светски интерес към богатство, лукс и политически интриги!

Кирхер се е чувствал „у дома си“ в този свят. Барберини го насочва към тълкуване на йероглифите – Кирхер се отплаща, като му посвещава *Prodromus Coptus sive Aegyptiacus* (Коптски, т.е. египетски предмечта, 1636)⁵⁶. В предговора Кирхер заявява себе си като доктор (учен) по сирийско, арабско, самаритянско, арменско, еврейско, халдейско (североарабско, Я. К.) и етиопско наречия.

Когато в 1644 умира Папа Урбан VIII⁵⁷, испанците налагат Инокентий Десети (Innocent X, роден Джовани Батиста Памфили, Giovanni Battista Pamphilj или Pamphili) – и тогава цялата фамилия Барберини емигрира във Франция. След него в 1655 идва Александър Седми (Alexander VII⁵⁸) – новият папа е с изискан естетически вкус и е свързан с Кирхер, с когото се е срещал в Малта в 1637; папата е само 3 години по-възрастен. Опитен дипломат, пребивавал 12 години в Германия. Способен политик и член на Републиката на Книжнината⁵⁹.

Папа Александър VII основава нова библиотека в Римския университет, по проект на Боромини, която е наречена *Biblioteca Alessandrina*.

---

⁵⁶ Барберини вероятно е финансирал изданието, съдя според обичайната практика, Я. К.

⁵⁷ Urbanus VIII, роден Мафео Барберини (Maffeo Barberini), папа от 1623.

⁵⁸ Роден Фабио Киджи (Fabio Chigi), от известната банкерска фамилия, многостранно образован. Избран за папа с подкрепата на Испания, въпреки съпротивата на Франция. Голям меценат.

⁵⁹ *Respublica litteraria* – под това име обикновено се разбирали интелектуалните общества от късния 17-и и от 18-и векове. В Европа, но и в Америка. Обединени интелектуалци от епохата на Просвещението („философи“, както обичайно ги наричали във Франция). Международно общество, което зачитало обаче националните разлики в език и култура. Съставено предимно от мъже (известна е социалната неравнопоставеност на жената).

Biblioteca Alessandrina.

Снимка от Интернет, public domain.

<http://www.mondomostre.it/en/mostre/italia/90/caravaggio-a-roma/opere-in-mostra/>

Фреската на тавана е дело на Clemente Maioli (1662-1665),
изобразява Триумфа на Религиозността.

Снимка от Интернет, public domain.

<http://www.cassiciaco.it/navigazione/iconografia/pittori/seicento/maioli/maioli.html>

Кирхер, в знак на приятелство и благодарност, му посвещава 2 книги и един дървен обелиск, върху който описва папата като „Господар на Античната Мъдрост”, „Оракул на Културата и Прероден Озирис”.

В средата на 17-век център на Рим става Площад Навона, а в 1651, по поръчение на папа Инокентий Десети, Бернини с интелектуалното съдействие на Кирхер изпълнява Фонтана на Четирите Реки (Нил в Египет представлява Африка; Рио де ла Плата в Аржентина – Северна и Южна Америка; Дунав – Европа; и Ганг в Индия – Азия⁶⁰) – въздигайки в средата му египетския обелиск. Кирхер вече е бил отпечатал книгите си *Prodromus coptus sive Aegyptiacus* (Коптски, т.е. египетски предмечта, 1636) и *Lingua Aegyptiaca restituta* (Възстановка на Египетския език, 1643), но в резултат

⁶⁰ Според Дж. Гласи, Бернини се придържал към идеята за четирите реки, за да представи чрез тях централното положение на Църквата и потока на Вярата към всички ъгли на земното кълбо (двата американски континента били считани като едно цяло и макар че португалците години наред плавали по река Амазонка, река Рио де ла Плата била по-известна. Glassie, 2012, стр. 127).

на новите си занимания отпечатва *Obeliscus Pamphili* (*Обелискът на Памфилий*, 1650) и 4-томния *Edipus Aegyptiacus* (*Едип Египетски*, 1652-1654⁶¹). В него представя култура, религии, наука, изкуство и староегипетския език, в компаративни паралели с еврейската и китайската култури. Кирхер се опитва да разчете йероглифите, съпоставяйки ги с писмените знаци от коптската и старогръцката азбуки. Не само разгръща, както днес бихме казали, сравнителна лингвистика (макар и погрешно да е търсел в египетските йероглифи знаци-символи, а не фонетични знаци), но се опитва и всеобхватно да представи източното познание и мъдростта на Изтока...

През 1995 посетих Рим (на връщане от майсторски клас по клавесин в Орвието) и се удивлявах на този площад, в лятната горещина. Но кой да ми каже нещо за Кирхер, че и за неговото влияние върху Бернини...

Когато чумата се разпространява и вилнее в Неапол, в Генуа и, оттам, и в Рим (1656), Кирхер проучва както изявите, така и причините на болестта. Достига до извода за предаването на заразата, причинена от микроорганизми (припомням трактата му *Scrutinium Physico-Medicum Contagiosae Luis, quae dicitur Pestis* от 1658, *Физикомедицинско изследване върху заразната болест, която се нарича чума*). Дотогава се считало, че чумата се разпространява от дяволски магии, астрални влияния, лоши комети, лунни флуиди... Наблюдението си Кирхер извършва, гледайки на конструиран от него микроскоп (съобщава за наличие в кръвта на болни на „малки червейчета“ или „animalicules“).

---

⁶¹ Над 2000 страници отпечатан текст(!), според Fletcher (2011). Този огромен четиритомник, както и *Musurgia Universalis* (1650) са издадени с финансиране, осигурено от император Фердинанд III (1608-1657, император на Свещената Римска – немска, Я. К. – империя от 1637, коронован като крал на Унгария още през 1625, приживе на баща си. Затова и *Едип Египетски* е посветен на Фердинанд Трети – според Гласи стойността на издаването на четиритомника надхвърляла 3000 скуди, които Гласи условно приравнява на 200 000 щатски долара от началото на 21-и век (Glassie, 2012, стр. 131).

Piazza Navona: Fontana dei Quattro Fiumi, с египетския обелиск в средата.

Снимка от Интернет, public domain.

<http://totallyhistory.com/wp-content/uploads/2012/10/The-Fontana-dei-Quattro-Fiumi.jpg>

Не бих могъл да съдя за евентуалния приоритет и качествата на този микроскоп, като имам предвид, че създаването на микроскопа от холандеца Антони ван Льовенхук (1632-1723⁶²) се е приемало до преди четвърт век (имам предвид в наше време) за събитие с изключително значение за науката⁶³.

При съпоставяне на датите на раждане обаче става ясно, че когато ван Льовенхук се ражда, падре Кирхер е на 32 години. Съответно, когато Кирхер работи с микроскоп през 1638 година, ван Льовенхук е едва 6-годишен. Допускам, че (и?) микроскопът на Кирхер е елементарен предшественик на микроскопа на ван Льовенхук.

Падре Кирхер събира и голяма антична колекция, която излага заедно със свои изобретения и „машини” в Museum Kircherianum в Рим⁶⁴.

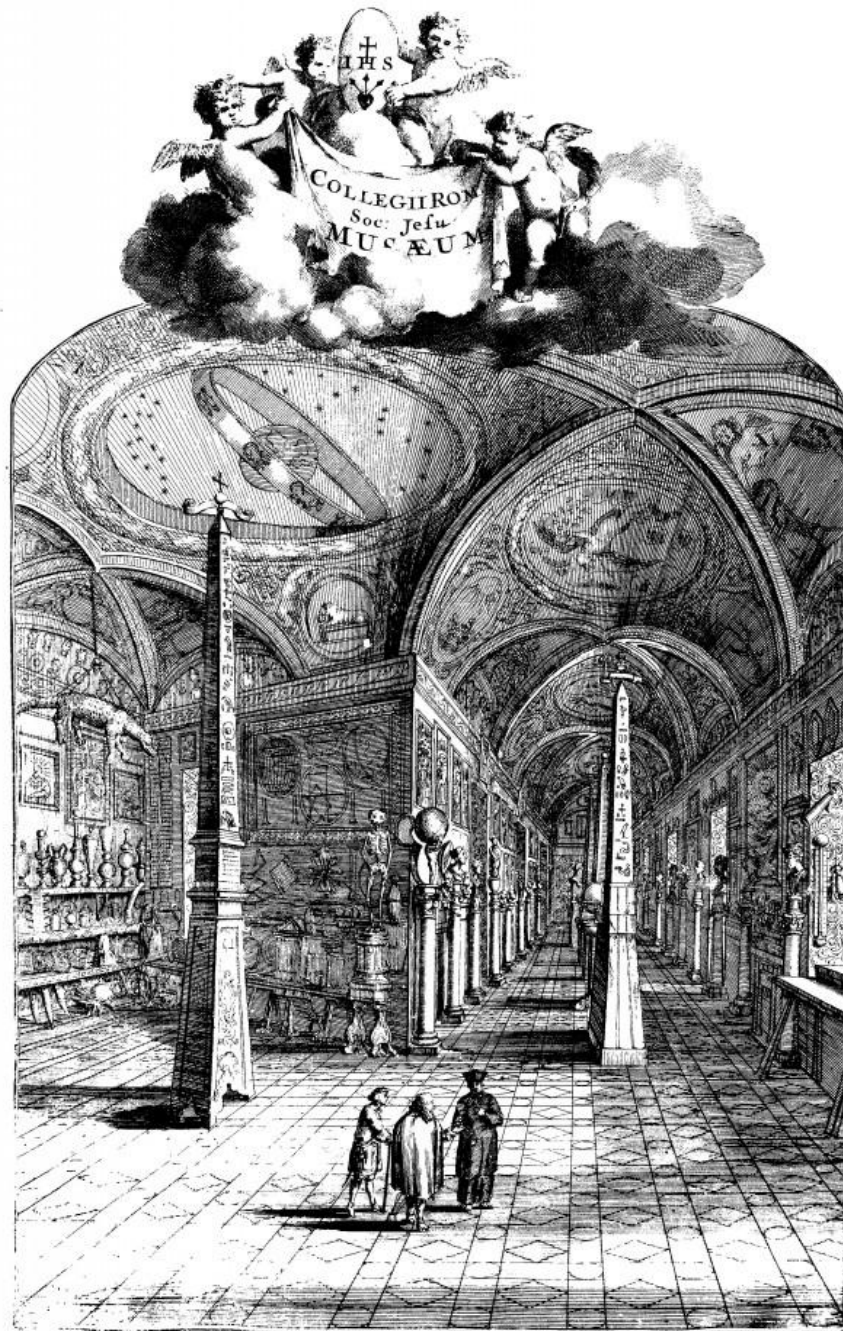
През 1661 Кирхер открива останките на църква – счита се, че тя била построена от Константин върху мястото, където на Св. Евстахий, по време на лов, се явил като видение светият кръст в рогата на елена. Със средства на Кирхер е направена реконструкция на църквата, обозначена като Santuario della Mentorella. На стари години, по здравни съображения, Кирхер често е посещавал капелата на Santa Maria della Mentorella в Guadagnolo. След смъртта на Кирхер на 27 ноември 1680, там е погребано сърцето му. Инак тленните му останки са в гроба му в катедралата Ил Джезу (Il Gesù) в Рим, най-значимата катедрала на Йезуитите във Вечния град.

---

⁶² [Thonius Philips van Leeuwenhoek](https://bg.wikipedia.org/wiki/Антони_ван_Льовенхук), https://bg.wikipedia.org/wiki/Антони_ван_Льовенхук, https://en.wikipedia.org/wiki/Antonie_van_Leeuwenhoek, <http://bnr.bg/plovdiv/post/100746967/velikite-evropeici-antoni-van-lyovenhuk>.

⁶³ Льовенхук вече не е считан за създател на микроскопа, обаче. Първите му прототипи са дело на холандци от края на 16-и век – около половин столетие преди това изследване на Кирхер.

⁶⁴ В 1638 Кирхер наследява колекцията на Абат дьо Пейреск, съгласно завещанието на последния.

Kircheriana Domus naturae artisq; theatrum
Pecuniis vix alibi cernere posse datur.
AMSTELÆDAMI.
Ex officina Ludovici-Waerbergiana Anno MDCLXXVIII.

Музеят на Кирхер в Collegio Romano,
фронтиспис на книгата на Giorgio de Seribus *Romani Collegii Musaeum Celeberrimum* (Рим, 1678).

Изображение от Интернет, public domain.

http://web.stanford.edu/group/kircher/cgi-bin/site/wp-content/uploads/kircher_011.jpg

LOCVS CONVERSIONIS
S. Eustachij in Monte Vulturello

Мястото на „обръщането“ на Св. Евстахий в християнската вяра, в Mentorella in Lazio,
от *Historia Eustachio-Mariana*, фронтиспис.

Изображение от Интернет, public domain.

http://web.stanford.edu/group/kircher/cgi-bin/site/wp-content/uploads/kircher_010.jpg

2. Творчество

Атанасиус Кирхер е изключително плодовит автор, при това в различни области на науката. Ненапразно го наричат „университетски гений”, както и „магистър на 100 изкуства”. Ерудицията му сравняват с тази на Леонардо да Винчи (наричан е и „Бароковият Леонардо”).

Всичките над 36 книги и 4 изобретения на Кирхер са постинкунабули⁶⁵.

Ето и списъкът им⁶⁶:

- 1631: *Ars Magnesia*
1635: *Primitiæ gnomonicæ catoptricæ*
1636: *Prodromus coptus sive ægyptiacus*
1637: *Specula Melitensis encyclica, hoc est syntagma novum instrumentorum physico-mathematicorum*
1641: *Magnes sive de arte magnetica*
1643: *Magnes sive de arte magnetica* (второ издание)
1643: *Lingua ægyptiaca restituta*
1645–1646: *Ars Magna Lucis et umbræ*
1650: *Obeliscus Pamphilius: hoc est, Interpretatio noua & Hucusque Intentata Obelisci Hieroglyphici*
1650: *Musurgia universalis, sive ars magna consoni et dissoni*, Volumes I and II, 1650
1652–1655: *Œdipus Ægyptiacus*

---

⁶⁵ Припомням, че книгите, отпечатани до изобретяването на книгопечатането (някои приемат за това нощта на 31 декември 1500-а година) се наричат „инкунабули”, т.е. първопечатни книги (днес много ценни, тъй като тиражите им били между 100 и 300), „люлката на печатната книга”. Всички книги, издадени след посочената дата, са „постинкунабули”.

⁶⁶ На сайта <https://archive.org/> с ключова дума “Athanasii Kircheri”, въведена в полето „Search” (вдясно горе) се появяват дигитализирани редица от трудовете на Кирхер. И на различни други места в интернет...

- 1654: *Magnes sive* (трето, разширено издание⁶⁷)
- 1656: *Itinerarium extaticum s. opificium cæleste*
- 1657: *Iter extaticum secundum, mundi subterranei prodromus*
- 1658: *Scrutinium Physico-Medicum Contagiosae Luis, quæ dicitur Pestis*
- 1660: *Pantometrum Kircherianum ... explicatum a G. Schotto*
- 1661: *Diatribes de prodigiosis crucibus*
- 1663: *Polygraphia, seu artificium linguarium quo cum omnibus mundi populis poterit quis respondere*
- 1664–1678: *Mundus subterraneus, quo universae denique naturæ divitiæ,*
втори том 1678⁶⁸
- 1665: *Historia Eustachio-Mariana*
- 1665: *Arithmologia sive De abditis numerorum mysterijs*
- 1666: *Obelisci Ægyptiaci ... interpretatio hieroglyphica*
- 1667: *China monumentis, qua sacris qua profanis, nec non variis naturæ and artis spectaculis, aliarumque rerum memorabilium argumentis illustrata;*
La Chine, 1670 (на френски език); съществува и английски превод от 1986,
China Illustrata
- 1667: *Magneticum naturæ regnum sive disceptatio physiologica*
- 1668: *Organum mathematicum*
- 1669: *Principis Cristianæ archetypon politicum*
- 1669: *Latium*; има и издание от 1671
- 1669: *Ars magna sciendi sive combinatorica*
- 1673: *Phonurgia nova, sive conjugium mechanico-physicum artis & natvræ paranympha phonosophia concinnatum*
- 1675: *Arca Noë*
- 1676: *Sphinx mystagoga: sive Diatribes hieroglyphica, qua Mumicæ, ex Memphiticis Pyramidum Adytis Erutæ...*

⁶⁷ Може да се види тук: <https://archive.org/details/KircherMagnesSive1654>.

⁶⁸ Може да се види тук: <https://archive.org/details/mundussubterrane02kirc>.

1676: *Obelisci Ægyptiaci*

1679: *Musæum Collegii Romani Societatis Jesu*

1679: *Turris Babel, Sive Archontologia Qua Primo Priscorum post diluvium hominum vita, mores rerumque gestarum magnitudo, Secundo Turris fabrica civitatumque exstructio, confusio linguarum, & inde gentium transmigrationis, cum principalium inde enatorum idiomatum historia, multiplici eruditione describuntur & explicantur*

1679: *Tariffa Kircheriana sive mensa Pythagorica expansa*

1680: *Physiologia Kircheriana experimentalis*

Книгите на Атанасиус Кирхер, написани на латински език⁶⁹, са в „обръщение“ из цяла Европа от 17-и век... (Интересен е фактът, че повечето трактати на католика Кирхер са издадени в протестантския Амстердам, основен център на книгоиздаване и търговия с книги; Столценберг, 2015.⁷⁰)

Когато се разглежда списъкът на книгите, издадени от Кирхер приживе, не може да не впечатли разнообразието на тематиката – всъщност разностранността на неговите интереси и познания (но и заблуди, които най-вече с развитието на науката през вековете се отхвърлят). Занимавал се е с магнетизъм, египтология, геология, музика (история, теория, практика), акустика, химия, вулканология, синология⁷¹, медицина, математика, религия, език на коптите и „съвършения език“ (създаден от него), океанография, картография, криптография, антропология...⁷². При това трябва да се подчертае, че издадените от

---

⁶⁹ Общо около 7 000 000 думи на латински език, според Schuessler, 2012 и Glassie, 2012, p. 275.

⁷⁰ Обичаен издател му е печатницата (издателската къща) Janssonius van Weasberge и Elizer Weyerstraten, бел. Я. К.

⁷¹ „Китаистика“, науката за Китай, от къснолатинското Sina — Китай.

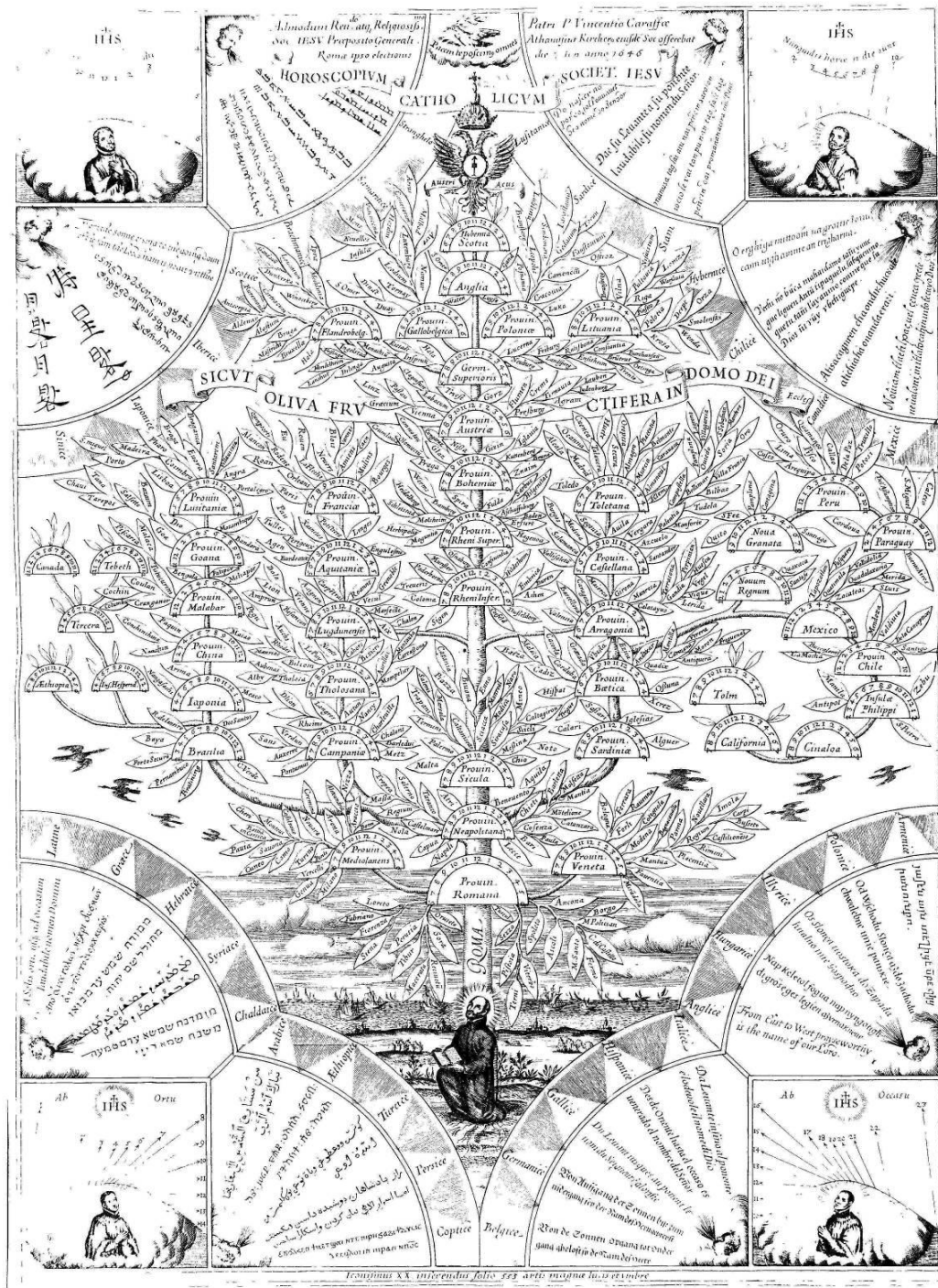
⁷² Преди отпечатване на редица свои трактати, Кирхер е имал едни или други проблеми с Цензурата на Ордена на Йезуитите: и по същество на коментирана материя (поради някои неточности във фактическите му описания, поради някои непоследователност в размислите му), и по линия на латинската стилистика на изказа му, и относно посочване и коректно

Кирхер книги често надхвърлят по 500-600 страници. Според експерти, книгите му са написани на красноречив латински език (език, който по времето на Кирхер е основен за учения свят и е позволявал знанията да се разпространяват в цяла Европа, а и другаде). В онова време, йезуитският орден наброява повече от 40 000 духовници, владеещи перфектно латински език (а и старогръцки!), отправящи молитвите си към Бога само на латински – дори и в толкова отдалечени от Европа страни като Китай, Япония, Нова Испания (Мексико).

Както вече стана дума, Кирхер още през 1629 година (тогава 27-годишен) е споделил желанието си да стане мисионер в Китай, но неговият духовен наставник не се съгласил. Така че при писането на книгите си Атанасиус е трябвало да разчита на данни, съобщавани от мисионерите в цял свят, а това е осигурявало, макар и опосредствано, получаването на сведения за живота, обичаите, религиите, културата и писмеността в много непознати райони на света. От друга страна, написаните от Кирхер книги бързо се разпространявали в цял свят и насочвали към него нови и нови сподвижници и информатори, а знанието все по-широко завладявало страни и континенти. Читателският му кръг все повече се разширявал.

ползване на източници на информация, както и заради... самовъзхваляване от страна на автора. Например, трактатът му по чума първоначално не бил одобрен, тъй като Орденът забранявал на братята да се занимават с медицина, а освен това Кирхер не бил професионален медик и било под съмнение имал ли нужната компетентност, за да пише по тези теми; едва при третото поредно преценяване на цензурите, било решено трудът му да бъде предоставен за мнение на професионални медици и (вероятно след положителното им становище) бил разрешен за печат (Siebert – Findlen, 2004, стр. 80-86).

Универсалният хороскоп (букв. „часоглед“) на католическото Общество на Йезуитите (IHS – логото на Ордена). Изображението представя слънчев часовник във вид на маслиново дърво. Гледано вертикално, отделните местонаходища на духовните обители са изписани върху листата на маслиново дърво, вижда се и съответният час. В основата му е Рим.

Из *Ars Magna Lucis et Umbrae*, 1646, стр. 553.

Изображение от Интернет, public domain.

http://web.stanford.edu/group/kircher/cgi-bin/site/wp-content/uploads/kircher_058.jpg

Книгата е налична дигитално и тук: <http://lhldigital.lindahall.org/cdm/ref/collection/color/id/23013>

2.1. Лингвистични и културални проучвания

2.1.1. Египтология

Oedipus Aegyptiacus (1652-55⁷³) – съдържа информация по египтология, египетски йероглифи и египетски език.

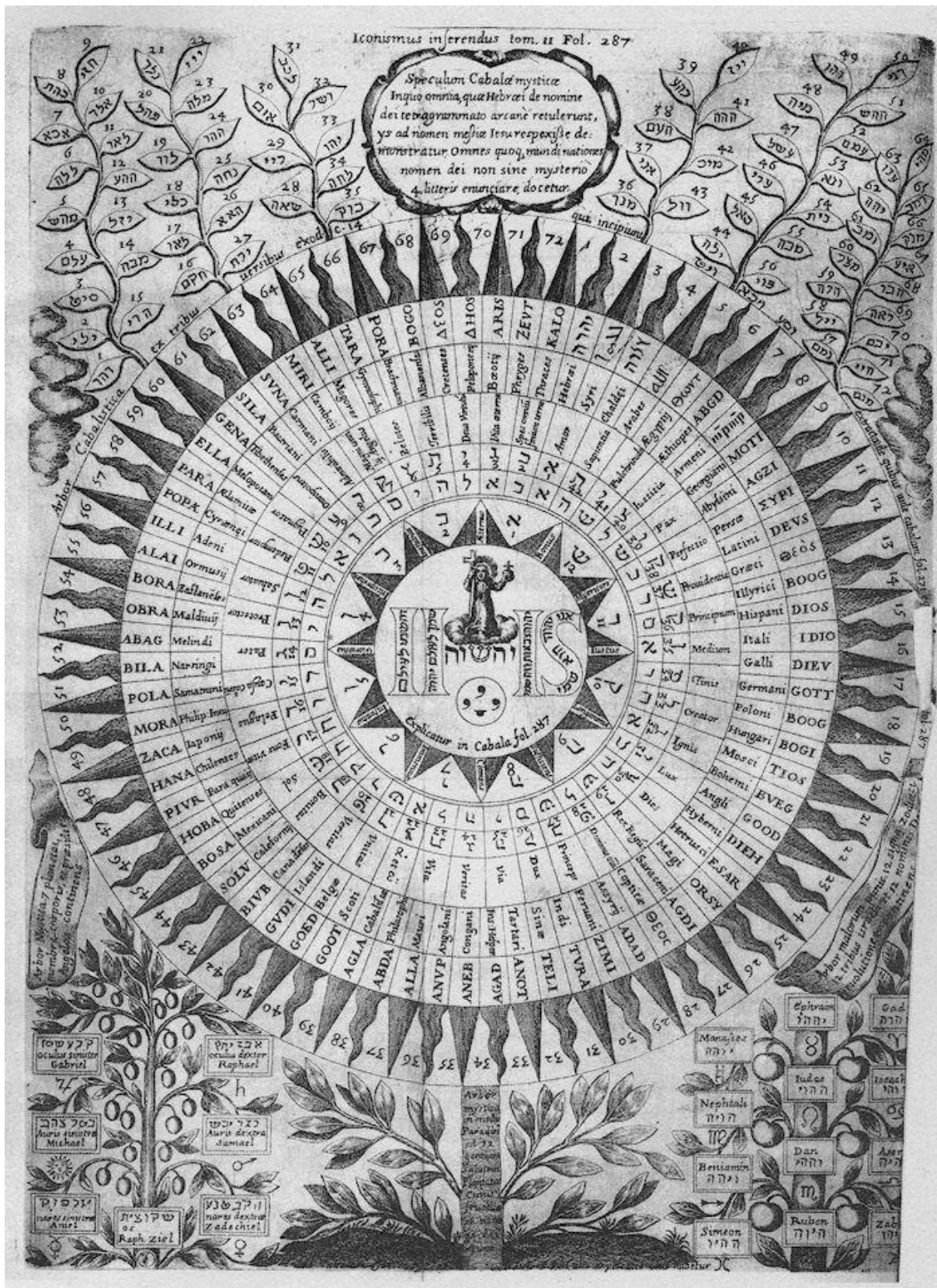
Едип, който решава загадката на Сфинкса.

Фронтиспис на *Oedipus Aegyptiacus*, том 1.

Изображение от Интернет, public domain.

http://web.stanford.edu/group/kircher/cgi-bin/site/wp-content/uploads/kircher_126.jpg

⁷³ Том 1 намирам тук: <https://archive.org/details/AthanasiiKircheriESocIesuOedipusAe1>.

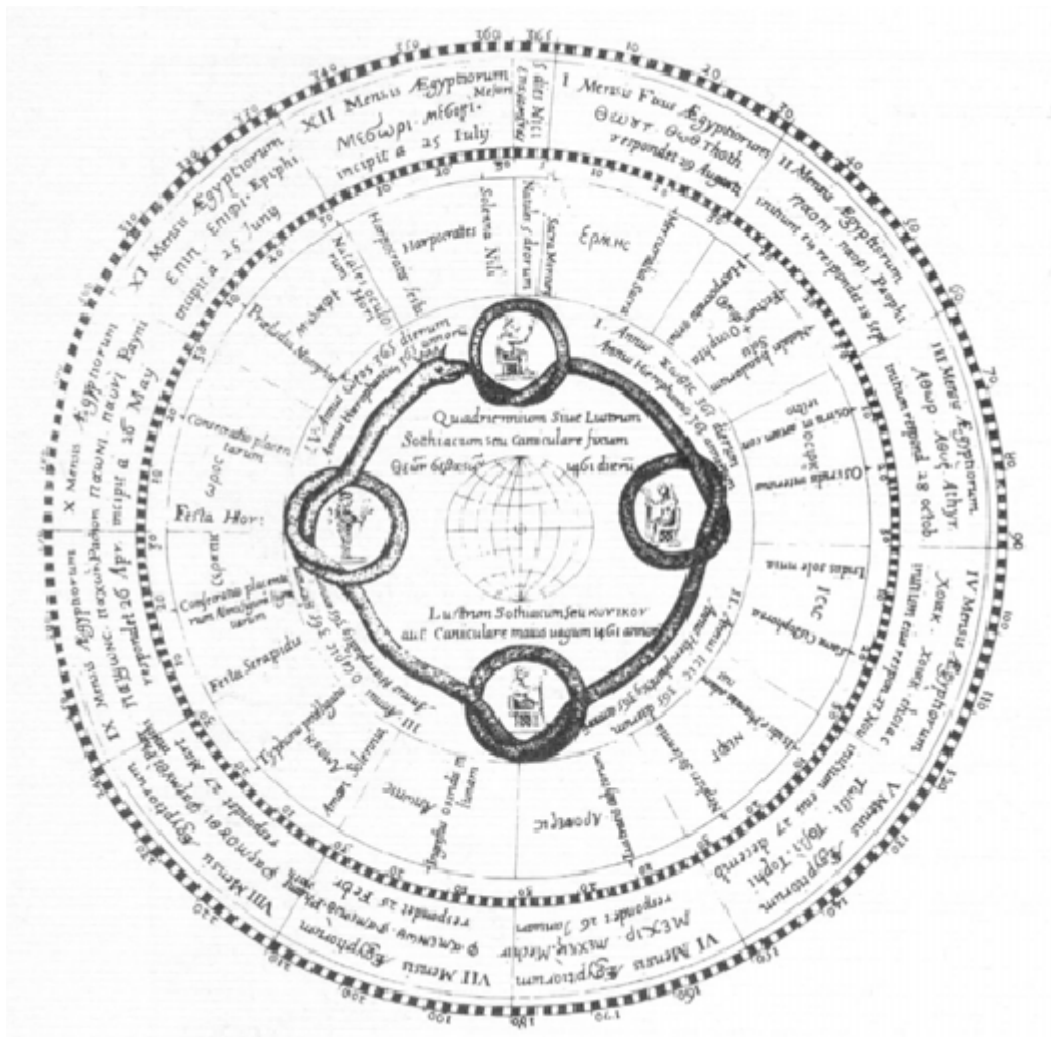

Съгласно Кабалата, Бог има 72 имена – Кирхер ги представя на 72 езика.

Œdipus Ægyptiacus (1652), том 2, стр. 267.

Изображение от Интернет, public domain.

http://web.stanford.edu/group/kircher/cgi-bin/site/wp-content/uploads/kircher_117.jpg

„Колелото на Времето“

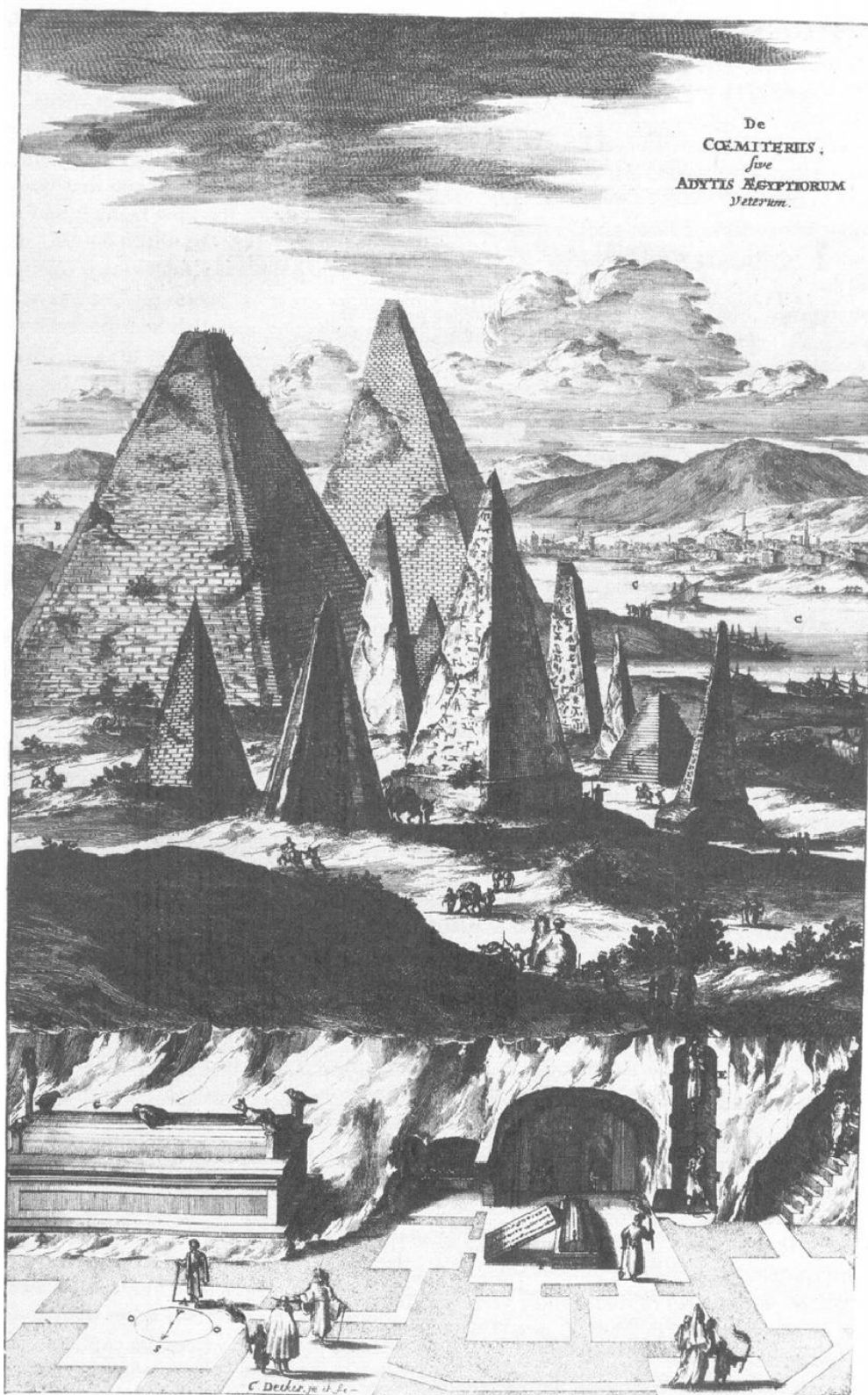
Показва как египтяните са хармонизирали календара от 365 дни с 360-те степени на Зодиака.

Според стария египетски календар, годината се състои от 12 месеца от по 30 дни всеки (общо 360 дни) плюс 5 „епагоменални“ („извънвремеви“) дни, посветени на 5-те най-важни египетски бога, родени тогава.

И така, у Кирхер всеки месец от по 30 дни е отбелязан чрез неговите празници, но и чрез деня, с който започва според модерния календар. Змията обвива четирите Велики Същества: Сотис, Изис, Озирис и Хорус, всеки от който управлява по една „велика година“ от 365 земни години – четиримата заедно правят един Сотически цикъл от 1461 години. Това е честотата, с която първият rising на Сириус (Сотис) съвпада с изгрева. *Edipus Aegyptiacus* (1652), том 2, стр. 265.

Изображение от Интернет, public domain.

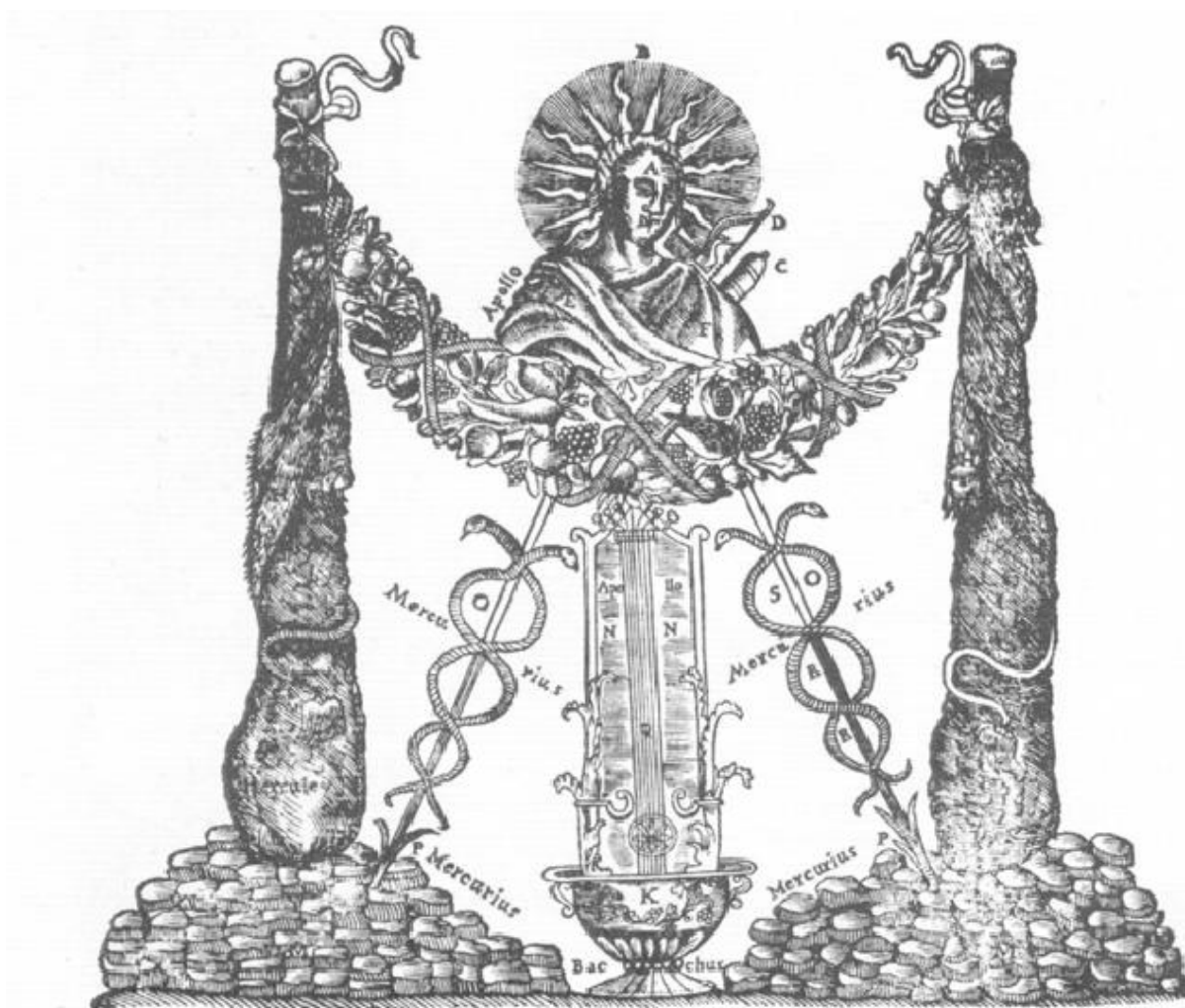
<https://warburg.sas.ac.uk/pdf/noh1050b2331892v.2.pdf>

Фронтиспис на
Sphinx mystagoga sive Diatribe hieroglyphica, qua Mumiae, ex Memphiticis Pyramidum Adytis Erutæ...
(1676).

Изображение от Интернет, public domain.

<https://archive.org/details/AthanasiiKircheriSociet.JesuSphinxMystagogaSiveDiatribeHieroglyphica1676>
https://smhttp-ssl-53905.nexcesscdn.net/catalogue_images/auction//large/10096-10_1.jpg

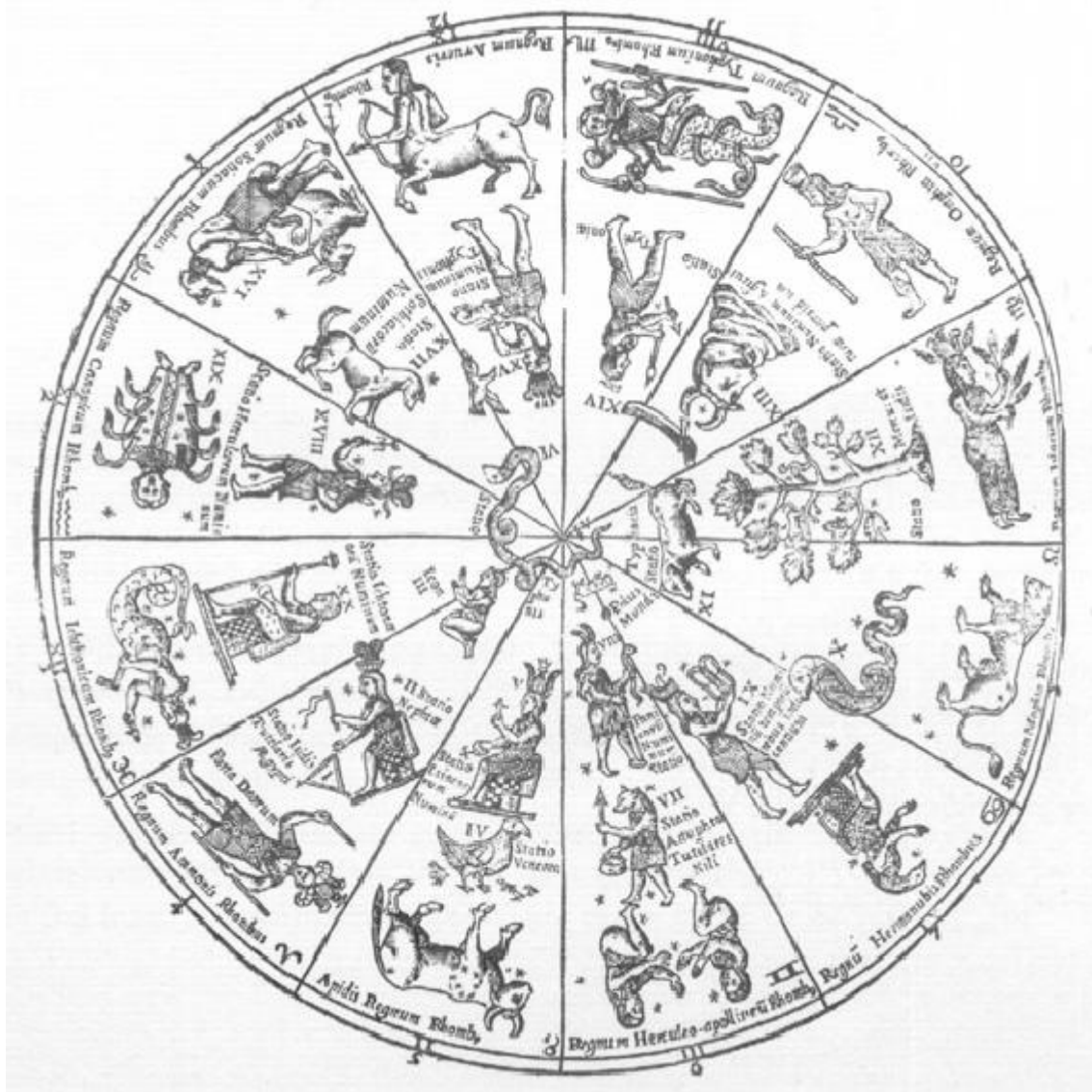

Емблема на Слънцето.

Edipus Aegyptiacus (1652), том 2, стр. 266.

Изображение от Интернет, public domain. JG60⁷⁴

⁷⁴ Godwin, Joscelyn: *Athanasius Kircher. A Renaissance Man and the Quest for Lost Knowledge, with 105 illustrations*, London, Thames and Hudson, 1979
<https://www.scribd.com/doc/294550166/Joscelyn-Godwin-Athanasius-Kircher-A-Renaissance-Man-and-the-Quest-for-Lost-Knowledge>, стр. 60. С благодарност.

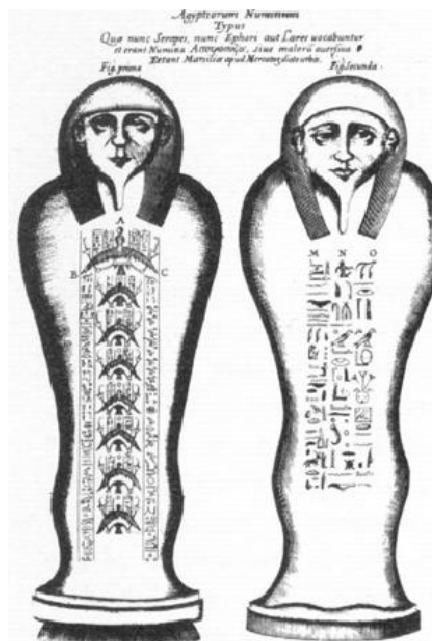

Зодиакът и северните съзвездия – египетските знаци на Зодиака са твърде сходни със съвременните.

Edipus Aegyptiacus (1652), том 2, стр. 206.

Изображение от Интернет, public domain. JG61⁷⁵

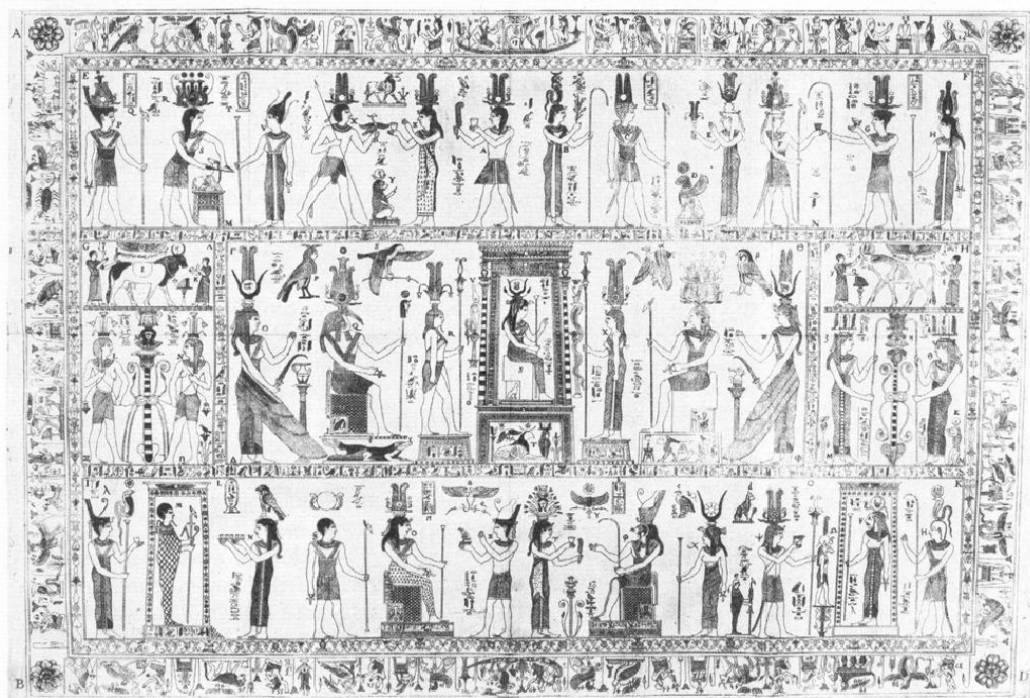
⁷⁵ Ibidem, стр. 61. С благодарност.

Египетски саркофази.

Œdipus Ægyptiacus (1652), том 3, стр. 478.

Изображение от Интернет, public domain. JG65⁷⁶

Бембовата таблица на Изис.

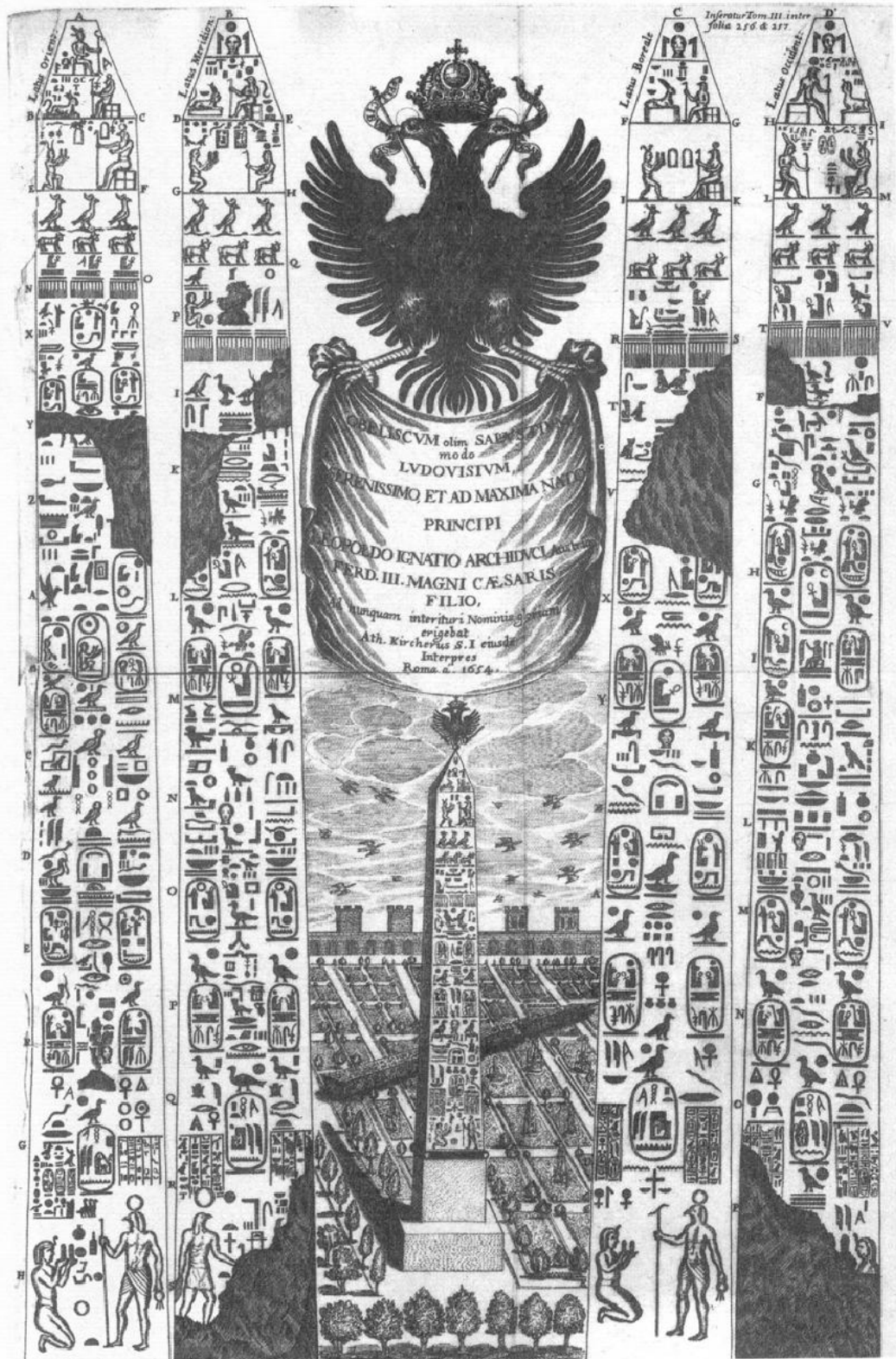
Тази табличка от посребрен бронз (ок. 100 x 75 см) е закупена от Кардинал Вембо през 1527.

Според Кирхер, тя е най-богатият източник на информация за Египетското Царство.

Œdipus Ægyptiacus (1652), том 3, стр. 78.

Изображение от Интернет, JG65⁷⁷

⁷⁶ Ibidem, стр. 65. С благодарност.

Обелискът в градината на Салуст (I век преди Христа).

Edipus Aegyptiacus (1652), том 3, стр. 257.

Изображение от Интернет, JG64⁷⁸

⁷⁷ Ibidem. С благодарност.

⁷⁸ Ibidem, стр. 64. С благодарност.

Първите проучвания по египетските йероглифи датират от 394 година преди Христа. До времето на Thomas Young и Jean François Champollion, намерили през 19-и век „ключо̀а” към йероглифите, като най-голям авторитет се е считал живелият през 4-и век гръцки граматик Horapollon, застъпвал становището – считаното днес за погрешно – че йероглифите са „картинно писмо” и че бъдещите преводачи трябва да гледат и разгадават йероглифите като картини, изразяващи символи.

Първото „модерно” проучване на йероглифите прави Piero Valeriano Bolzani с неговата *Hieroglyphica* (1566), считана днес за несъстоятелна. Най-известният между дешифриращите египетски йероглифи станал именно Атанасиус Кирхер. В *Lingva Aegyptica Restituta* (*Възстановка на Египетския език*, 1643) той нарича йероглифите „този език, досега непознат в Европа, в който има много картини като букви, много загадки като звуци, както трябва много лабиринти да се преодолеят, за да изкачиш планината”. Въпреки че много от твърденията на Кирхер са отхвърлени от по-късни изследователи, той си остава пионер в първоначалните сериозни студии върху египтологията⁷⁹.

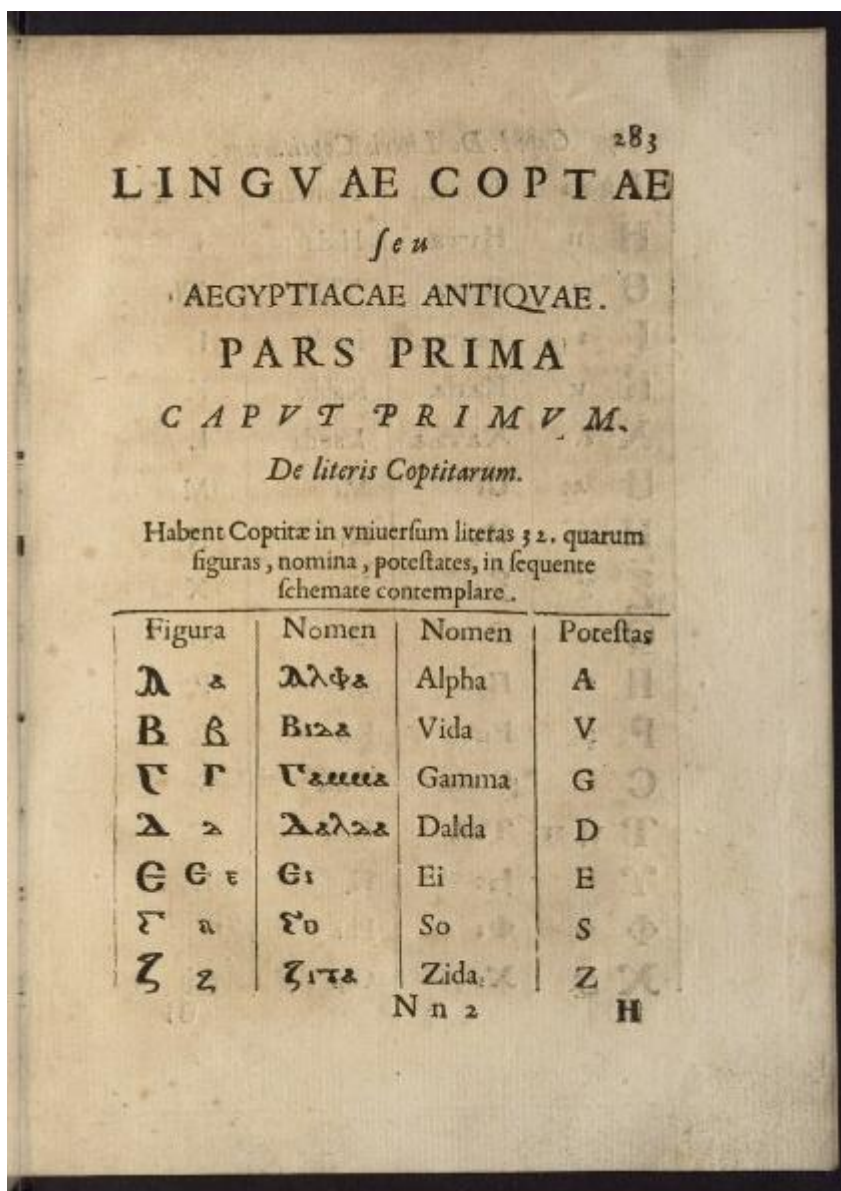
Както вече писах, в 1628 година Кирхер попаднал на колекция от йероглифи в библиотеката на Шпайер⁸⁰.

---

⁷⁹ Умберто Еко счита Кирхер за Баща на Египтологията, въпреки несъстоятелността на вижданията си – така и Птолемей е считан за Баща на Астрономията, въпреки невалидността на хипотезата му (Еко, 2007, с. 161).

⁸⁰ Германски град по поречието на Рейн, във федералната провинция Рейнланд-Пфалц, между Франкфурт и Карлсруе, на 25 километра южно от Манхайм и Лудвигсхафен, близо и до Хайделберг. Днес с около 50 000 жители. Един от най-старите немски градове, основан от римляните (Noviomagus и Civitas Nemetum, по името на тевтонското племе Немети; около 500-та година се появява името Spira, ползвано и от италианците, на френски – Spire, на испански – Espira). Прочут с историята си. В катедралата му (най-голямата в романската епоха, днес в Списъка на световното културно наследство на Юнеско) са погребани 8 от императорите на Свещената Римска империя на немските крале.

През 1633 година Отец Атанасиус Кирхер изучава коптския език, а след 3 години публикува и първата граматика на този език: *Prodromus Coptus sive ægypticus*.

Коптската азбука на Кирхер.

Prodromus Coptus, стр. 283.

Изображение от Интернет, public domain.

<https://copticliterature.files.wordpress.com/2012/07/kircher1.png>

Кирхер „скъсва” с интерпретацията на езика на йероглифите, предложена от Хораполон, издавайки *Lingva Ægyptica Restituta*, в която се аргументира, че коптският език съхранява последното развитие на древния

египетски език, а и осветлил връзката на тези два езика с гръцкия. Така си спечелва квалификацията на „основател на Египтологията”, още повече, че неговата книга предшества откриването на Розетския камък⁸¹. И по този случай Joseph MacDonnell отбелязва, че и тук Кирхер е бил полезен, тъй като благодарение на неговата книга учените са знаели какво да гледат, когато са интерпретирали Розетския камък⁸².

Между 1650 и 1654 година Кирхер публикува 4 тома *Преводи* на йероглифи в коптските си проучвания. Но, според Steven Frimmer, никой от тях дори не се приближава до оригиналния текст⁸³. Подходът на Кирхер към дешифрирането на йероглифите се счита за погрешен, но това не отхвърля пионерската му роля. Eric Iversen пише: „Неоспоримата заслуга на Кирхер е, че той бе първият, който разкри фонетичната стойност на египетския йероглиф. От хуманистична, както и интелектуална гледна точка, египтологията би могла да се гордее, че Кирхер е неин основател.”⁸⁴

Свързан тясно с египтологията, Кирхер активно се намесва в издигането на обелиски на римските площади. Често е поставял йероглифи по страниците на книгите си.

---

⁸¹ Базалтова плоча, открита в 1799 близо до градчето Розета край Нил. На него има 3 „паралелни” текста (благодарствено слово от 196 г. пр.н.е. на египетските жреци към фараона Птолемея V Епифан), 2 от които на египетски език (записани съответно на йероглифно, както и на „народно” или демотично писмо) и 1 на старогръцки. Благодарение на съпоставянето, са разшифровани египетските йероглифи. Камъкът е намерен от френския капитан Пиер Франсоа Бушар, който осъзнава важността на откритието и го изпраща в Кайро. Там година по рано е открит Институт за Египет, по заповед на Наполеон. В 1801 обаче французите са разбити от англичаните и принудени да им предадат всички ценни паметници, включително и Розетския камък, който от 1802 година е в Британския музей, най-посещаваният му обект. С дешифрирането на текстовете се заемат французинът Силвестър де Саси, шведският дипломат Д. Окерблад, английският учен Томас Юнг и, вече с успех, Жан-Франсоа Шамполион.

⁸² MacDonnell, Joseph: *Jesuit Geometers: A Study of Fifty-Six Prominent Jesuit Geometers During the First Two Centuries of Jesuit History* (Series IV of the Institute of Jesuit Sources – Studies in Jesuit topics), 1989, стр. 12.

⁸³ Frimmer, Steven: *The stone that spoke: and other clues to the decipherment of lost languages*, Putnam Pub Group, 1969, стр. 38.

⁸⁴ Iversen, Erik: *The Myth of Egypt and its Hieroglyphs in European Tradition*, Gec Gad Publishers, Copenhagen, 1961, стр. 97-98.

2.1.2. Синология

Вече бе отбелязано, че 27-годишният Кирхер е искал да стане мисионер в Китай (през 1629 година), но желанието му е останало неудовлетворено. Почти 40 години по-късно – през 1667 година – публикува трактат, чието пространно заглавие било *China monumentis, qua sacris qua profanis, nec non variis naturæ and artis spectaculis, aliarumque rerum memorabilium argumentis illustrata* (Китай, пояснен (илюстриран, осветлен) със свещени и светски паметници, с най-разнообразни зрелища на природата и изкуството, както и с разкази за други чудни работи), известен като *China Illustrata*⁸⁵.

Карта на Китай, от *China Illustrata*.

Изображение от Интернет, public domain.

http://www.wikiwand.com/en/Athanasius_Kircher

⁸⁵ „Китай осветлен”, в см. на обяснен, разяснен.

Преведен е още в 1670 на френски език, под името *La Chine*⁸⁶, както и на английски, вече в 1986. Книга с енциклопедичен характер и голям брой на страниците, но с неравностойни качества на отделните глави, в които се смесват точни картографии с достоверни наименования, но и с митически „сказания“ за дракони, например. Не липсват и „християнски елементи“ в историята на Китай.

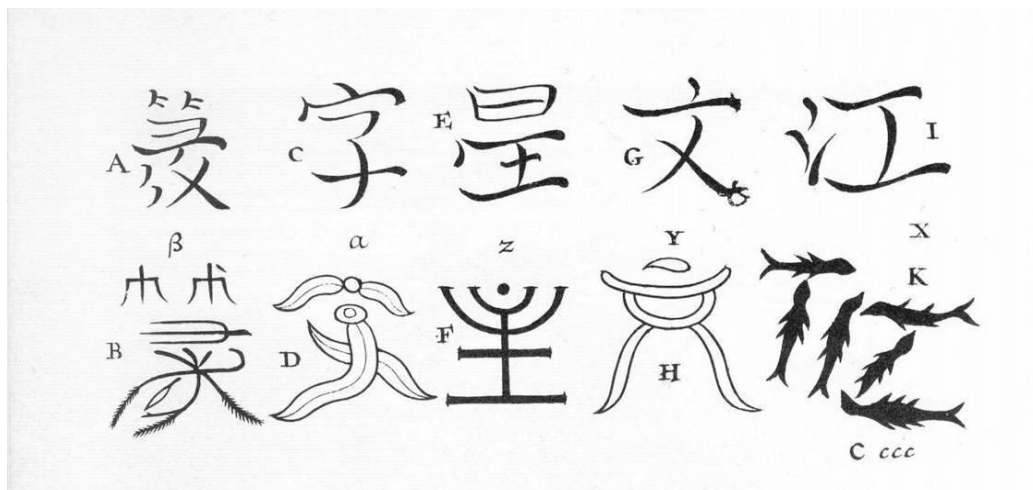

Татарски жени и момиченце, из *China Illustrata* (1667), стр. 69.

Изображение от Интернет, public domain.

http://web.stanford.edu/group/kircher/cgi-bin/site/wp-content/uploads/kircher_095.jpg

⁸⁶ Вж. <https://www.chineancienne.fr/kircher-la-chine-illustree/>.

Генезисът на китайските букви: подобие на риби за „вода”, листа за „растения” и т.н.

China Illustrata (1667), стр. 227.

Изображение от Интернет, public domain.

http://web.stanford.edu/group/kircher/cgi-bin/site/wp-content/uploads/kircher_099.jpg

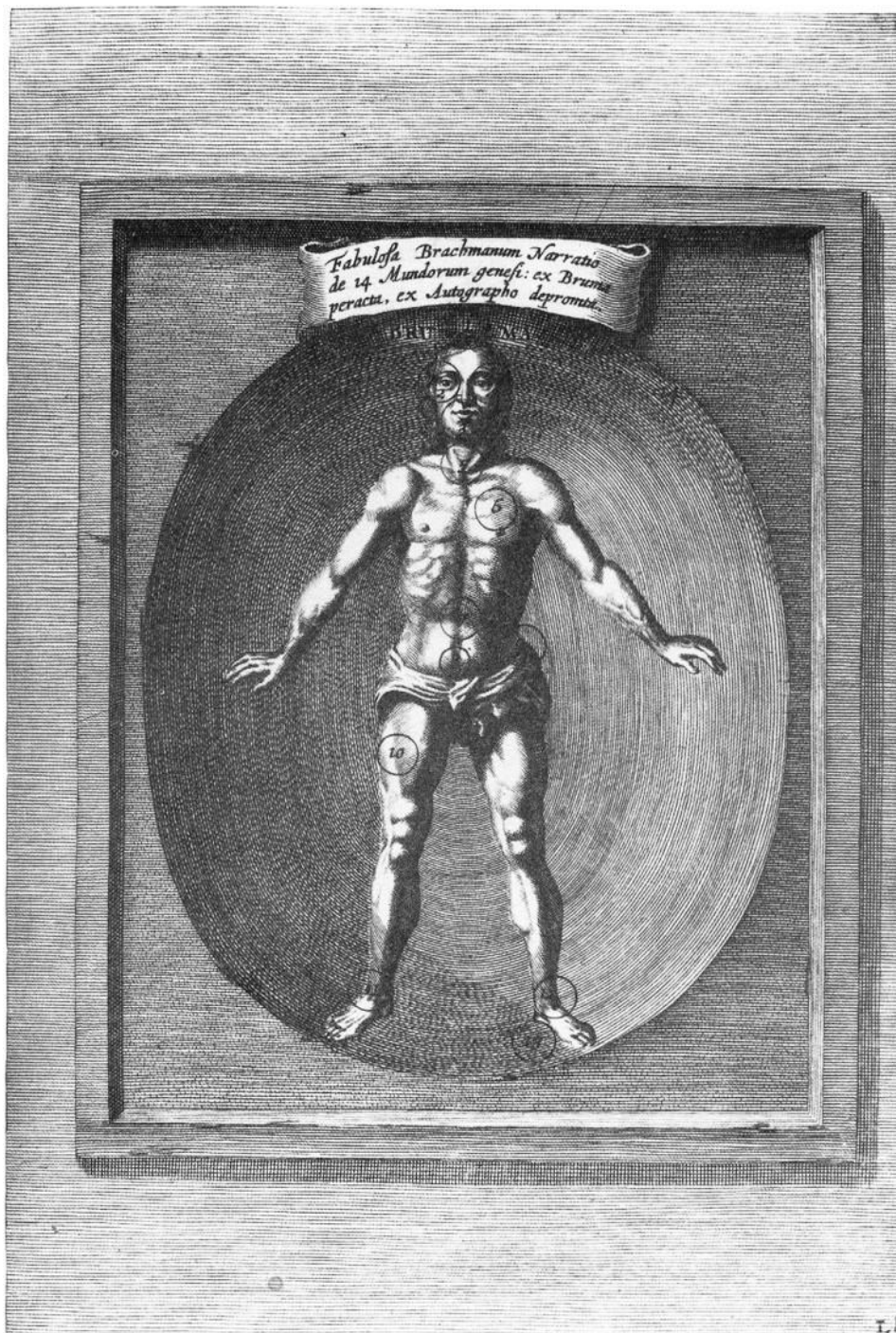

(ляво) Татарският император от династията Минг, в 1644, приятелски настроен към йезуитските мисионери, но с естествена антипатия към Китай. Бил склонен да стане християнин, но полигамията му попречила. *China Illustrata*, 1667, илюстрация Аа. Изображение от Интернет, public domain.

http://web.stanford.edu/group/kircher/cgi-bin/site/wp-content/uploads/kircher_131.jpg

(дясно) Johann Adam Schall (1591-1666), мисионер в Китай от 1622 до смъртта си (цели 44 години!), станал дворецов астроном със статут на мандарин. Изпращал на Кирхер данни за Китай. *China Illustrata*, 1667, илюстрация Bb. Изображение от Интернет, public domain.

<https://alchetron.com/Johann-Adam-Schall-von-Bell#demo>

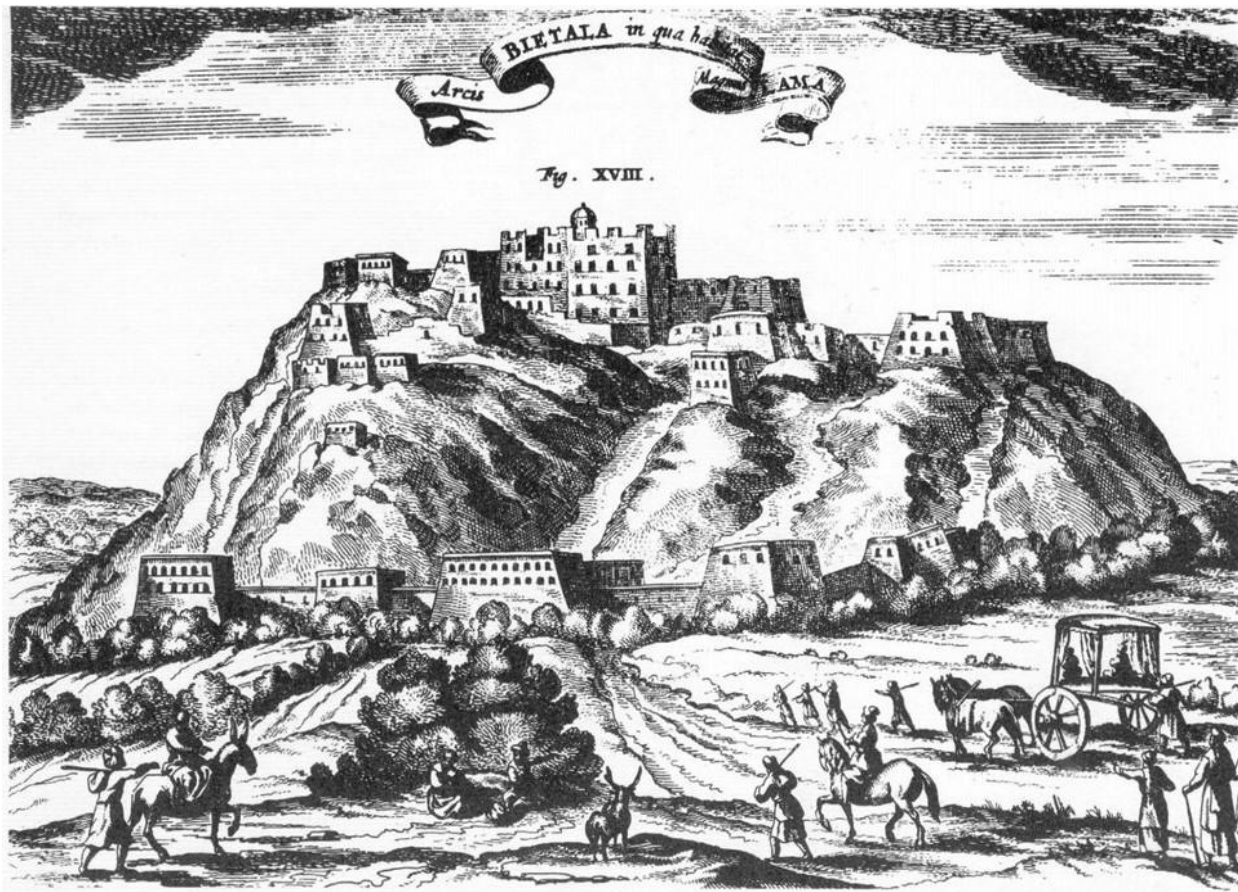

Фигура на Брахма в златно яйце. Смятало се е, че Брахма е създал от частите на собственото си тяло 14 свята и 14 типа хора (най-мъдрите от мозъка си, най-престъпните от лявото си стъпало).

China Illustrata, 1667, илюстрация Ll.

Изображение от Интернет, public domain.

<https://digital.library.cornell.edu/catalog/ss:550035>

Първата появила се на Запад картина на двореца Potala на Далай Лама, в Лхаса, Тибет. По гравюра на Grueber, живял 2 месеца в Лхаса през 1661.

China Illustrata, 1667, стр. 74.

Изображение от Интернет, public domain.

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/5c/Potala_Athanasius-Kircher_Johann-Grueber.gif

<https://digital.library.cornell.edu/catalog/ss:550022>

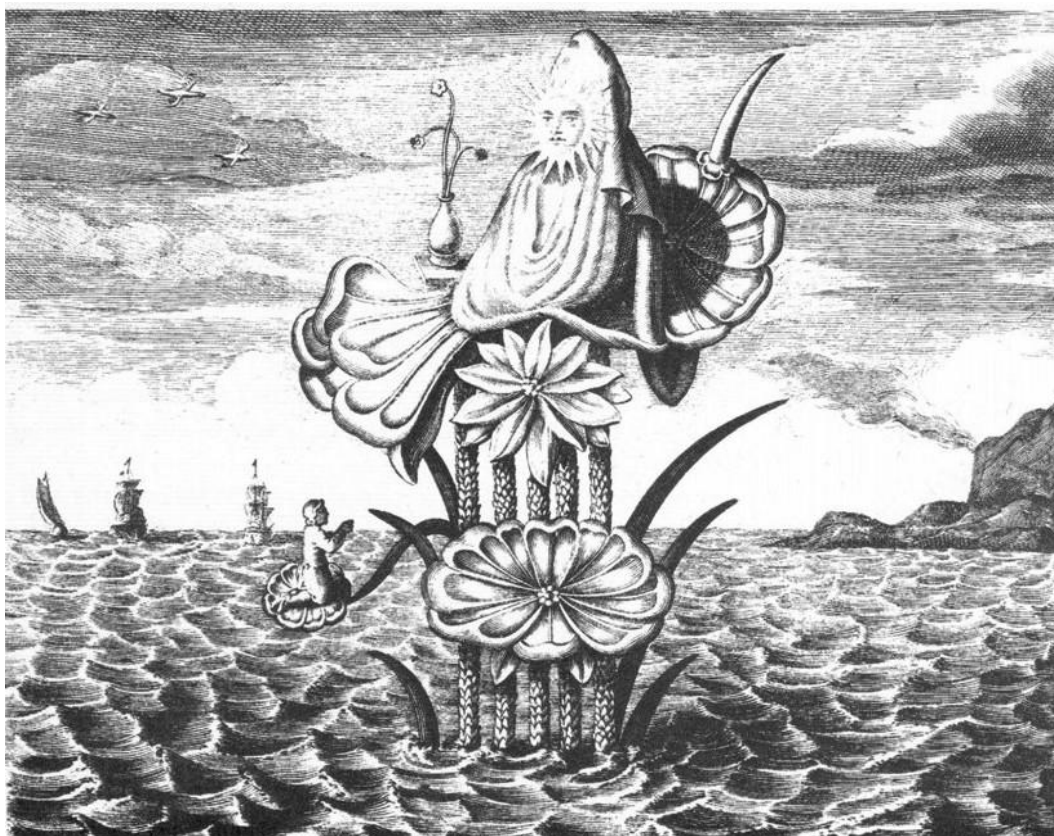

Този вид пагода от фокийската провинция, опис от Мартини, била с височина 900 кубита (1 кубит = 52.3-52.9 см), изцяло облицована с декоративен порцелан. Отвътре покрита с черен мрамор, полиран до огледален блясък и с идол от позлатен бронз.

China Illusrata, 1667, стр. 134.

Изображение от Интернет, public domain.

<http://mythologyofblue.tumblr.com/post/28962392475/athanasius-kircher-china-illustrata-pagoda>
<https://www.flickr.com/photos/136790566@No6/28103926279/in/dateposted-public/>

Смътен намек за будистката иконография, на който Кирхер гледа като еквивалент на „Великата Майка“ в западните религии. За Египтяните – Изис, за гърците – Сибела.

China Illustrata, 1667, стр. 140.

Изображение от Интернет, public domain.

<https://digital.library.cornell.edu/catalog/ss:550033>

Ананасово растение.

China Illustrata, 1667, стр. 189.

Изображение от Интернет, public domain.

<http://www.bromtravels.nl/ht/icontext1b.html>

<http://blasderobles.fr/index-iconographique/images/Kircher/images/ananas.gif>

Данните за Китай Кирхер дължи на съобщенията на йезуитските мисионери Michael Boym и Martino Martini, живели и работили там. Писал е например, че китайската история е запазила християнски елементи; че китайците са наследници на синовете на Хам (сам той – син на Ной), че Конфуций е Мойсей, както и че китайските писмени знаци са абстрактни йероглифи.

Атанасиус Кирхер така и не посещава Китай...

Ной и неговите синове,
илюстрация в *Нюрнбергската хроника* (*Liber Chronicarum*, 1493, инкунабул).

Изображение от Интернет, public domain.

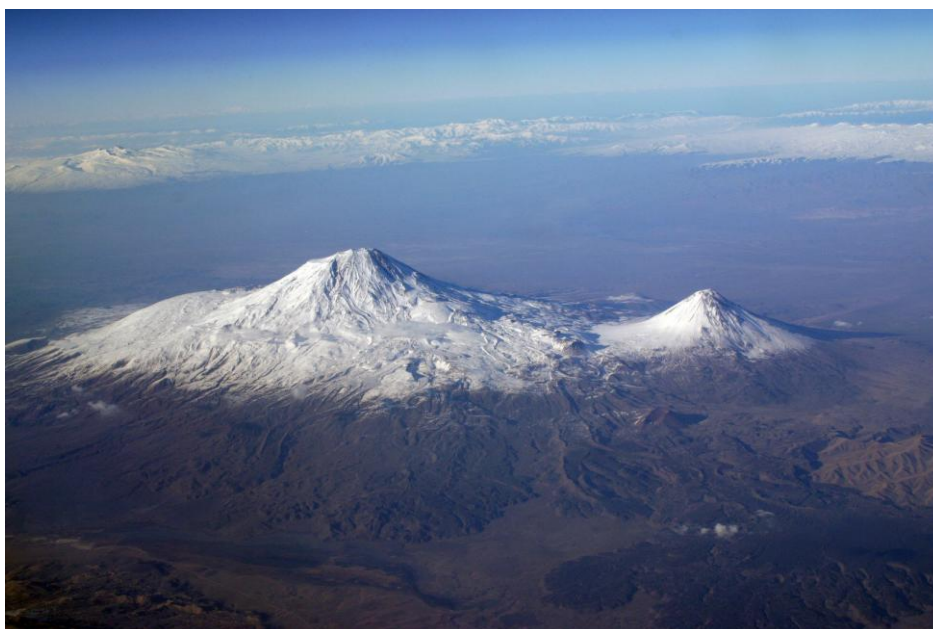
<http://cudl.lib.cam.ac.uk/view/PR-INC-00000-A-00007-00002-00888/76>

<https://docs.google.com/file/d/oB7AooCSkXJv6UlrCTHVMamU2MIE/edit>

В системата на Кирхер идеограмите стоят „по-ниско” или „по-долу” от йероглифите, защото те (идеограмите) се отнасят по-скоро до специфични идеи, отколкото до мистериозни комплекси от идеи, докато знаците на маите и ацтеките са още по-ниско стоящи пиктограми, които се отнасят само до обекти. Умберто Еко коментира, че тази идея отразява и подкрепя европейското отношение към китайските и местните (нативните) американски цивилизации. Китай е представен не като непозната варварска страна, която трябва да бъде опропаствена, а като Блудния син, който се е завърнал у дома при своя баща.

2.2. Библейски проучвания и екзегезис („Битие”)

През 1675 година Кирхер публикува *Arca Noë* (*Ноевият ковчег*), като резултат от собствените му изследвания и разсъждения върху библейския Ноев ковчег, позовавайки се на Стария завет като източник на истината за свещениците/духовниците⁸⁷. Старае се да определи възможно точно големината на Ноевия ковчег, като се основава на размерите на двойките животни (без насекомите), които Ной е поел да превози към възможно най-близката суша по време на Потопа (припомням приетото виждане, че това била планината Арарат в Армения).

Връх Арарат (днес в Турция, най-високият ѝ връх, 5165м), на 50 км от арменската столица Ереван.

Снимка, от Интернет, public domain.

<https://vardart78.deviantart.com/art/Ararat-shot-from-plane-90630439>

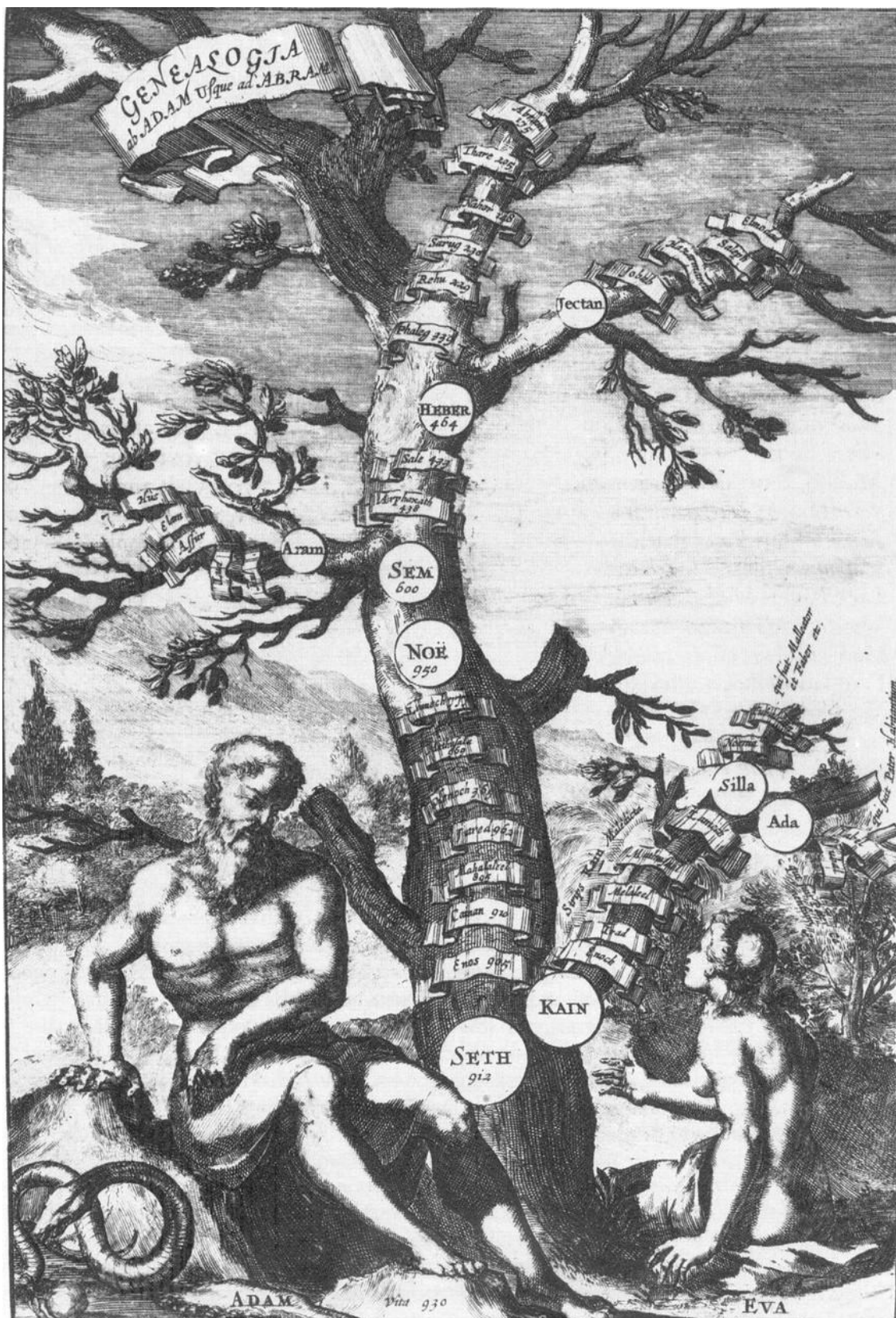
⁸⁷ Подчертавам, че както *Ноевият ковчег*, така и *Вавилонската кула* – тези 2 книги, свързани с Библията – Кирхер пише за момчето-крал Карлос Втори Испански (1661-1700 – прескачам тук темата за малформациите при испанските Хабсбурги, в резултат на редица кръвосмесителни бракове, и конкретно въпроса за телесните недъзи и умствено изоставане на Карлос Втори, за която често се пише). Това обяснява характера на изложението на текстовете в тези 2 книги, както и вида и обилието на илюстрациите в тях. Отбелязвам и интересната концепция, изложена от Кирхер, че жирафът се е появил в резултат на чифтосване между камила и пантера – аналогично на мулето, родено от магаре и кобила. По Glassie, 2012, стр. 230-232.

Връх Арарат.

Спътникова снимка, от Интернет, public domain.

https://eoimages.gsfc.nasa.gov/images/imagerecords/56000/56246/STS102-344-23_lrg.jpg

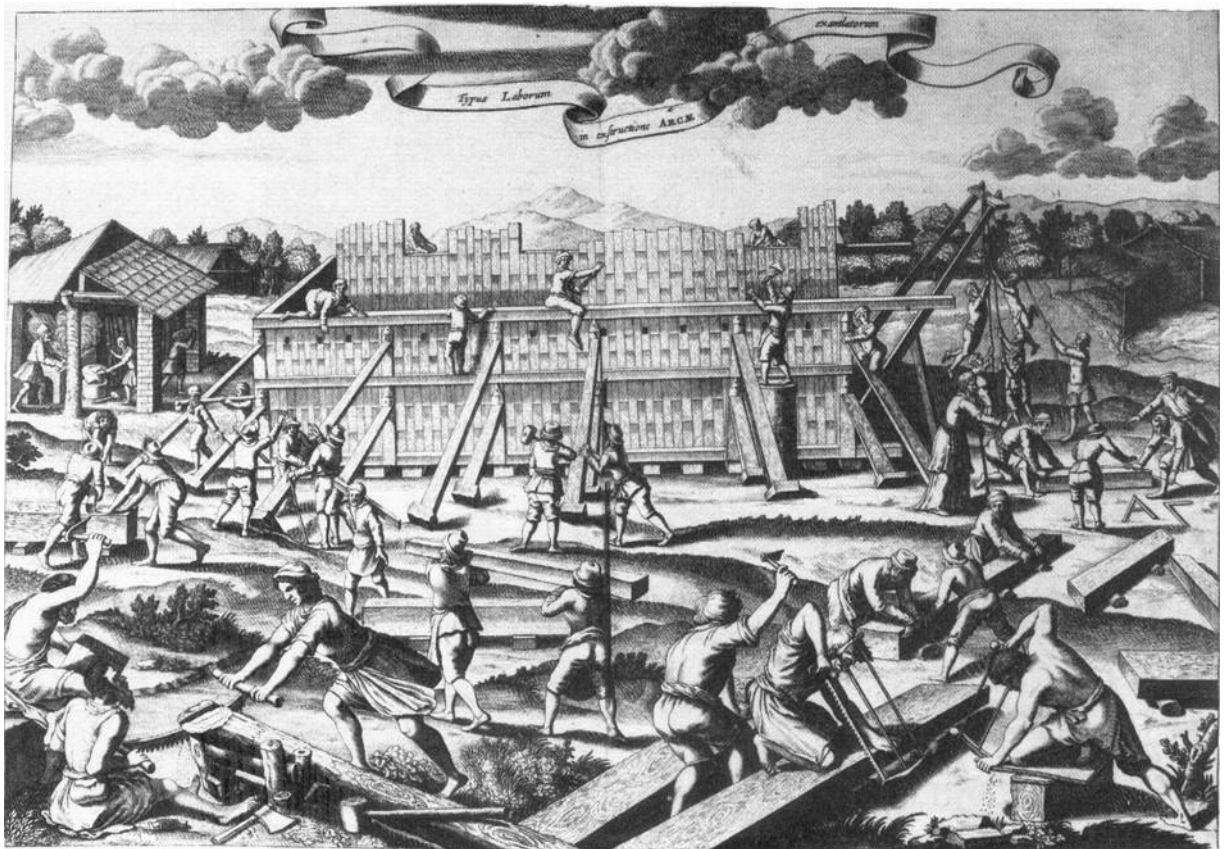

Родословното дърво на Адам и Ева до Аврам.

Arca Noë (1675).

Изображение от Интернет, public domain.

Книгата е налична дигитално тук: <http://lhdigital.lindahall.org/cdm/ref/collection/philsci/id/1227>

Построяването на Ноевия ковчег.

Arca Noë (1675), стр. 28.

Изображение от Интернет, public domain.

<http://dhayton.haverford.edu/wp-content/uploads/2012/12/121216kircher1a.jpg>

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Internal_view_of_Noah%27s_Ark_Wellcome_L0032185.jpg#/media/File:Arca_Noe_building_the_ark_by_A_Kircher_Wellcome_L0013357.jpg

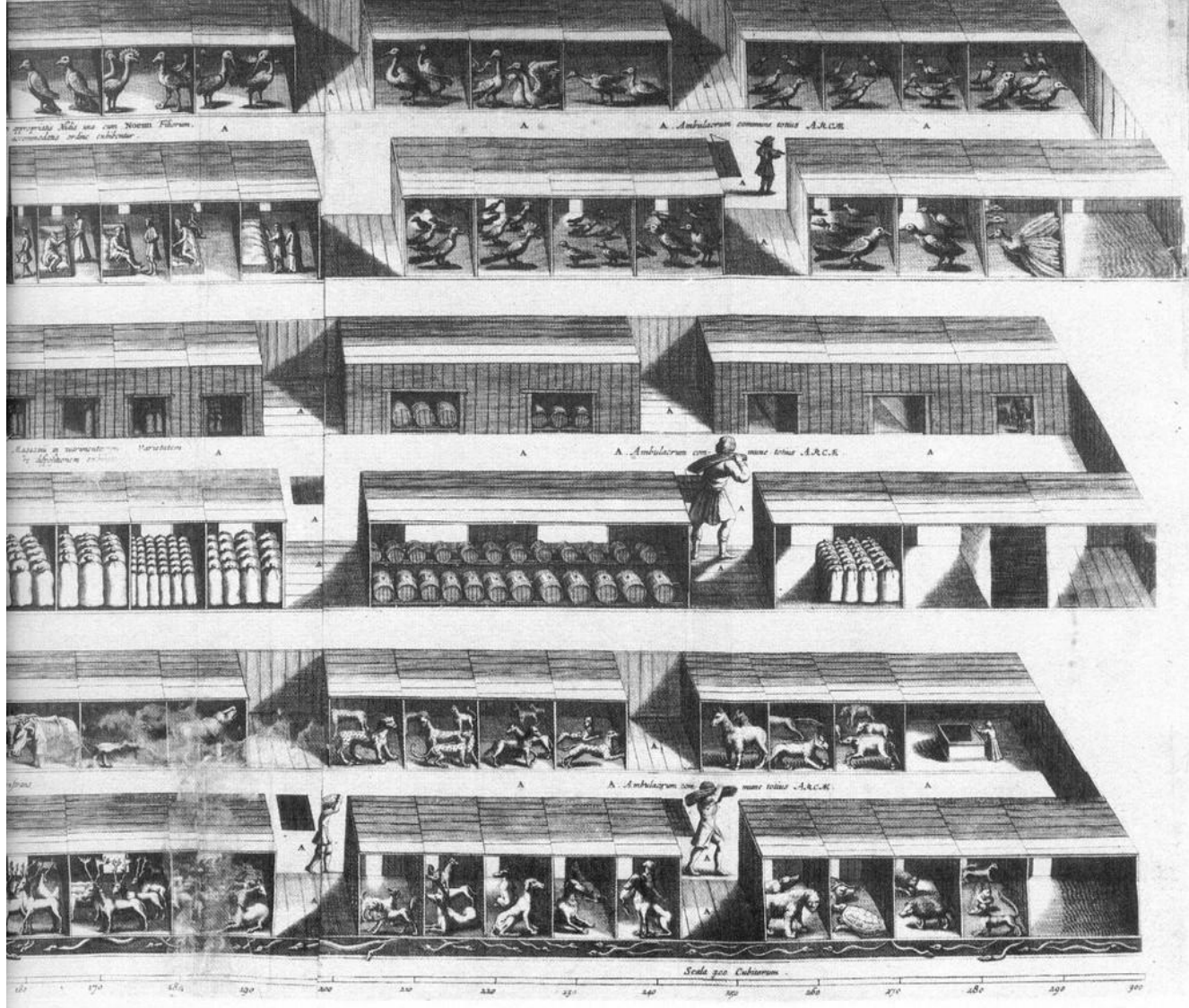
<https://lindahall.tumblr.com/post/50668496816/a-selection-of-plates-from-athanasius-kirchers>

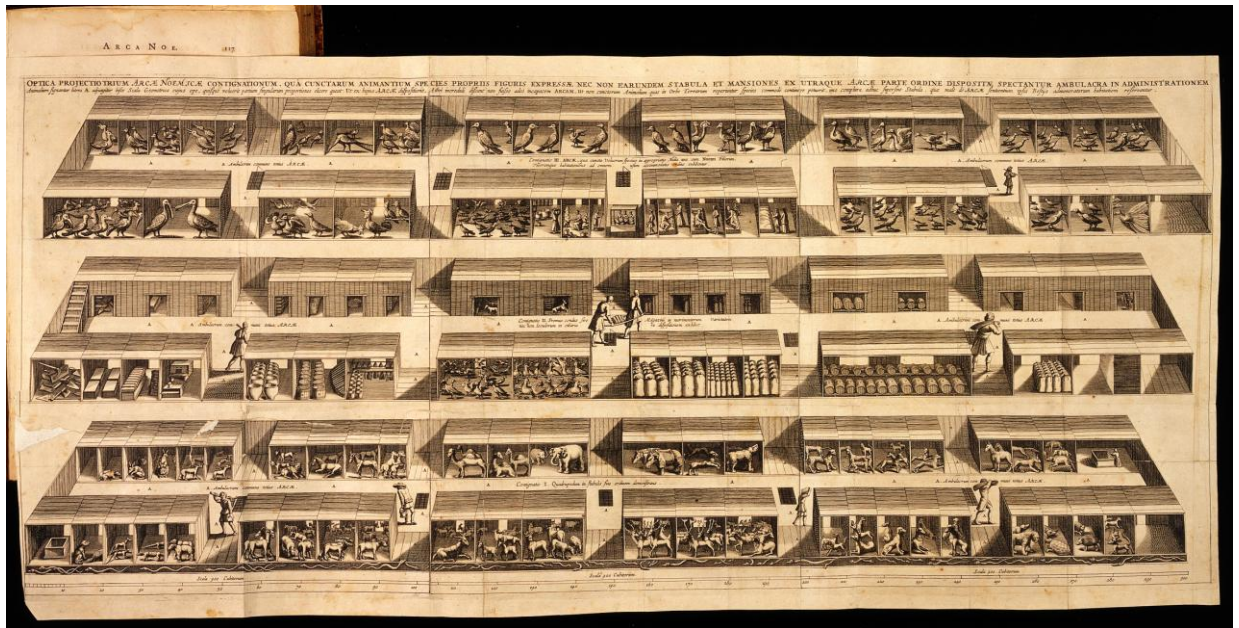

OPTICA PROJECTIO TRIUM ARCÆ NOËMICAË CONTIGNATIONUM, QUÆ CUNCTARUM ANIMANTIIUM SPECIES PROPRIIS FIGURIS EXPRESSA. NEC
Animatum figurarum hinc & abhinc hinc Scala Geometrica cuius opt, gustus voluerit partium singularum proportionem elicere quæst. Ut ex huius ARCÆ dispositione, Athes increduli diffine non fuisse sibi imaginem ARCAM. Ut non

NDEM STABULA ET MANSIONIBUS EX UTRAQUE ARCE PARTE ORDINE DISPOSITA, SPECTANTUR AMBULACRA IN ADMINISTRACIONEM
 in qua in Orle Terrarum reperiantur species commode continere potuerit, una congrua adhae figurat Stabula, que nati de ARCE festinatum ipse Bisjys abumeratorum habitacioni referuntur.

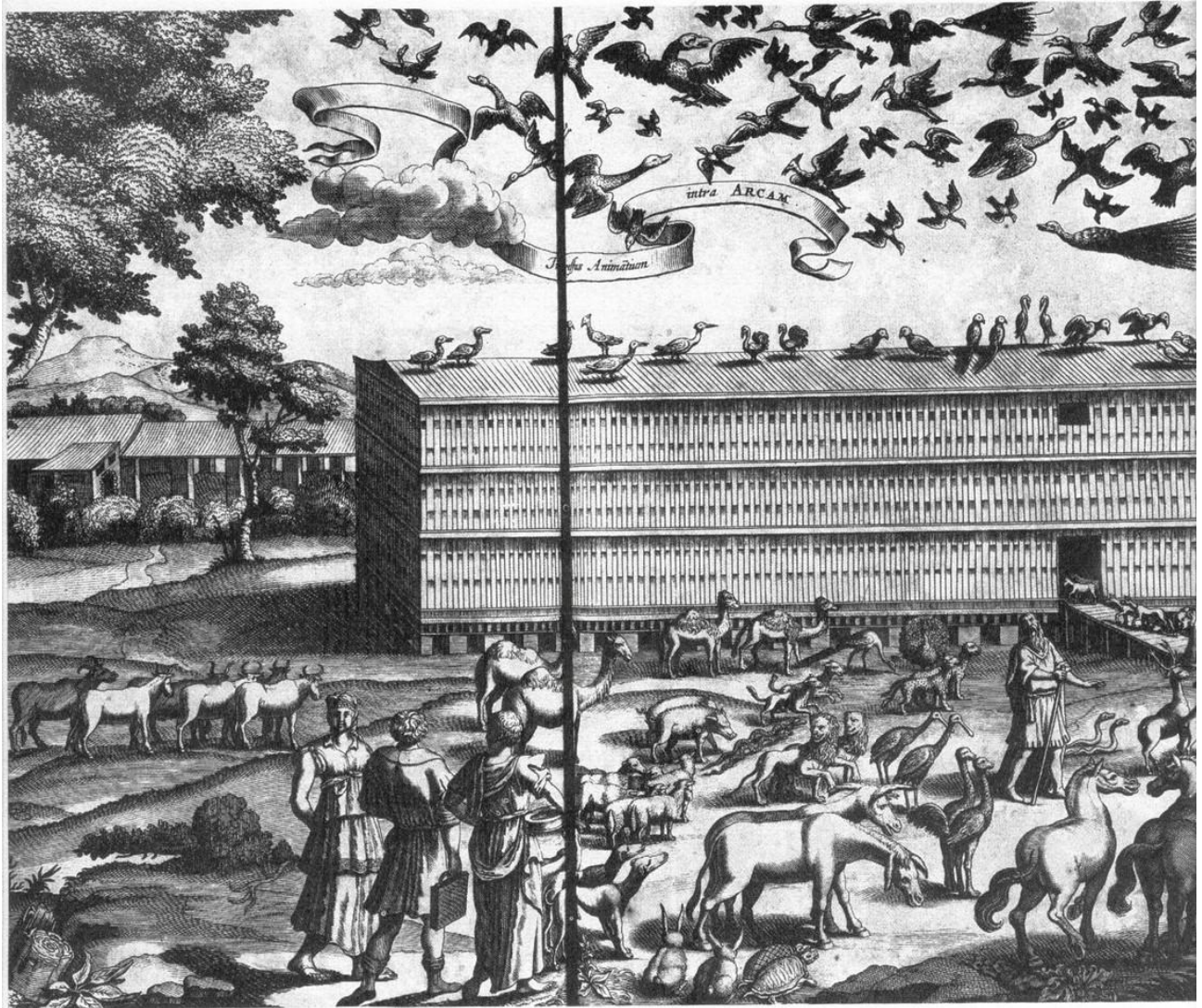
Подреджване на обитателите и продуктите в Ноевия ковчег.

Arca Noë (1675), стр. 40-41.

Изображение от Интернет, public domain.

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/8b/Internal_view_of_Noah%27s_Ark_Wellcome_L0032185.jpg

<https://lindahall.tumblr.com/post/50668496816/a-selection-of-plates-from-athanasius-kirchers>

Качване в Ноевия ковчег.

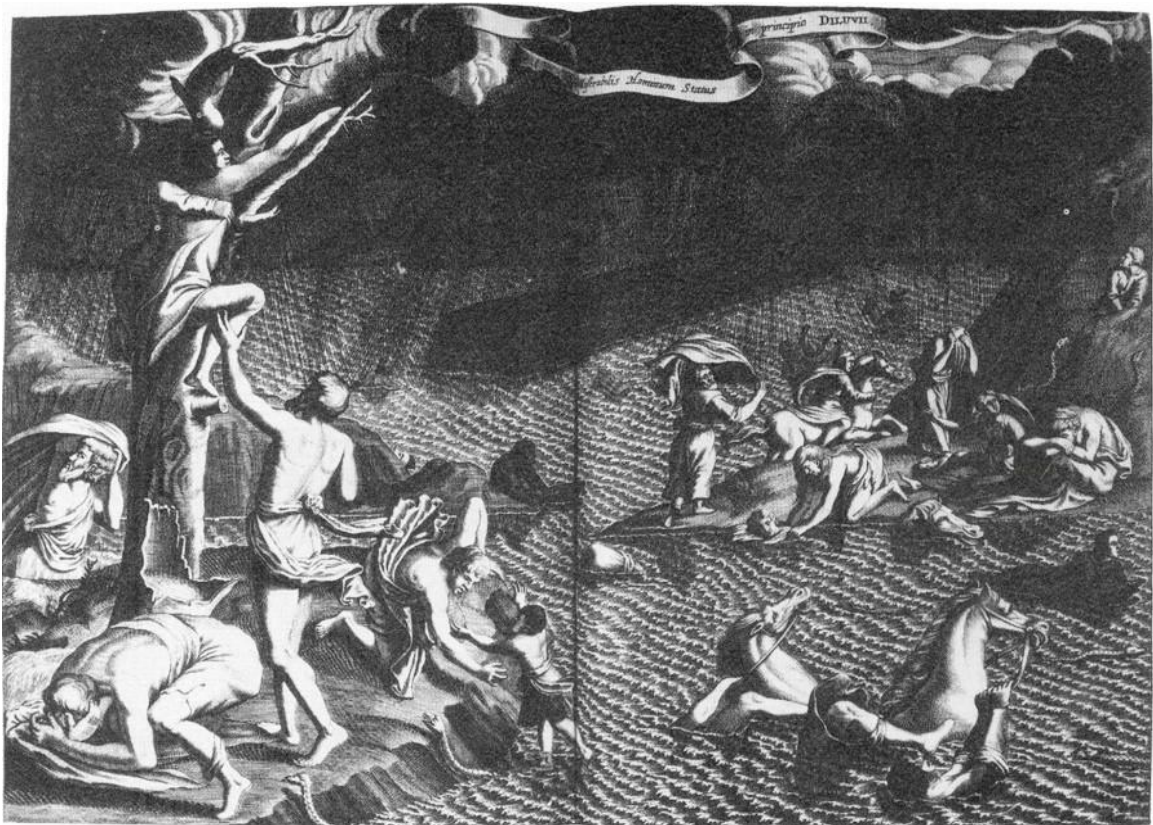
Arca Noë (1675), стр. 122.

Изображение от Интернет, public domain.

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Internal_view_of_Noah%27s_Ark_Wellcome_L0032185.jpg#

[/media/File:Arca Noe, entry of animals, by A. Kircher. Wellcome L0013359.jpg](#)

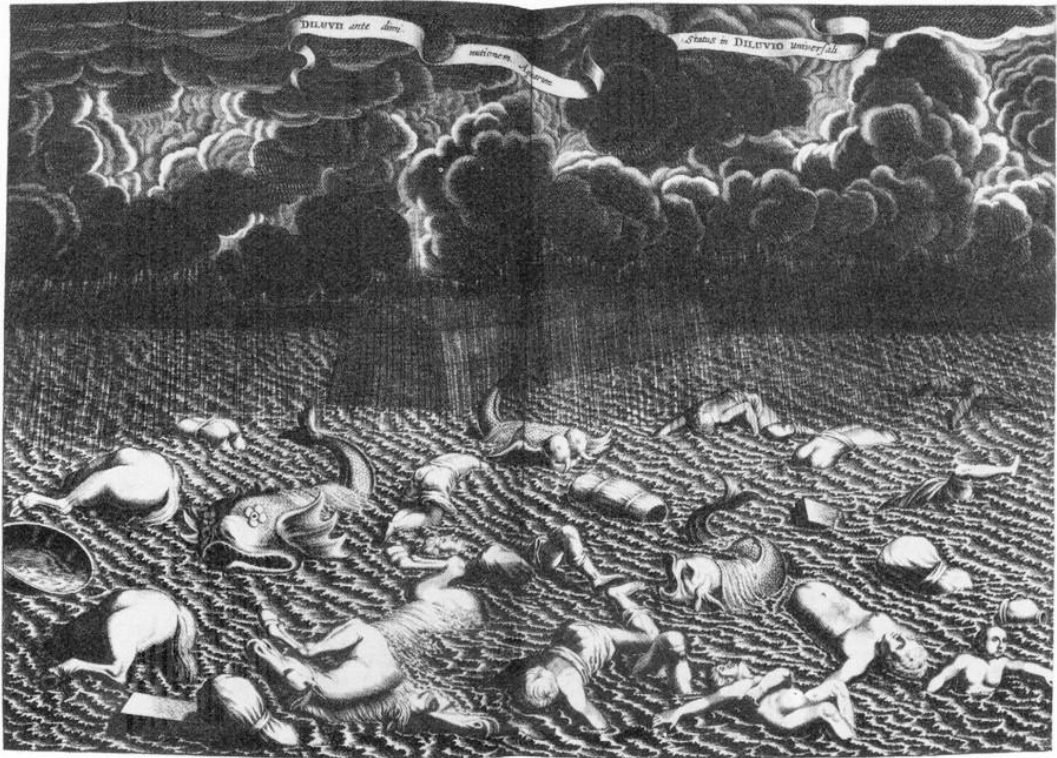
<https://lindahall.tumblr.com/post/50668496816/a-selection-of-plates-from-athanasius-kirchers>

Началото на Потопа.
Arca Noë (1675), стр. 126.

Изображение от Интернет, public domain.

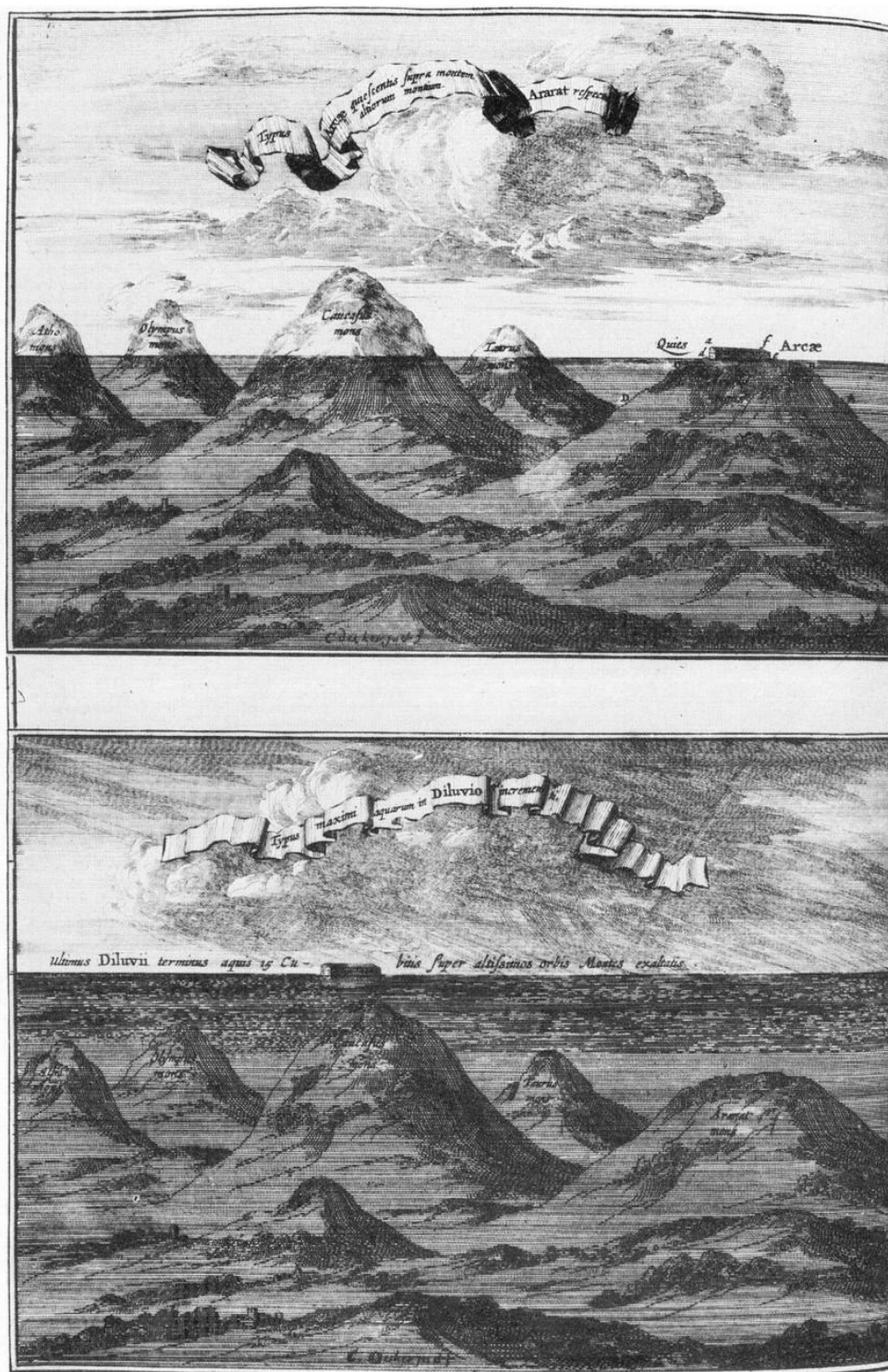
[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Internal view of Noah%27s Ark Wellcome L0032185.jpg#/media/File:Arca Noe, flood beginning, by A. Kircher. Wellcome L0013360.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Internal_view_of_Noah%27s_Ark_Wellcome_L0032185.jpg#/media/File:Arca_Noe_flood_beginning_by_A_Kircher_Wellcome_L0013360.jpg)

Потопът.
Arca Noë (1675), стр. 154.

Изображение от Интернет, public domain.

http://2.bp.blogspot.com/_CAe4xqG2hCU/S2BiwSnugCI/AAAAAAAAABHo/CxrSmUEXhIk/s1600-h/01083_plate2.jpg

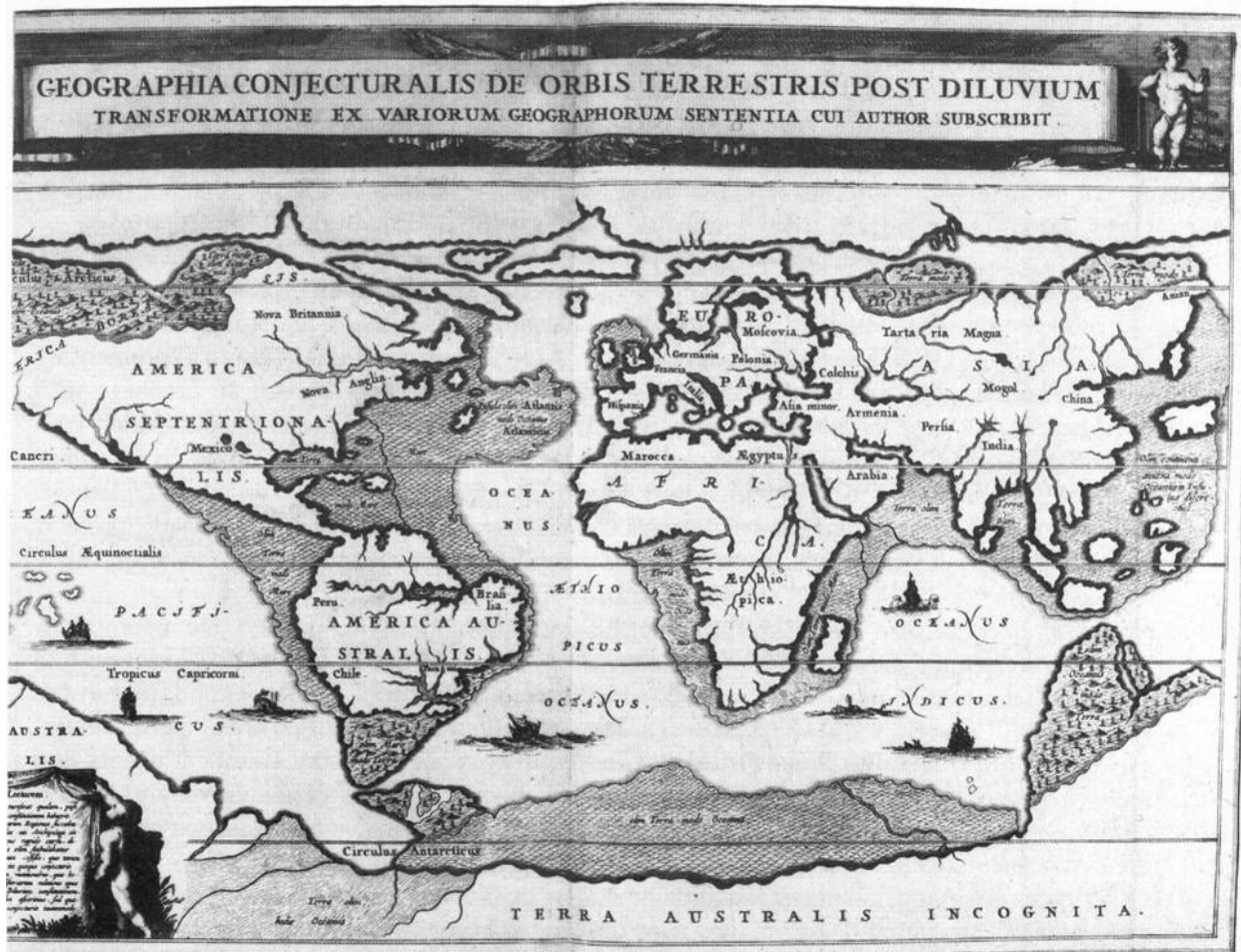

Ноевият ковчег и планините по време на Потопа.
(Горе: върховете все още над вода, долу – вече под вода).

Arca Noë (1675), стр. 158.

Изображение от Интернет, JG32⁸⁸

⁸⁸ Godwin, Joscelyn: *Athanasius Kircher. A Renaissance Man and the Quest for Lost Knowledge, with 105 illustrations*, London, Thames and Hudson, 1979
<https://www.scribd.com/doc/294550166/Joscelyn-Godwin-Athanasius-Kircher-A-Renaissance-Man-and-the-Quest-for-Lost-Knowledge>, стр. 32. С благодарност.

География на земния свят след Потопа.

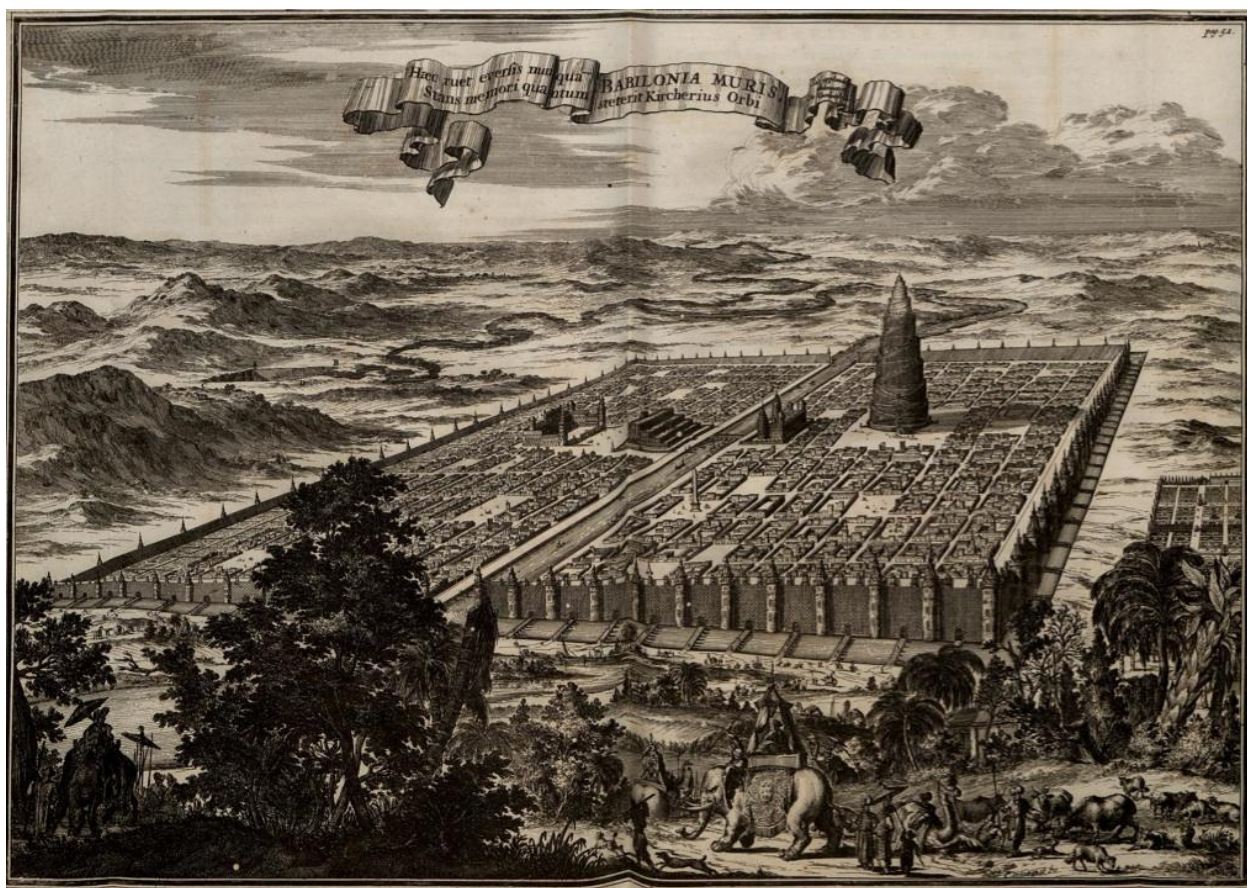
Arca Noë (1675), стр. 192.

Изображение от Интернет, public domain.

<http://www.sacred-texts.com/earth/boe/img/pl17.jpg>

<https://lindahall.tumblr.com/post/50668496816/a-selection-of-plates-from-athanasius-kirchers>

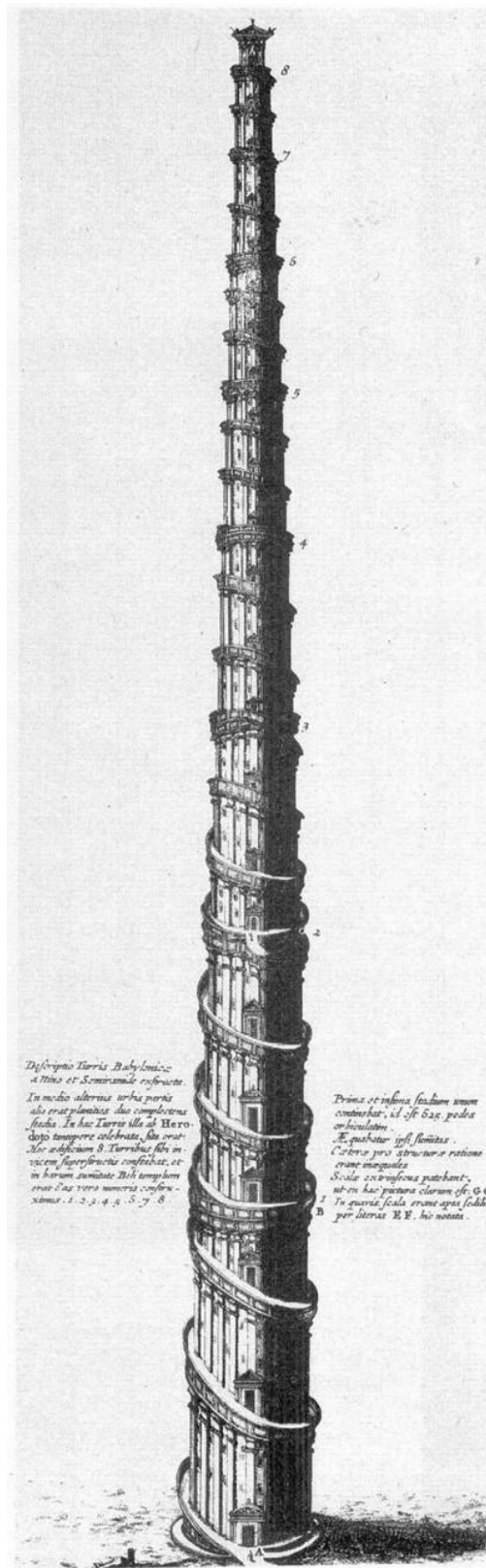

Вавилон – рисуван и гравиран от С. Decker.
Turris Babel (1679), стр. 50-51.

Изображение от Интернет, public domain.

<https://amphitheatrumdotnet.files.wordpress.com/2015/03/tb3j.jpg>

<http://jorgeledo.net/wp-content/uploads/2009/02/508605-high.jpg>

Вавилонската кула.

Turris Babel (1679), стр. 51.

Изображение от Интернет, public domain.

<http://jorgeledo.net/wp-content/uploads/2009/02/508602-high.jpg>

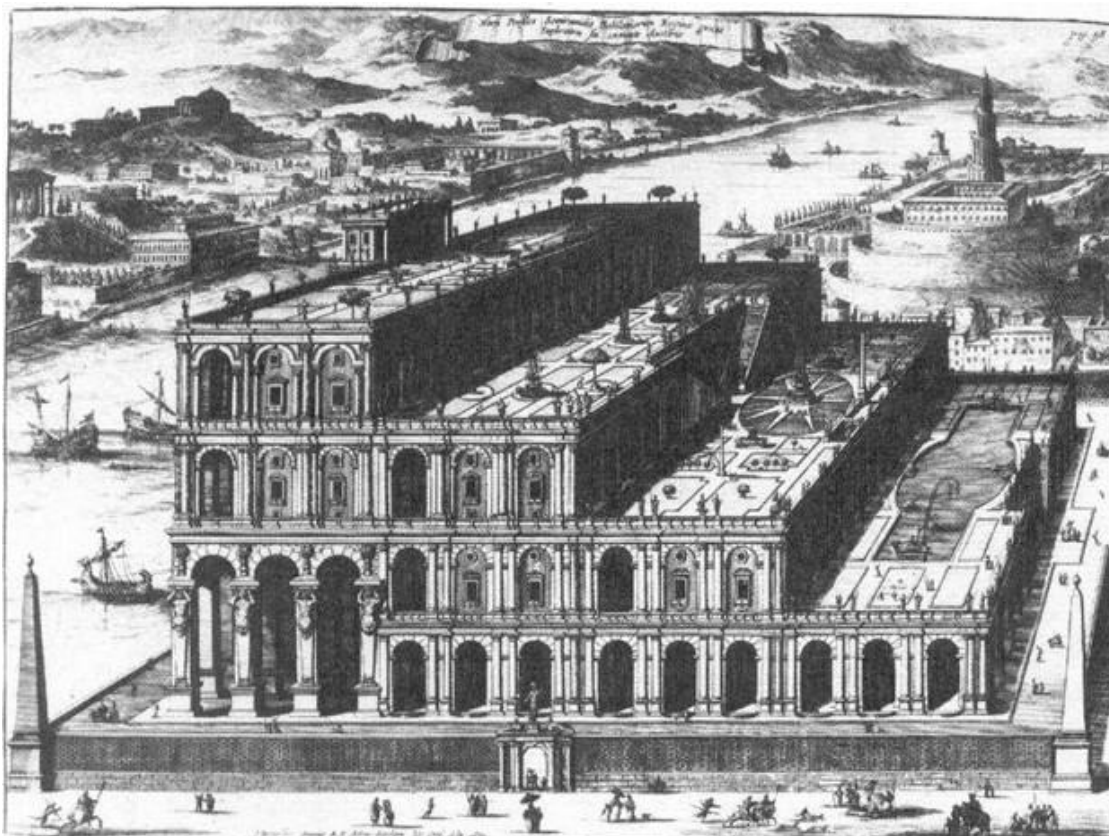

Родоският колос.

Turris Babel (1679), с. 89.

Изображение от Интернет, public domain.

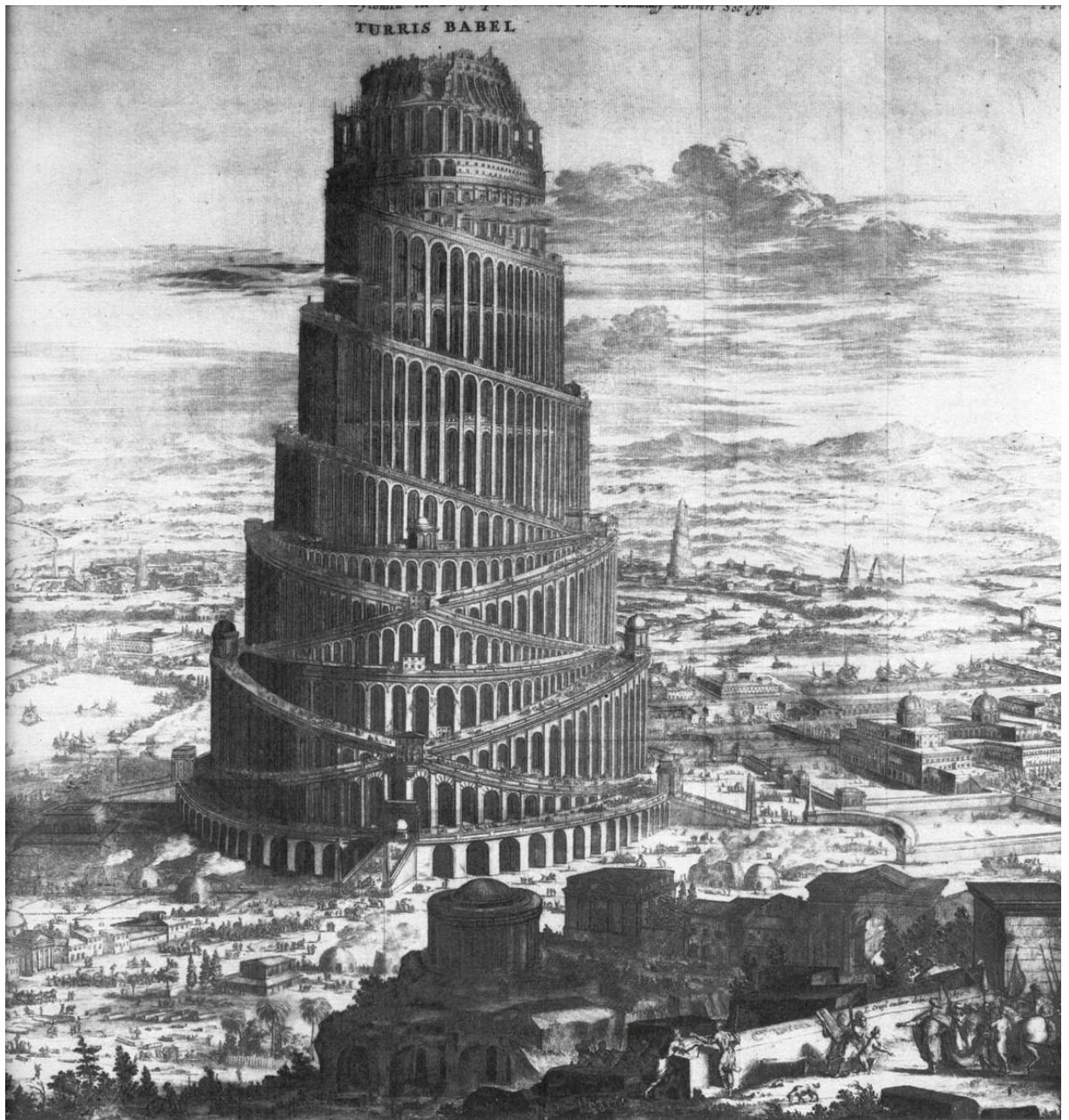
<http://jorgeledo.net/wp-content/uploads/2009/02/508649-high.jpg>

Висящите градини на Вавилон,
нарисувани от Livius Greul, гравюра С. Decker, 1670.
Turris Babel (1679), стр. 58.

Изображение от Интернет, public domain.

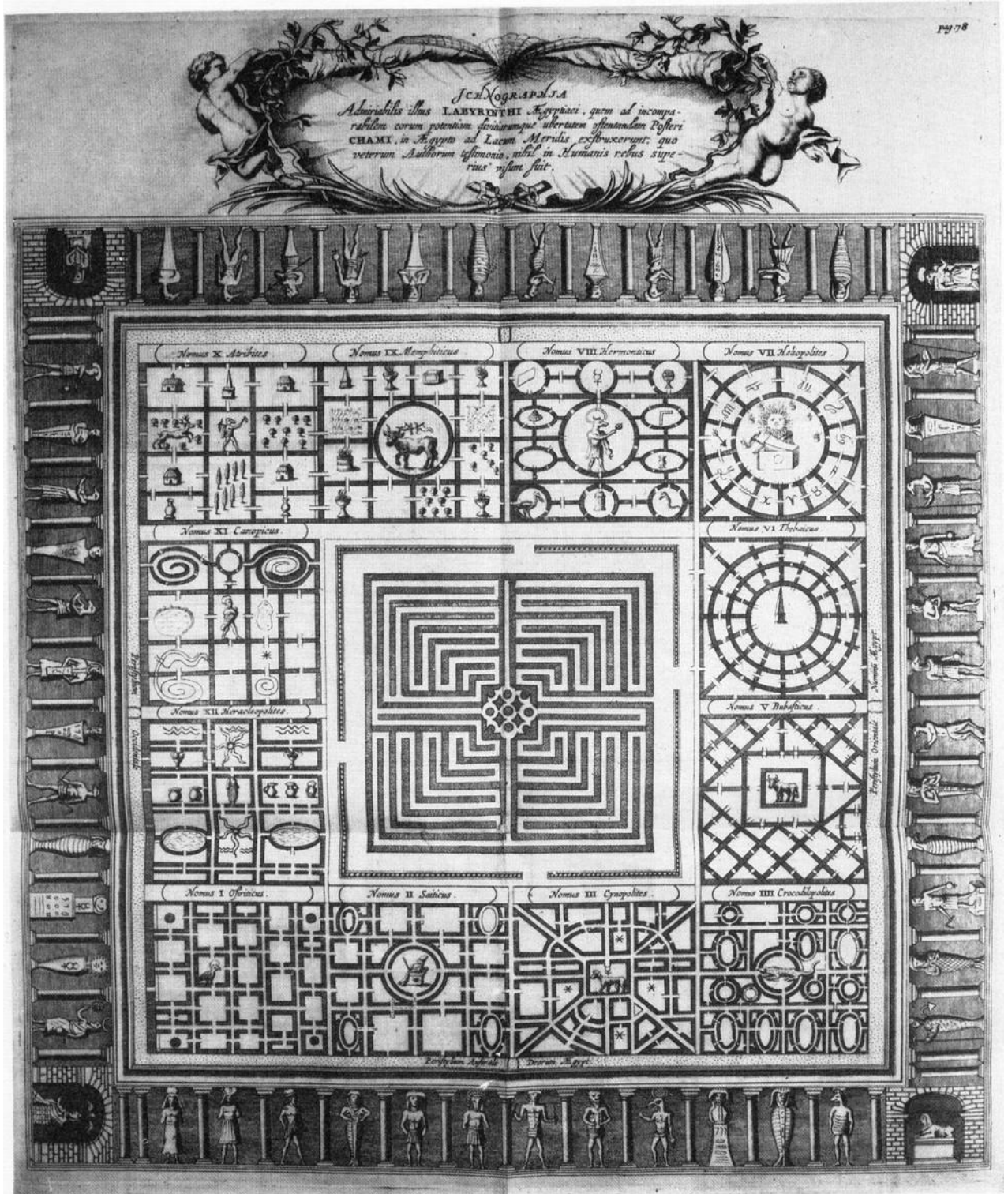
<http://jorgeledo.net/wp-content/uploads/2009/02/508613-high.jpg>

Вавилонската кула,
рисувана от Livius Greyl, гравюра С. Decker, 1670.
Turris Babel (1679), стр. 50-51.

Изображение от Интернет, public domain.

<http://jorgeledo.net/wp-content/uploads/2009/02/508588-high.jpg>

Египетският лабиринт.
Turris Babel (1679), стр. 78.

Изображение от Интернет, public domain.

<http://jorgeledo.net/wp-content/uploads/2009/02/508637-high.jpg>

Кирхер изчислява, че построяването на такъв „ковчег“ не е било проблем. Дискутира и режима на хранене, и количеството необходими провизии за изхранването на семейството на Ной, както и на всички животни.

Друга книга в областта на културата е *Polygraphia nova* (Нова полиграфия⁸⁹, 1663). В нея Кирхер предлага измисления от него „универсален език“.

Latina.	Italica.	Gallica.	Hispanica.	Germanica.
blandiri. III. 20	bello. IX. 21	carreau. XII. 34	axaber. VII. 5	C
bonitas. III. 22	benigno. XVII. 13	cacqueter. X. 1	ayarse. XII. 10	
bona mulier. III. 23	bellemente. XVIII. 13	acher. IV. 17	ayudar. XII. 18	Casteyen. III. 24
C	beltà. XVIII. 14	canelle. IV. 23	ayunar. X. 30	capittel. III. 26
Castigare. III. 24	biaftemare. VIII. 19	ceindre. IV. 22	ayuntar. V. 31	capellan. XX. 1
capere. III. 25	bottaiò. XXIII. 20	celer. IV. 16	ayrado. XII. 11	clocke. XXII. 15
capitulum. III. 26	bontà. III. 22	cent. IV. 15	azedo. I. 11	cüftor. I. 29
caligarius. III. 28	bottega. XXII. 1	cerife. IV. 14	azogue. II. 28	D
canonicus. III. 27	bianco. II. 3	celier. IV. 13		Dann. XV. 1
calix. III. 31	burlare. VIII. 12	chair. IV. 4	B	dengätzettag. XXII. 21
candela. III. 3	busò. III. 29	charlier. VIII. 24	Bautizar. III. 15	dapffer. III. 9
cantor. III. 33	bottà. VII. 22	chartier. III. 13	baril. VII. 22	dapfferkeit. III. 10
cantare. III. 32	C	chauffer. IV. 6	banco de pies. XX. 18	demüttigen. XXI. 28
calcei lanci. IV. 1	Carrettiere. III. 13	changer. V. 16	bañar. XI. 21	der Papff. XVII. 25
catinus. IV. 2	caffigare. III. 24	chantre. III. 33	barba. XIV. 7	des mittags. XIV. 9
caefacere. IV. 6	capire. III. 25	chauffons. IV. 1	bararse bermeio. XIX. 37	des morgens. XIII. 36
candefacere. IV. 5	capitolo. III. 26	chanter. III. 32	bolar. XXIII. 35	des abents. XXIV. 14
cadere. IV. 7	canonico. III. 27	chaffer. IX. 38	baston. IX. 39	deinten. II. 40
caput. IV. 4	cafsettiere. III. 28	chair dure. VII. 33	bendezir. III. 18	dicke grobheyt. VI. 3
carcer. IV. 9	candela. III. 30	chambre. V. 17	beuer. III. 21	dickvveib. VI. 2
caro. IV. 8	calice. III. 31	chandeille. III. 30	befar. XVI. 6	dicktuch. VI. 1
caupo. IV. 10	cantore. III. 33	chauffetier. III. 28	bellora. X. 5	dienen. XX. 40
canda. IV. 3	cantare. III. 32	chapelain. XX. 1	binda. XXIII. 21	darffen. III. 4
canus. III. 29	capellano. XX. 1	chanoine. III. 27	bien. III. 17	durchstechen. XVI. 35
celare. IV. 16	cadere. IV. 7	chapitre. III. 26	barrica. II. 2	dencken. V. 7
cellare. IV. 17	carne. IV. 8	chastier. III. 24	bondad. III. 22	E
cella promptua-	cantina. IV. 13	charger. XVI. 12	blanquear. IV. 5	Edel. XV. 14
ria. IV. 13	canella. IV. 25	chaffer. XXIII. 6	box. XXIII. 38	ehren. X. 24
cæmentarius. IV. 19	cambiare. V. 33	cheoir. IV. 7	boluer. XIX. 19	in kleinefravv. XVI. 21
camento extrue-	capelli. VI. 6	cheueux. VI. 6	bramar. XIX. 34	in anderer. I. 36
re. IV. 19	camera. VI. 17	chercher. XXIII. 17	bruchete. XIII. 26	
centum. IV. 15	carne dura. VII. 33	cheuancher. VIII. 10	buscar. XXIII. 17	
		cheual. VIII. 9	burlar. XIX. 30	

Страница от речника за съставяне на текстове чрез универсалния език на Кирхер, из *Polygraphia nova*, стр. 20.

Изображение от Интернет, public domain.

http://web.stanford.edu/group/kircher/cgi-bin/site/wp-content/uploads/kircher_o83.jpg

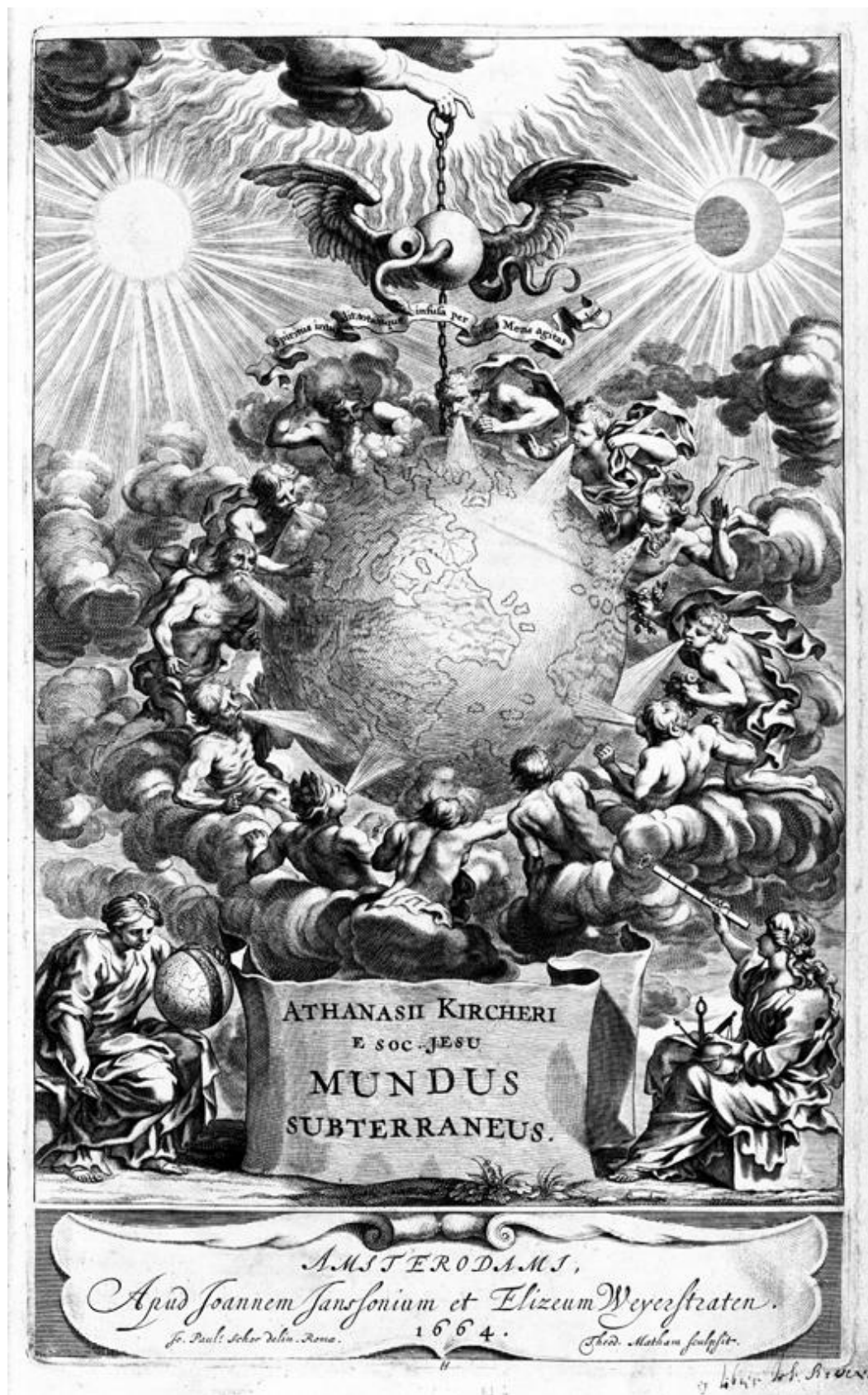
⁸⁹ В смисъл на Универсална полиграфия, т.е. система на писане, която да даде възможност да се общува въпреки езиковите бариери.

2.3. Физически науки

При посещението си в Южна Италия през 1638 година, Кирхер вижда пушеците от активния вулкан Везувий. С присъщото си любопитство, той решава да бъде спуснат в кратера на вулкана, в огромен кош, държан от 20-ина млади йезуити. След изваждането му от кратера споделя, че било ужасно горещо и задушно, миришело на изгоряло – и че само дяволите липсвали. Всъщност искал е да изследва и опише вътрешността на вулкана.

В 1664 година издава *Mundus Subterraneus (Подземният свят)*, където говори, че приливите и отливите се причиняват от движещата се вода от и към подземния океан.

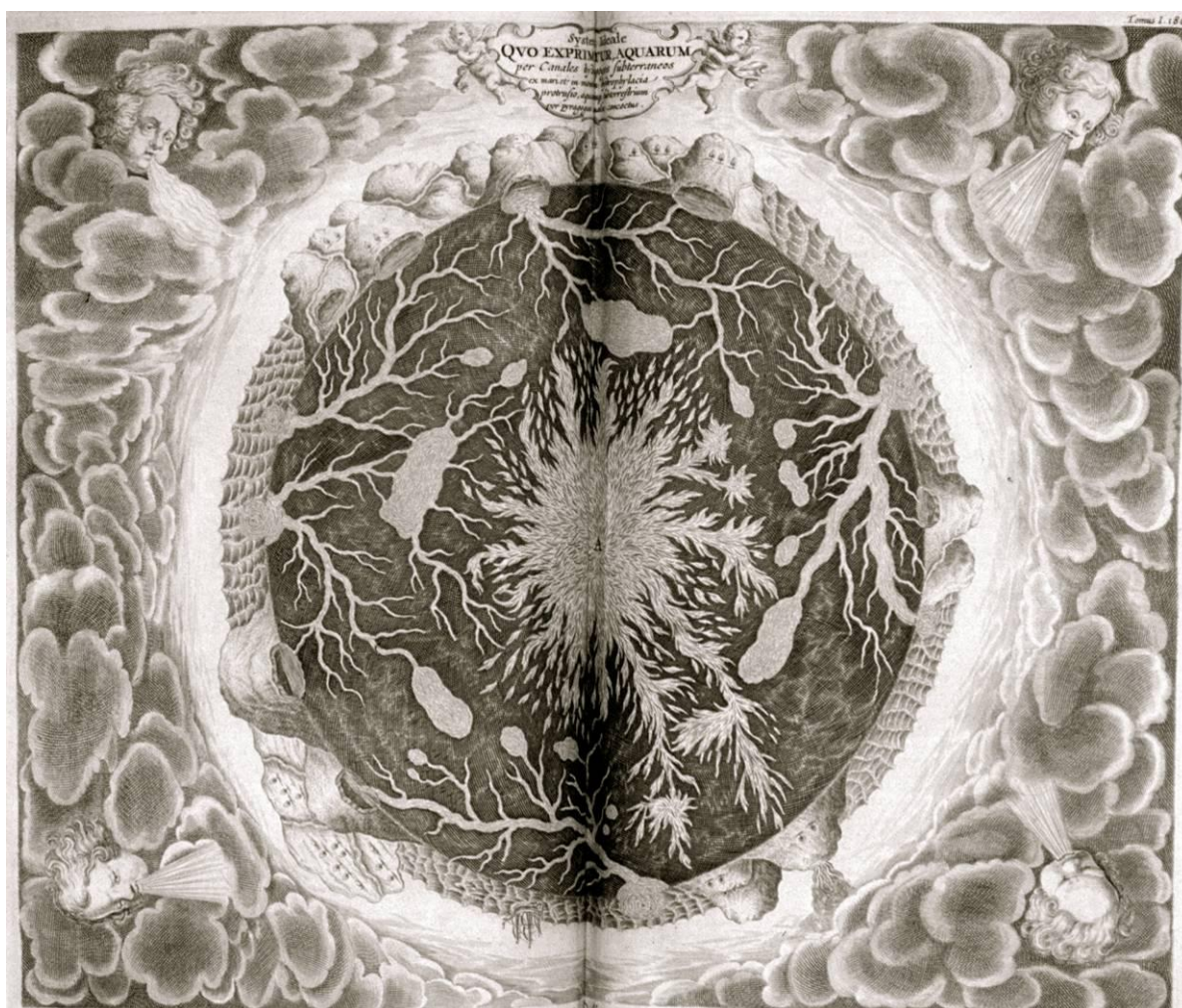
Фронтиспис. *Mundus Subterraneus* (Амстердам, 1664). Гравюра Paul Schor.

Божията ръка държи веригата, на която виси Земята между двойното влияние на Слънцето и Луната. Дванадесет вятъра духат към Земята, действат като посредници за 12-те знака на Зодиака. Долните фигури представят опитите на човека да наблюдава (вдясно) и оценява (вляво) планетата.

Изображение от Интернет, public domain.

[https://ru.wikipedia.org/wiki/Кирхер,_Афанасий#/media/File:Kircher,_Athanasius %E2%80%94 Mundus Subterraneus %E2%80%94 Frontispiece %E2%80%94 1664.tif](https://ru.wikipedia.org/wiki/Кирхер,_Афанасий#/media/File:Kircher,_Athanasius_%E2%80%94_Mundus_Subterraneus_%E2%80%94_Frontispiece_%E2%80%94_1664.tif)

Намирам томове 1 и 2 тук: <http://docnum.u-strasbg.fr/cdm/compoundobject/collection/coll11/id/9799/rec/3>

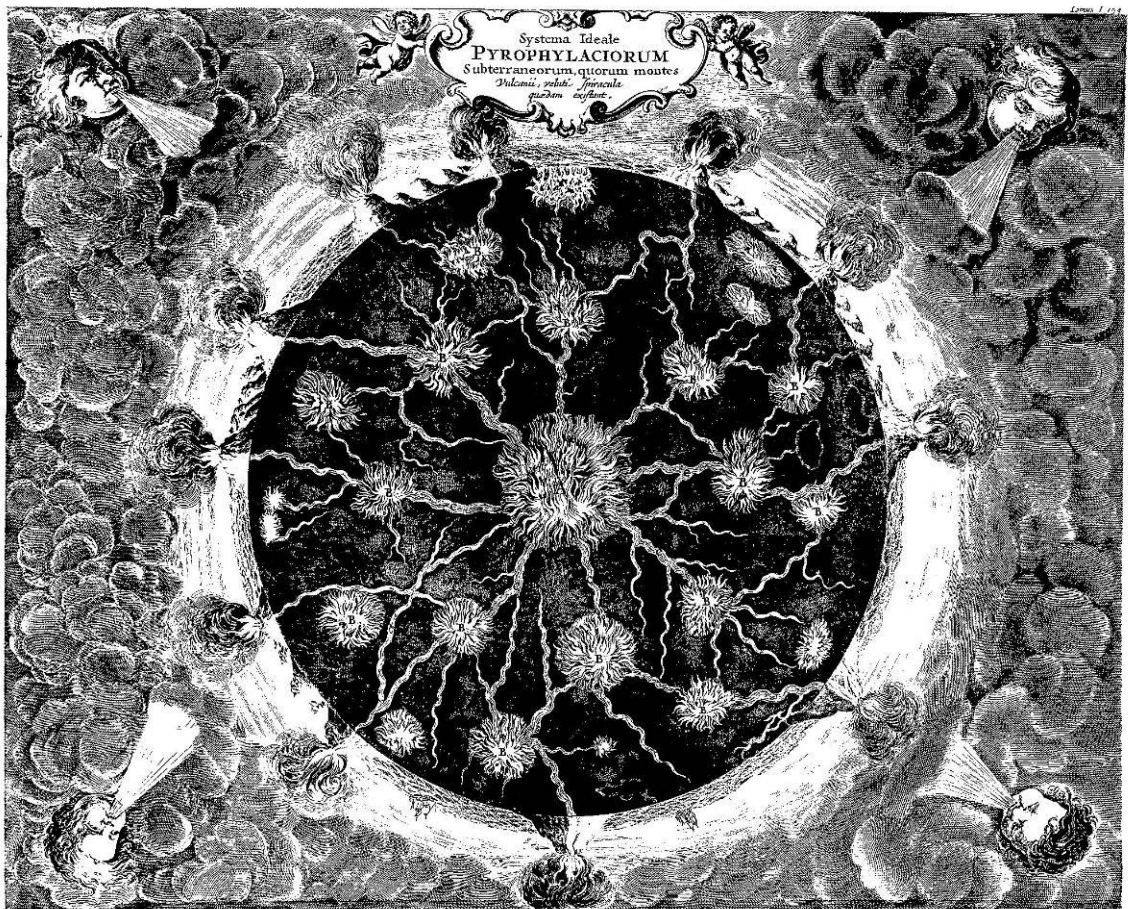

Подземните води.

Mundus Subterraneus (1664), т. 1, стр. 175.

Изображение от Интернет, public domain.

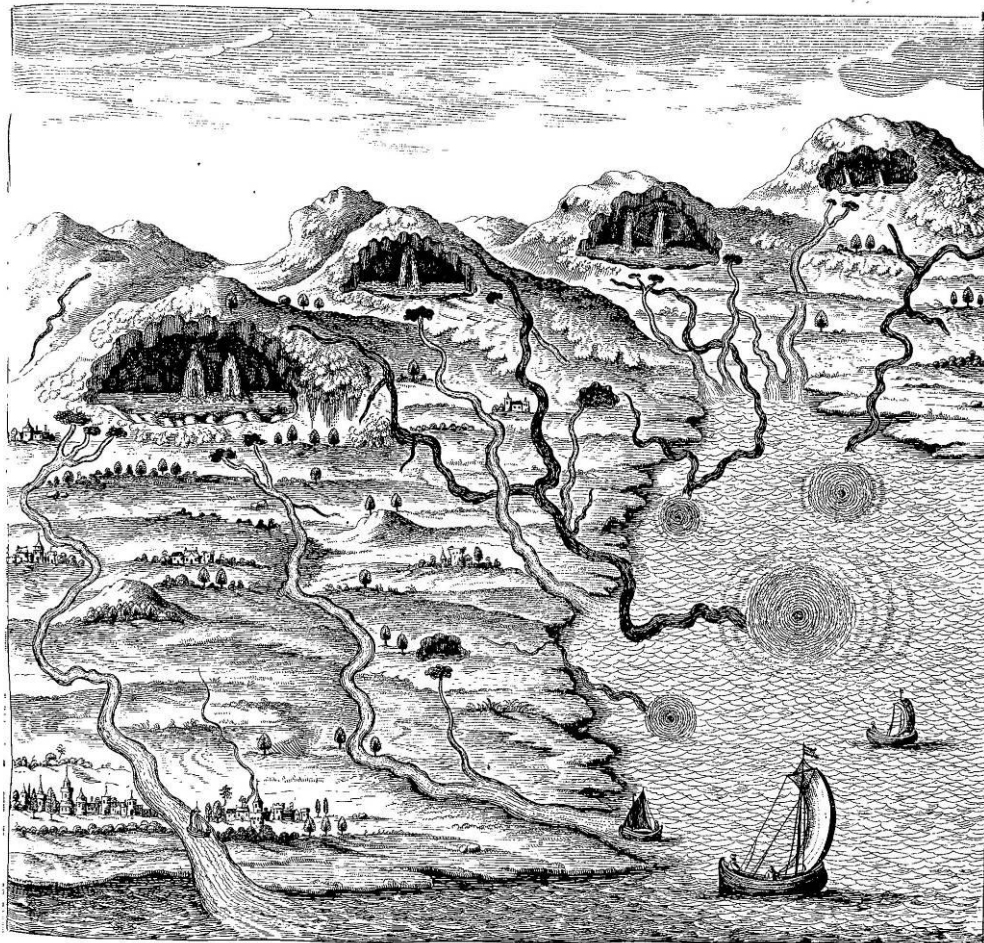
<https://publicdomainreview.org/2012/11/01/athanasius-underground/>

Id Schemata exprimit Caelum sive ignis aëther per quod idem est pyro-phylacium per universa, quæcumque viscera admirando DES opificio, varie distributa, ut officii daret, quod conseruationis sibi, pini, subterris fieri necessarium, vana autem sibi perfidius quoniam reperi, hoc pacto que fides refert, constipulam esse; eam prope adue disposita mura, uopiaquam. Quæ enim hæc aduertit, quoniam illuc penetrant uisquam ex hemisphæris, hanc itaq; Schemate solaminando ostendere, retinere, cæteris viscera plena esse aëtheris et pyro-phylacium, sive ea iam hæc, modo, sic illud disposita sunt, ea centis igitur sicut per omnia Subterranea mundi semita, ut ad usum exteriora superficie montes Vulcanii deduximus, sicut Cælestis signatur A. Aliqua sunt, æthereo Nature signata II. Cælestis, per: capiti C. minimi vici vici sunt fœdera Terra, per quæ ignis spiritus percurrunt.

Подземните огньо̀ве:
"Systema Ideale PYRO-PHYLACIORUM Subterraneorum,
quorum montes Vulcanii, veluti spiracula quaedam existant"
Mundus Subterraneus (1664), т. 1, стр. 180.

Изображение от Интернет, public domain.
<https://publicdomainreview.org/2012/11/01/athanasius-underground/>

Кирхеровата система на извори, реки и морета.

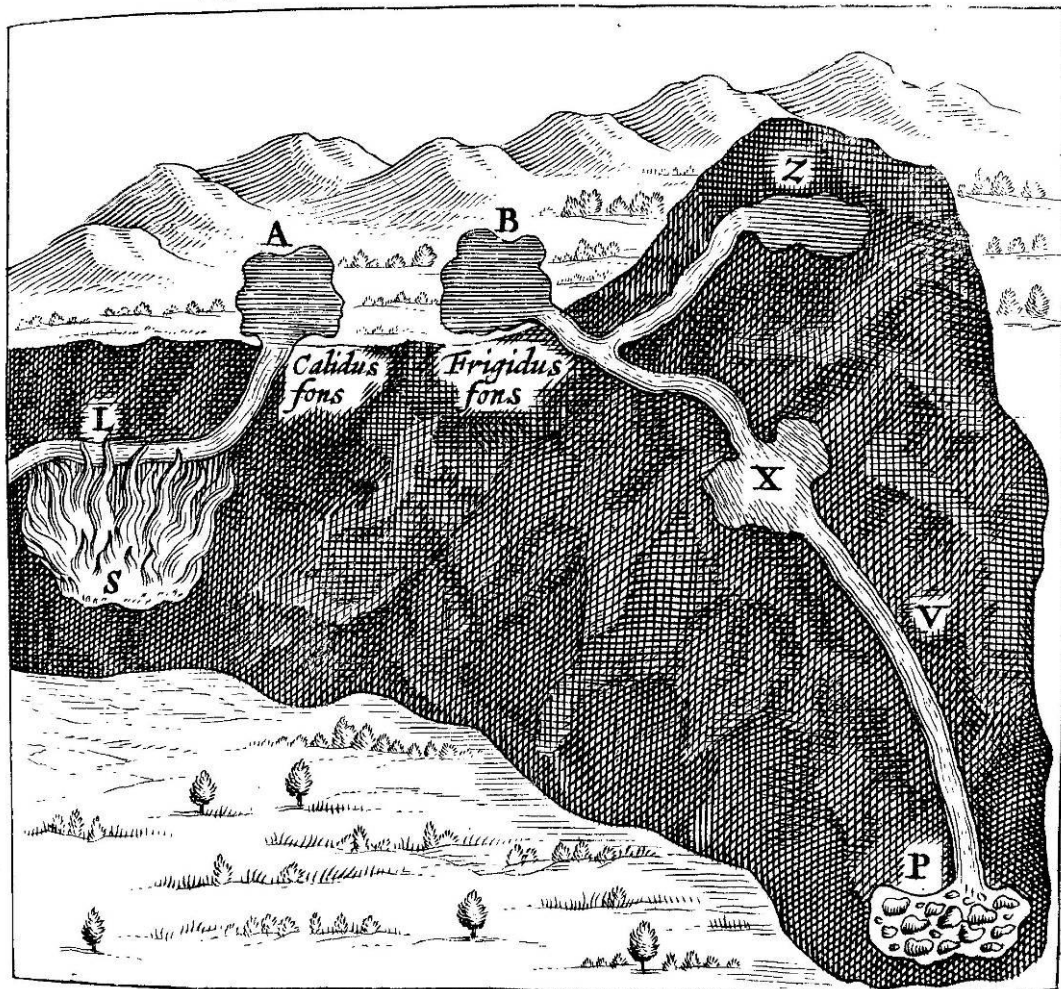
Mundus Subterraneus (1664), т. 2, стр. 233.

Изображение от Интернет, public domain.

http://web.stanford.edu/group/kircher/cgi-bin/site/wp-content/uploads/kircher_032.jpg

https://www.google.bg/search?rlz=1C1WPZB_enBG731BG731&biw=1366&bih=662&tbm=isch&sa=1&ei=smozW_SaF8alsgGCm5XYCA&q=athanasius+kircher+mundus+subterraneus+subterranean+waters&oq=athanasius+kircher+mundus+subterraneus+subterranean+waters&gs_l=img.3...381157.386511.0.387354.19.19.0.0.0.147.1698.16j3.19.0...0...1c.1.64.img..0.0.0...0.IVV2INqdJ-4#imgrc=ITZCI-MM6ZvcgM

<http://net.lib.byu.edu/scm/naturalhistory/images/kircher3.jpg>

Произходът на топлите и студените извори.

Mundus Subterraneus (1664), т. 1, стр. 65.

Изображение от Интернет, public domain.

http://web.stanford.edu/group/kircher/cgi-bin/site/wp-content/uploads/kircher_033.jpg

Figura I.

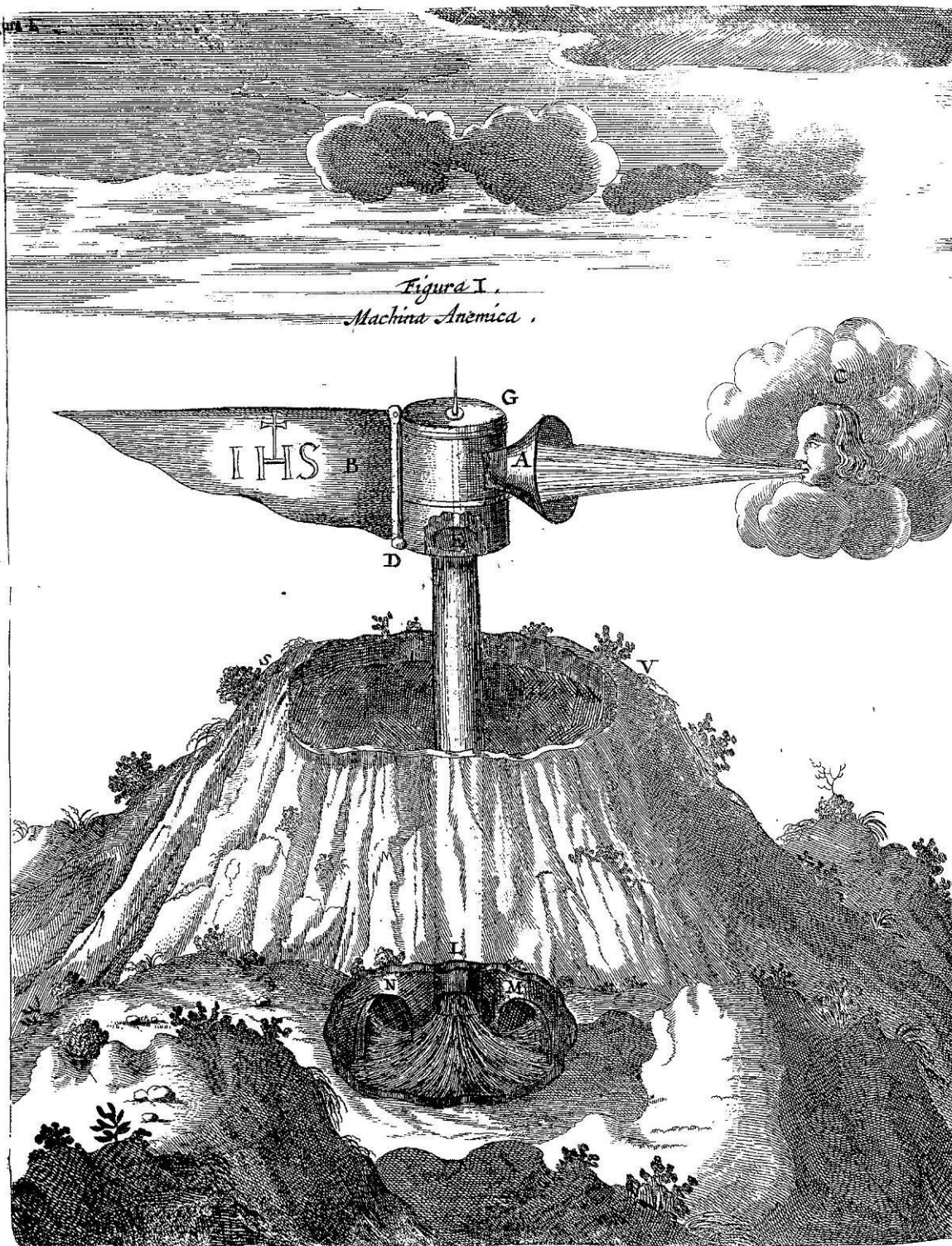

Figura I.
Machina Aemica.

Вентилатор за мина.

Mundus Subterraneus (1665), т. 2, стр. 191.

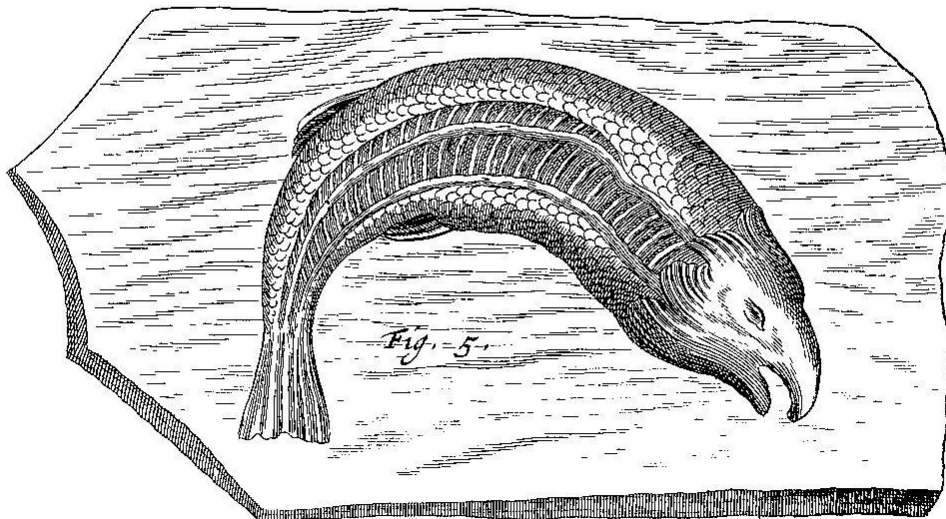
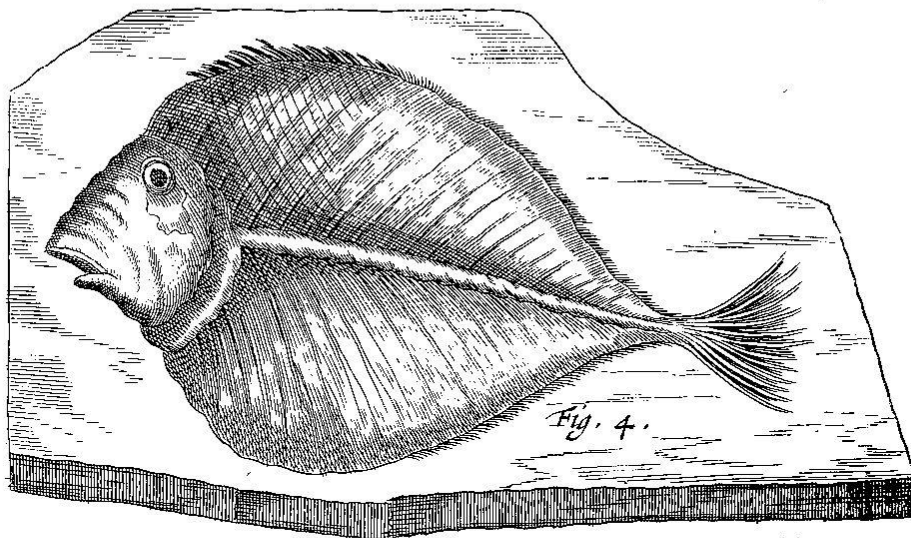
Изображение от Интернет, public domain.

http://web.stanford.edu/group/kircher/cgi-bin/site/wp-content/uploads/kircher_040.jpg

Кирхер проявява страст и към събирането на фосили. Проумял е, че някои са остатъци от животни, които с времето са се вкаменили. Описва и големи кости от гигантска човешка раса.

DE LAPIDIBUS.

Т А В. Altera,
Piscium figuras exprimens.

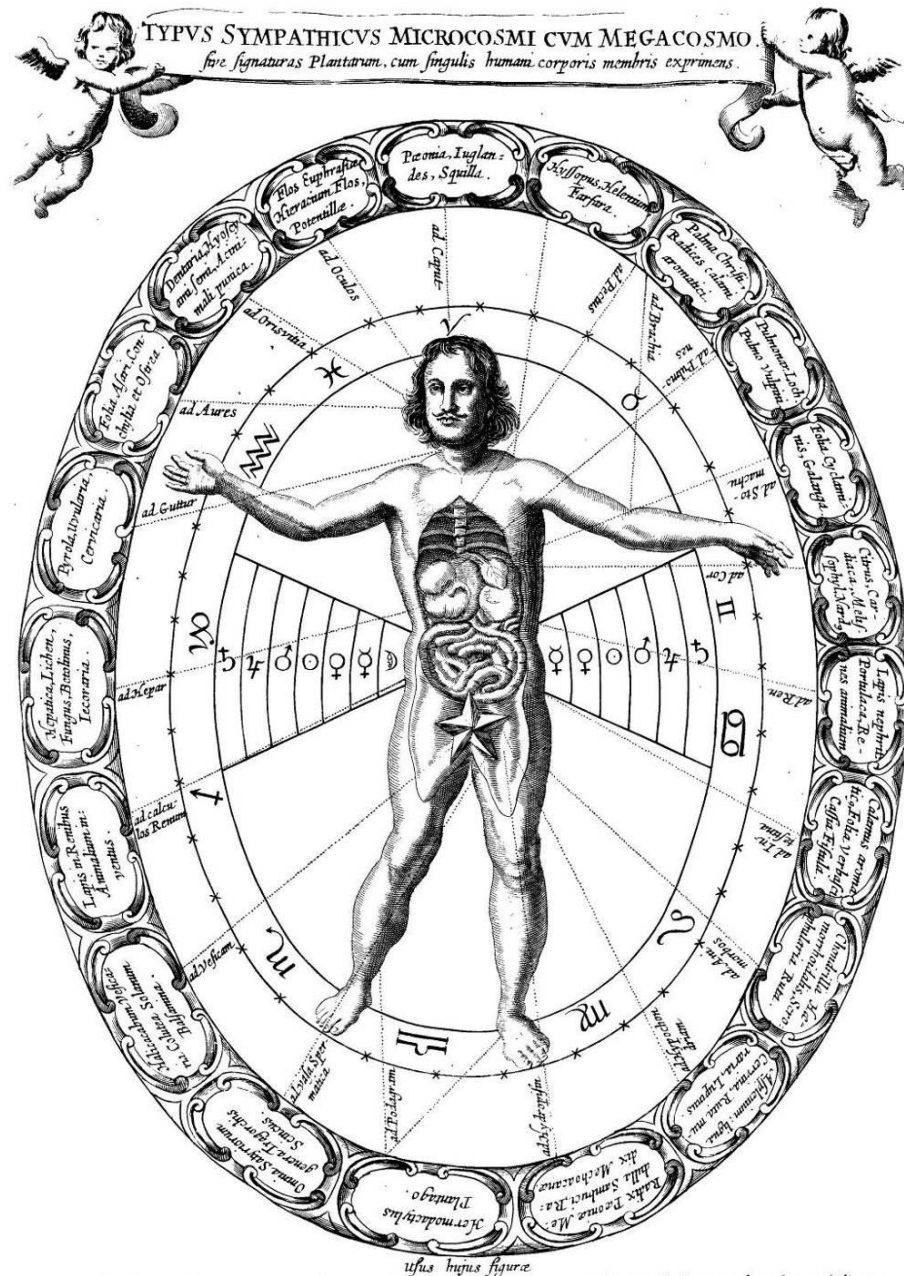
Фосили на две риби.

Mundus Subterraneus (1665), т. 2, стр. 35.

Изображение от Интернет, public domain.

http://web.stanford.edu/group/kircher/cgi-bin/site/wp-content/uploads/kircher_035.jpg

Разбира се, не всичко, което е описал, представлява фосили. А планинските вериги счита като скелетна структура на Земята, изложена на ерозиране.

us huius figure
In Ambitu figure Plantae unicuique membro Corporis humani disponentur: quae per lineas ad dicta membra ductas indicantur: ut si nosse cupias capitis infirmitatibus quae plantae conveniant. sequere lineam à vertice ductam. et illa tibi monstrabit in ambitu. Peoniam Juglandem. Squillam. quae ut capitis Signaturam expriment: ita quaeque potentissima contra capitis morbos à Medicis censentur remedia. Pari pacto in ceteris procedes: quae cum facillima sunt. ea amplius exponenda non duxi

Представяне на хармонията между микрокосмоса и мегакосмоса, или изразяване на сигнатурите на растенията с частите на човешкото тяло.

Mundus Subterraneus (1665), т. 2, стр. 406.

Изображение от Интернет, public domain.

http://web.stanford.edu/group/kircher/cgi-bin/site/wp-content/uploads/kircher_079.jpg

2.4. Биология

В *Arca Noë* Кирхер изтъква, че след Потопа, съществуващи видове са се трансформирали в нови, поради пребиваването им в нови, различни от обичайните им условия. Смята, че някои нови видове са хибриди от други видове, например Armadillo (Броненосецът) е комбинация между Turtle (костенурка) и Porcupines (Бодливо прасе). Защишава теорията за ”спонтанната генерация”, поради което някои историци смятат, че Кирхер е бил протоеволюционист.

2.5. Медицина

Вече бе казано, че още в 1646 година Кирхер е изследвал под микроскоп кръвта на жертви на чумата. В *Scrutinium Physico-Medicum Contagiosae Luis, quae dicitur Pestis* (1658) той описва „малки червейчета” или „animalcules” в кръвта на умрелите и заключава, че болестта се причинява от микроорганизми. Заключение е вярно, чумата се причинява от *Yersinia pestis*, но е твърде вероятно той да е видял червените и бели кръвни телца, а не многократно по-малките микроорганизми. Високата му образованост обаче проличава и в препоръките му за предпазване от заразата: изолация (и карантина); изгаряне на дрехите на болния; носене на маски за предотвратяване на пренасянето на инфекцията чрез инхалиране (вдишване).

2.6. Технология

В *Ars Magna Lucis et Umbrae* (*Великото изкуство на светлината и сянката*, 1646) Кирхер показва образи върху екран, използвайки апарат, подобен на Laterna Magica⁹⁰, създадена и развита от Кристиан Хюйгенс и др.

---

⁹⁰ Повече за Laterna magica вж. тук: https://en.wikipedia.org/wiki/Magic_lantern. Веднага насочвам и към великолепната книга на великия (шведски) режисьор, сценарист и продуцент Ингмар Бергман (1918-2007), *Латерна магика*: <https://chitanka.info/book/6572-laterna-magika>.

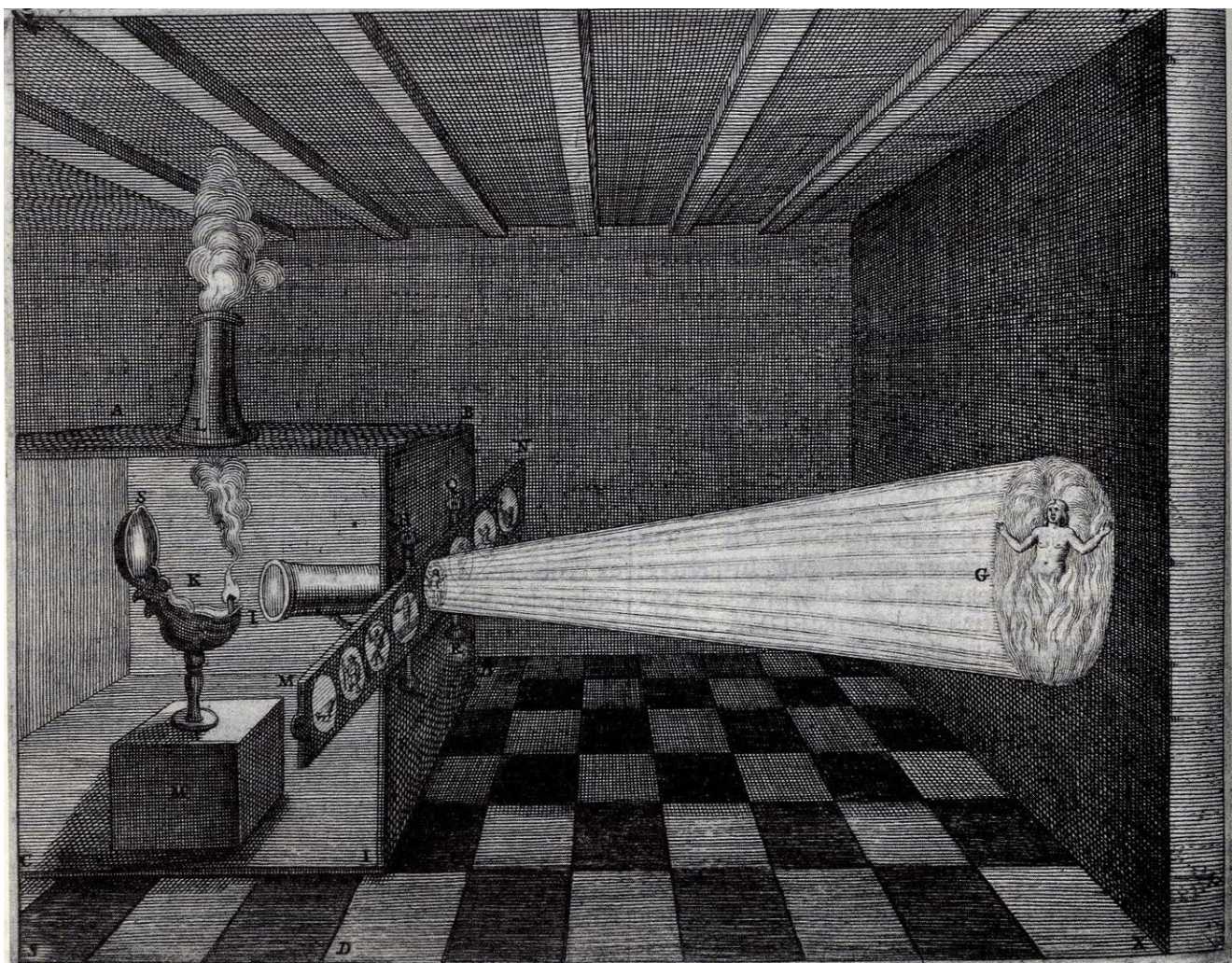

Фронтисписът на *Ars Magna Lucis et Umbrae* (изданието от 1646).

Освен образите на Аполон (Слънцето) и Диана (Луната), тук се дефинират 4 източника на знанието: Библията – *Autoritas Sacra* (Свещеният авторитет), Разумът – *Ratio*, Чувствителността – *Sensys*, и Светският авторитет – *Autoritas Profana*.

Изображение от Интернет, public domain.

http://web.stanford.edu/group/kircher/cgi-bin/site/wp-content/uploads/kircher_008.jpg

Athanasius Kircher, ARS MAGNA LUCIS ET UMBRA...Amsterdam 1671 an illustration of a magic lantern.

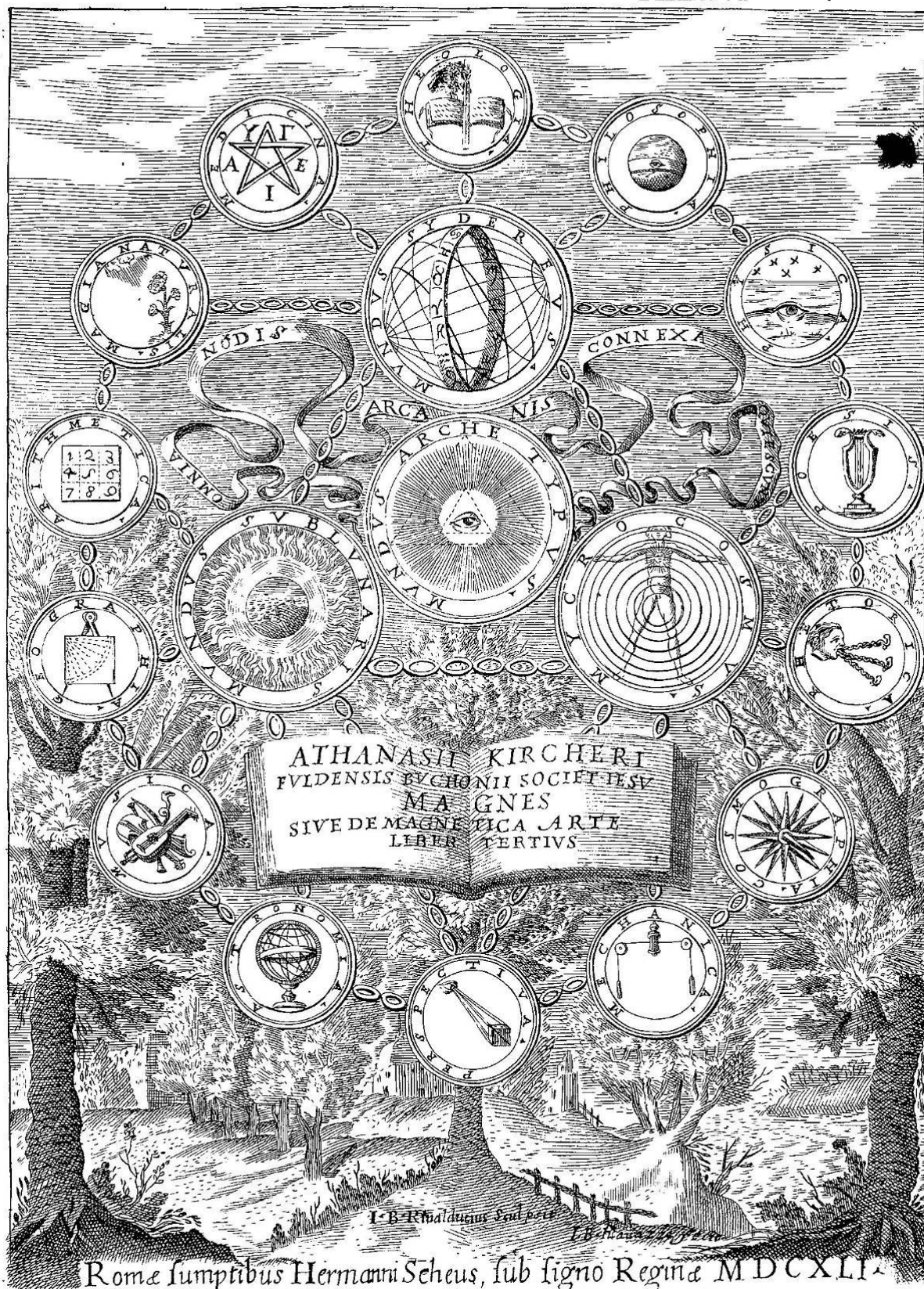
Laterna magica,

Giorgio de Sepibus, *Romani Collegii Musaeum Celeberrimum*, p. 39.

Изображение от Интернет, public domain.

<http://www.fulltable.com/VTS/i/imsc/ak/34.jpg>

Кирхер описва конструкцията на „катотрофична лампа”, чийто рефлектор използва, за да прожектира образи върху стената на затъмнена стая. Кирхер не я е изобретил, но е подобрил модела и е подсказал методи за използването му. Всъщност той демистифицира прожекциите, които преди него са били смятани за проява на свръхестественост (сам Кирхер е цитирал употребата на подобни образи от равина на цар Соломон). Подчертавал е, че при използването на отразените образи трябва да се разяснява, че те са напълно естествени, а не са с магически произход.

Фронтиспис на книгата на Кирхер *Magnes, sive De Arte Magnetica* (1641), том 3:

целият свят е обвързан със златна верига.

Науките са представени по външния кръг така (по часовниковата стрелка):

най-отгоре е THEOLOGIA, следват PHYLOSOPHIA, PHYSICA, POESIS, RHETORICA, COSMOGRAPHIA, МЕCHANICA, PERSPECTIVA, ASTRONOMIA, MVSICA, GEOGRAPHIA, ARITHMETICA, MAGIA NATVRALIS, MEDICINA.

В централния голям кръг (с околото) е ARCHE TIPVS; над него – MVNDVS SYDEREVVS; вдясно под него е MICROCOSMOS, вляво – MVNDVS SVBLVNARIS.

Изображение от Интернет, public domain.

http://web.stanford.edu/group/kircher/cgi-bin/site/wp-content/uploads/kircher_021.jpg

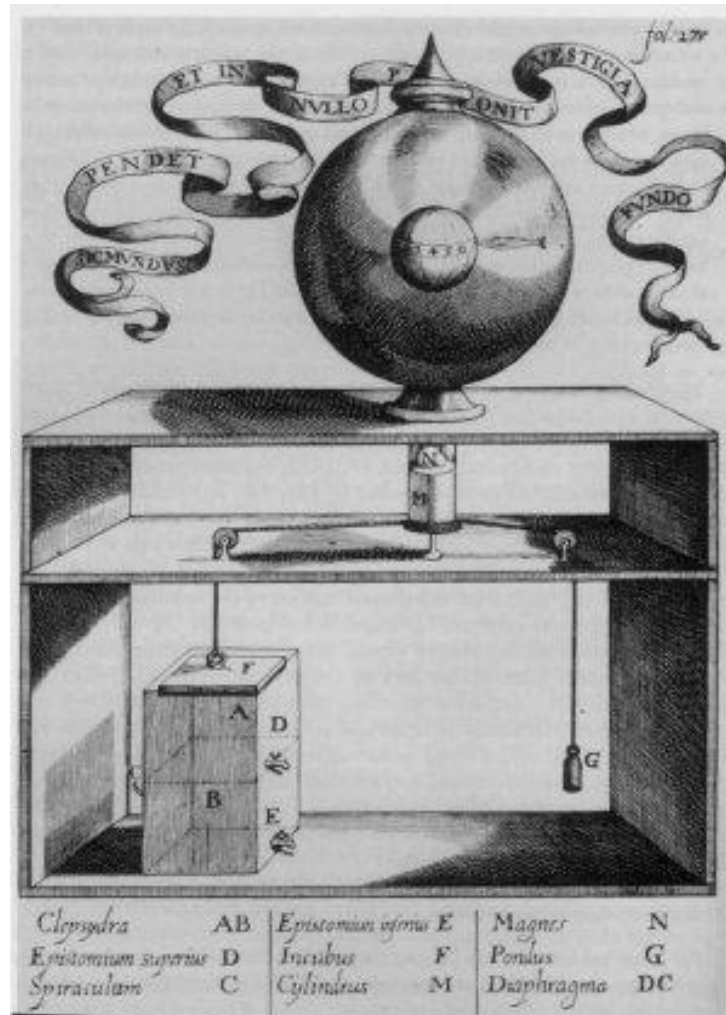
Фронтиспис на *Magnes* (изданието от 1643).

Магнетичният орел на Хабсбургите.

Изображение от Интернет, public domain.

http://web.stanford.edu/group/kircher/cgi-bin/site/wp-content/uploads/kircher_057.jpg

Кирхер е изобретил и магнитен часовник, механизма на който обяснява в *Magnes sive de arte magnetica* (*Магнит, сиреч за изкуството на магнита*, 1641).

Магнитният часовник на Кирхер.

Изображение от Интернет, public domain.

<http://shl.stanford.edu/Eyes/kircher/kircher-clock.html>

http://www.ieemagnetics.org/ieee_static_content/Newsletters/Newsletter/05october/quiz_solution.htm

Съоръжението първоначално било изобретено от друг йезуит – Fr. Linus (Брат Линус) от Лиеж. Според абат Переск (патрона на Кирхер), движението на часовника подкрепя космологичния модел на Коперник с аргумента, че магнитната сфера в часовника се привежда в движение от

магнитната сила на слънцето. Кирхеровият модел опровергава хипотезата, показвайки, че движението би могло да се предизвика и от воден часовник в устройството. Въпреки че Кирхер пише в *Magnes sive de arte magnetica* срещу модела на Коперник, по-късно в *Itinerarium extaticum s. opificium caeleste*⁹¹ (*Екстатично, сиреч на творците, небесно пътешествие*, 1656, посветен на кралица Кристина Шведска; преработен в 1671) представя много системи, включително и тази на Коперник, като различни възможности. Часовникът е бил реконструиран от Caroline Vouguereau в сътрудничество с Michael John Gorman и е изложен в Зелената библиотека на Университета в Станфорд, САЩ.

Musurgia Universalis (1650) разкрива възгледите на Кирхер върху музиката⁹²: той вярва, че хармонията на музиката отразява пропорциите на Универсума. Книгата ще представя по-подробно по-долу, но тук я споменавам, за да изтъкна плановете на Кирхер за конструиране на воден

---

⁹¹ Единственият труд на Кирхер, изцяло посветен на явленията в небесата. Представя историята на пътуване в космоса, чрез диалог между свещеника на име Theodidactus („Наставляван от Бога”) и водача му ангел, на име Cosmiel. Теодидакт и Космиел се впускат в дълбините на земята чрез... подводна лодка от кристал, за да може Теодидакт през него да вижда ясно всичко. А самото придвижване на лодката и осигуряването на светлина и въздух било чудодейно дело на Космиел. Накрая се изяснява, че всичко е било сън за Космиел... (Може би под въздействието на Цицероновия *Сън на Сципион* – *Somnium Scipionis*, шестата и последна книга на *De re publica* на Marcus Tullius Cicerō, и Кеплеровия *Сън* – *Somnium*, 1608, Johannes Kepler).

Джон Гласи подчертава, че това не била първата в света история за пътуване в Космоса – повече от 1700 години по-рано Цицерон, в своя *Somnium Scipionis* (*Сънят на Сципион*, шестата и последна книга на *De re publica* на Marcus Tullius Cicerō) описал пътешествие сред звездите. И „Сънят” на Йоханес Кеплер (*Somnium*, Johannes Kepler, 1671-1630), написана в 1608, но публикуван от сина му едва през 1634 (4 години след смъртта му, [https://en.wikipedia.org/wiki/Somnium_\(novel\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Somnium_(novel))), отвежда читателите си на въображаемо пътешествие до Луната, която, според фантазията на Кеплер, била населено от „Приволванс” („Privolvans”), нощни създания с камилски крака и змийска кожа, без установени домове. Но *Екстатичното пътуване* на Кирхер било още една стъпка напред към съвременната научна фантастика (Glossie, 2012, стр. 151-152).

За мен като музикант най-впечатляващото е, че възнасянето на Теодидакт станало чрез музика, която привела душата му в хармония с висшите сфери; показателно е, че ученикът на Кирхер, йезуитът и учен Гаспар Шот (Gaspar Shott, https://en.wikipedia.org/wiki/Gaspar_Schott) в предговора си към труда на Кирхер отбелязва, че това било „образцова рецензия на някой реален концерт”.

⁹² Припомням, че 14 години по-рано – в 1636 – е отпечатана *Всеобщата хармония* на Мерсен (Marin Mersenne, *Harmonie universelle, contenant la théorie et la pratique de la musique*, букв. *Универсална хармония, съдържаща и теорията, и практиката на музиката*. В подходите на изложението си Кирхер има сходства с Мерсен.).

автоматичен орган (с използване на силата на водата), нотацията на пеенето на птиците, диаграмите на музикални инструменти, както и устройството на ухото на човека и разликите с ухото на други животни. Във *Phonurgia Nova* (Ново Звукотворство, 1673) Кирхер изтъква възможностите да се пренася музика до отдалечени места.

Други устройства са еоловата арфа, автоматон-статуя, която „говори” и „чува” чрез „говореща” тръба.

Фронтиспис на *Phonurgia Nova* (Kempten, 1673).

Представя разнообразни форми на правене на музика, главно митологично: ангелски оркестри, жена с тропет, сатири, ловци, войници – всички те допринасящи за митологичната музика

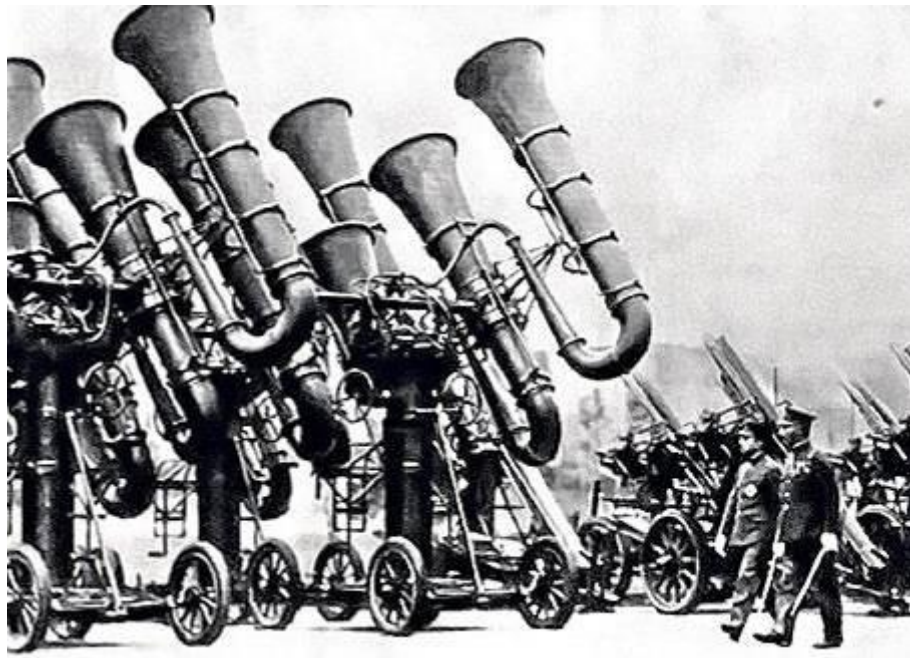
Изображение от Интернет, public domain.

<http://blogs.ucl.ac.uk/library-rnid/files/2018/05/Kircher-2.jpg>

Това е книгата, която Кирхер посвещава изцяло на акустиката. Написва я скоро след като Sir Samuel Morland⁹³, полиматематик⁹⁴, приятел на Кирхер, е изобретил вид мегафон („говорещ тромпет“).

Според *Ptak Science Books*⁹⁵, инструментът на Морланд в известна степен е сходен на гигантските устройства за чуване, изобретени и построени от Имперската японска армия в първите дни на Втората световна война, преди употребата на радара.

Снимка от Интернет, public domain.

<http://longstreet.typepad.com/thesciencebookstore/2011/02/found-sound-kicher-pythagoras-hens-and-earbones.html>

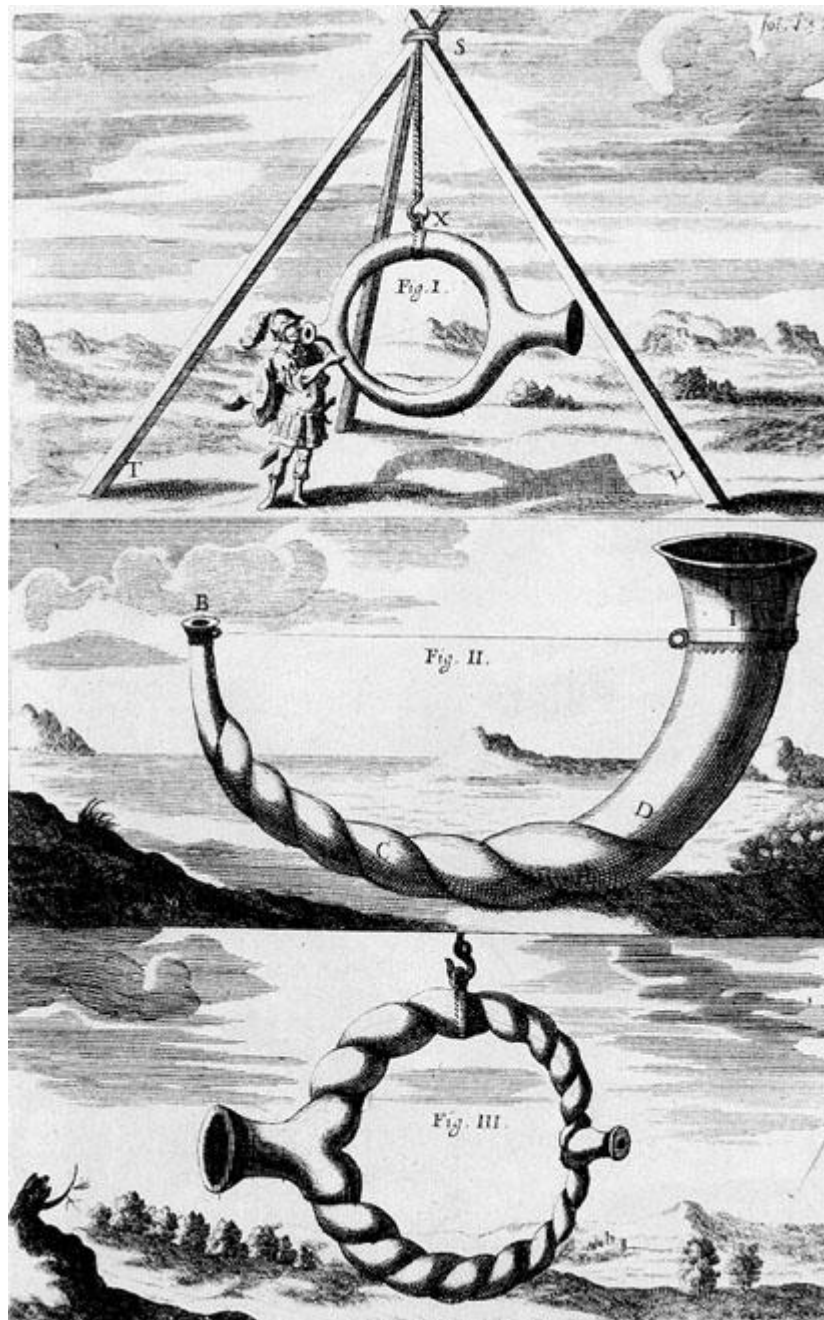
Кирхер, защитавайки първенството си, казва, че самият той отдавна е използвал „Tuba stentorophonica“, която хората от години ползват в Менторела, тъй като тя се чува на 3 мили:

---

⁹³ Да припомним влиянието на Морланд и върху дьо Бросар, който много се е надявал да посети Италия с него – но това не станало, уви.

⁹⁴ Полимат – от гр. πολυμαθής, polymathēs, "учил много", латините казват „homo universalis“. Повече вж. в <https://en.wikipedia.org/wiki/Polymath>.

⁹⁵ John F. Ptak, <http://longstreet.typepad.com/thesciencebookstore/2011/02/found-sound-kicher-pythagoras-hens-and-earbones.html>.

Изображение от Интернет, public domain.

<http://www.mjt.org/images/bigprophorn.jpg>

Кирхер коментира и възможностите ѝ да усилва ехото.

2.7. Combinatoria

Въпреки че трудовете на Кирхер не са базирани на математиката, той е развил различни системи на броене на сбирки от обекти. Неговите

методи и диаграми се обсъждат в *Ars Magna Sciendi sive Combinatoria* (Голямото Изкуство на Познанието, сиреч Комбинатория, 1669).

Фронтиспис, *Ars Magna Sciendi sive Combinatoria* (1669)

Окото на Бога (горе вляво) направлява всеки раздел от науките и обучението: теология, метафизика, физика, логика, медицина, математика, морал и етика, аскетика, интерпретация на словото Божие, полемика, морална теология, риторика и комбинаторното изкуство⁹⁶. Да не се забравя и Божието ухо (горе вдясно). Божествената София (мъдрост) държи плакат с азбуката на изкуството (архетип на цялостния опит и познание). Гръцкият надпис (върху постаментата на София) може да се приеме като „мотото на живота” на Кирхер: „Нищо не е така прекрасно, както да знаеш всичко”.

Изображение от Интернет, public domain.

http://web.stanford.edu/group/kircher/cgi-bin/site/wp-content/uploads/kircher_008.jpg

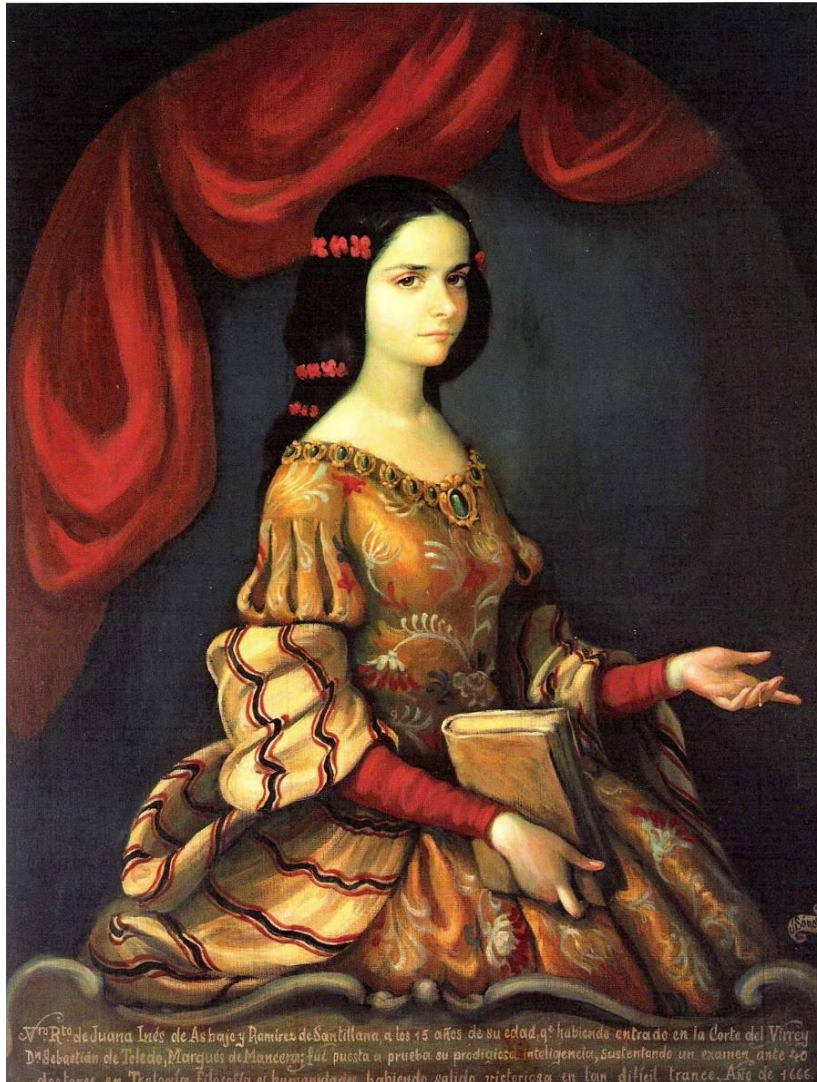
В по-голямата част на своя професионален живот Атанасиус Кирхер е бил една от световните звезди в науката. Историчката Паула Финдлен казва, че Кирхер е „първият учен с глобална репутация”. От една страна – той твори, а, от друга – кореспондирайки с над 760 (!) учени, лекари и колеги-йезуити по цялото земно кълбо (на латински, италиански, испански, немски, холандски, старогръцки, староеврейски, арменски, арабски и коптски език), не само разпространява научната информация, но и подтиква другите да работят в областта на науката. Надконфесионална била кореспонденцията му – и с католици, и с протестанти, предполагам че и с юдеи, и с мюсюлмани... И с най-различни философски нагласи – неоплатонисти, неостоицисти, културрелативисти, макиавелисти, ако ползвам тези определения... Между кореспондентите искам да отбележа първата жена брилянтна писателка, монахинята Sor (сестра, бел. Я. К.) Juana Ines de la Cruz (1651-1695⁹⁷) от Нова Испания (т.е. Мексико), в чиято

---

⁹⁶ И в наше време редица автори считат музиката за „комбинаторно изкуство”, и в частност „работещо във времето” (Н. Norden).

⁹⁷ Родена под името Хуана Инес де Албахе и Рамирес де Сантияна. Поетеса, математик, философ, мистик, протагонист на феминизма. Според някои нейни биографи е родена в 1648. В градчето Сан Мигел де Непантла, в близост до тогавашната столица на „Нова Испания” – Мексико (баща ѝ бил баски морски капитан, майката – местна креолка). Считана за дете-чудо, Хуана започва да пише едва 3-годишна, съчинява религиозно съчинение в стихове 8-годишна, 12-годишна владее латински (неведнъж реже косата си, със заричане да научи еди-кое си от него, докато тя израсне отново), пожелава да я изпратят в столицата да учи, предрешена като... момче (!), 13-годишна бива приета в Двора на Вицекраля, като придворна дама на неговата съпруга. Тогава свикват комисия от 40 ерудити учени, които да преценят дали впечатляващата ѝ образованост в тъй ранна възраст е в резултат на труд или на „откровение свише”. Според наблюденията на Вицекраля, Хуана тогава напомняла „кралски галеон, обкръжен от малки лодки”. Била много красива и не по-малко начетена. Налага се в аристократичната среда, но 19-годишна постъпва в манастир – може би за да избегне брака и/или да не пожертва заради него

библиотека, сред книгите, които е искала най-много да покаже, са наредени тези на Кирхер.

Sor Juana Ines de la Cruz като младо момиче (портрет от 1666 година).

Изображение от Интернет, public domain.

<http://testdb.msmagazine.com/blog/wp-content/uploads/2011/03/Juana.jpg>

заниманията си с наука, литература, философия... В манастира обособява „килията” си в център на наука, философия, музика, култура... Притежава около 4-5000 тома книги, музикални и научни инструменти. Сор Хуана е автор на пиеси, религиозни мистерии и най-различни други текстове, но най-известна става тя със своите романтични и любовни поеми (в това число и откровено еротични) – адресирани не само към мъже, но и към жени. Точно любовната ѝ лирика ѝ създава най-големите проблеми с роднини, Църква, общество. Притисната от Инквизицията (която изгаря впоследствие и книгите ѝ), особено заради борбата ѝ за равнопоставяне на жената. (Най-влиятелни аристократи обаче са нейните покровители и читатели. Наричали я „Десетата муза”. Първата печатна преса в „Нова Испания” първо отпечатва нейна книга.) Разпродава книгите и инструментариума си, средствата дава на бедни. Впуска се да помага на болни от чума, заразява се и умира... На български език преводи на нейни стихове прави Валери Петров, написал и статия за нея (сп. „Пламяк”, брой 5-6, 01.05.2002).

Изображение от Интернет, public domain.

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/1d/Sor_Juana_by_Miguel_Cabrera.png

Encyclopædia Britannica определя Кирхер като „one-man intellectual clearing house”⁹⁸. Неговите произведения, невероятно красиво подвързани и с чудесни илюстрации, му носят огромна популярност – той е първият учен, който може да се издържа от продажбите на книгите си (!).

---

⁹⁸ Централна интелектуална институция за събиране, класифициране и разпространяване на познания, бел. Я. К.

Към края на живота си Атанасиус Кирхер е жестоко пренебрегван от картезианските рационалисти. Декарт⁹⁹ го определя като „по-скоро шарлатанин, отколкото учен“ (!).

Четири века Кирхер е в забвение! Почти до края на миналия (20-и) век. Но ето, че той „възкръсва“! Интересът към него вероятно се дължи на това, че „Кирхер може да се смята като предмодерен корен на постмодерното мислене; с неговия лабиринтен ум той бе Хорхе Луис Борхес... преди Борхес“¹⁰⁰.

„Постмодерните“ качества на Кирхер включват способността му да руши системи, правила, устои, знаменитостта му, техноманията му и странния му еkleктизъм. Robert Graham Irwin казва, че „заради страстта си към познанието, Кирхер е наречен „един от последните хуманисти, стремящи се да знаят всичко“¹⁰¹, а съвременникът и съгражданин на Кирхер, Готфрид Лайбниц, го посочва като вероятно последния такъв учен.

Кирхер става търсен автор както от големите колекционери, като Умберто Еко¹⁰² и Жан-Клод Кариер (притежаващ всички книги на Кирхер, с изключение на *Œdipus Ægyptiacus*, както и други повече от 30 000 книги).

Още през 1980 година Умберто Еко в романа си *Името на розата*, в началните му страници, отбелязва, че не можал да открие данни за ръкописа на Адсон от Мелк (от края на 13-и век), в книга от „големия йезуит Отец Атанасиус Кирхер“. По-късно, в романа си *Островът от*

---

⁹⁹ Рене Декарт (1596-1650, на френски: René Descartes, на латински: Renatus Cartesius), известен още като Картезий (отгук и „картезиански“), е френски философ, математик и физик, считан от мнозина за основоположник на съвременната философия и баща на съвременната математика, (както и за) основоположник (пионер) на рационализма. Един от най-влиятелните мислители не само в своето време, но изобщо в новата европейска история. Вж. https://bg.wikipedia.org/wiki/Рене_Декарт, https://fr.wikipedia.org/wiki/René_Descartes, https://en.wikipedia.org/wiki/René_Descartes.

¹⁰⁰ *Last Renaissance man or first Postmodernist? or both?*, <http://www.safran-arts.com/42day/history/h4may/02kirxer.html>.

¹⁰¹ Вж. <https://www.geni.com/people/Athanasius-Kircher/6000000043183759440>.

¹⁰² С библиотека, обхващаща 50 000 тома! – в този брой не влизат преводите на собствените му книги на по 40 езика.

предшния ден (1997), отново възкресява Падре Атанасиус Кирхер. Озаглавява 6-а глава от този роман като „Велико Изкуство на Светлината и Сянката”, тоест взима наименование на една от книгите на Атанасиус Кирхер (*Ars Magna Lucis et Umbræ*¹⁰³). В бележка № 42 преводачката Толя Радева пояснява: „Атанасиус Кирхер (1602-1680), немски учен и философ, йезуит, работил в изключително много области: математика, физика, астрономия, астрология, естествена история, география, геология, логика, музика, лингвистика (опит за разчитане на египетските йероглифи; опит за идентифициране на един изначален език, залегнал в основата на всички езици, асирология, китаистика), автор на 37 труда, 2000 писма¹⁰⁴ и ръкописи, предполагаем изобретател на *Laterna magica*, на малтийското запалително огледало и приложението на магнетизма като лечебен метод; създател (в Рим) на първия музей, отворен за публика (в йезуитския „*Collegio Romano*”), в който излага най-разнородни експонати (животни, камъни, инструменти и т.н.); цитиран много често от Еко.”

А Жан-Клод Кариер, коментирайки с Умберто Еко как би могло да се подреди една огромна лична библиотека, казва: „Има автори, които са писали на всякакви теми. Ако тръгнеш да редиш книгите им по теми, тогава ще имаш по един Кирхер на всяка полица¹⁰⁵.”

Умберто Еко, голям колекционер, казва: „Притежавам само тридесетина инкунабули, но със сигурност имам някои от „неизбежните” или „задължителните”, както ги наричат днес, като *Hypnerotomachia Poliphilii* (*Сънят на Полифилий*, букв. *Любовната битка в съня на Полифилий*, Венеция, 1499), *Liber Chronicarum* (*Нюрнбергска хроника*, 1493) на прочутия издател Албрехт Дюрер, *Arbor Vitæ Crucifixæ* (*Дървото на кръстния живот*, 1305) и др. Колекцията ми е тясно специализирана.

---

¹⁰³ *Великото изкуство на светлината и сянката*, Рим, 1646.

¹⁰⁴ Според Джон Гласи, Кирхер е кореспондирал с повече от 750 личности, повечето от които твърде известни (Glassie, 2012, стр. 148).

¹⁰⁵ Еко, Умберто, Жан-Клод Кариер: *Това не е краят на книгите*, София, Ентусиаст, 2011, стр. 307.

Става дума за една *Bibliotheca Semiologica Curiosa, Lunatica, Magica et Pneumatica*, с други думи – колекция, посветена на окултните науки и лъженауките. Имам издание на Птолемей, който се е заблуждавал по отношение движението на Земята, но не притежавам книгата на Галилей, който се е оказал прав.”

А другият голям колекционер, Жан-Клод Кариер, възкликва: „Но тогава сигурно притежаваш творбите на Атанасиус Кирхер, човек с енциклопедичен дух и безспорно проводник на не малко погрешни представи в науката, каквито знам, че харесваш?”

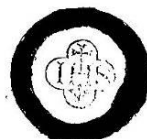
Умберто Еко: „Имам всичките му творби, без първата – *Ars Magnesia*. Не се намира, въпреки че е малка книжка без илюстрации. Вероятно на времето, когато Кирхер все още не е бил известен, са я отпечатали в ограничен тираж. Книжката е била толкова непривлекателна, че на никого не му хрумвало да я пази като нещо ценно”.

Жан-Филип дьо Тонак, който интервюира двамата големи писатели и колекционери, пита дали могат да разкажат нещичко за Кирхер.

Жан-Клод Кариер: „Той е германски йезуит от 17-и век. Живял е дълго в Рим. Написал е над 30 книги по математика, астрономия, музика, акустика, археология, медицина, писал е за Китай, за Лациум¹⁰⁶, за вулканологията – и спирам дотук.” Понякога го смятат за „бащата на египтологията”, въпреки че неговото разбиране за йероглифите като символи е напълно погрешно.”

---

¹⁰⁶ Latium е област в антична Италия, прародината на съвременните романски народи. От там, при прочит „Латиум” – латини, латинска азбука, латински език.

Latium,

фронтиспис.

Изображение от Интернет, public domain.

http://web.stanford.edu/group/kircher/cgi-bin/site/wp-content/uploads/kircher_015.jpg

Умберто Еко: „Това обаче не пречи на Шамполион¹⁰⁷ да започне великото си дело, като се опира на Розетския камък и на някои от публикуваните от Кирхер репродукции. Четях лекции в „Collège de France” през 1992 година, за търсенето на свършения език – и една бе посветена на Атанасиус Кирхер и на неговата интерпретация на йероглифите. Разсилният ми каза: „Внимавайте, господин професоре, всички египтолози от Сорбоната са в Аудиторията, заели са целия първи ред!” Казах си: „Загубен съм!” Бях много предпазлив, не се изказах за йероглифите, а само описах позицията на Кирхер. Тогава си дадох сметка, че египтолозите никога до този момент не бяха се занимавали с Кирхер, за когото само бяха чували да се говори като за луд човек. Така че се забавлявах много.”

Жан-Клод Кариер: „Кирхер също така е първият в света, който публикува енциклопедия за Китай, *China Monumentis illustrata*.”

Умберто Еко: „Той е първият, който забелязва, че китайските идеограми имат иконичен произход.”

Жан-Клод Кариер: „Не трябва да забравяме и прекрасната му творба *Ars Magna Lucis et Umbrae*, където за първи път има описание на око, гледащо движещи се картинки през въртящ се диск, което доказва, че Кирхер е теоретичният изобретател на киното. Впрочем, говори се, че именно той е въвел в Европа магическия фенер¹⁰⁸. Така че очевидно се е докоснал до всички области на познанието през своята епоха. Бихме могли да кажем, че Кирхер е един вид „Интернет, public domain” дълго преди появата му и преди измислянето на термина. Просто е знаел всичко, което човек би могъл да знае, и знанията му са били 50 % точни и 50 % погрешни или изпълнени с фантазия. А тази пропорция по всяка вероятност се доближава до съотношението на материалите, с които правим

---

¹⁰⁷ Шамполион (1790-1832) – френски историк и лингвист с ключов принос в разчитането на йероглифното писмо. За това допринесе познаването на древните езици, както и речникът на коптския език на Атанасиус Кирхер. Вж. бел. 81.

¹⁰⁸ *Laterna magica*, на латински.

консултации, вперили очи в екрана на компютъра. Трябва да добавим все пак – и по тази причина го харесваме особено много, – че е измислил котешки оркестър (достатъчно е било само да придръпне писаните за опашките), а също и машина за чистене на вулкани. Карал да го смъкнат в грамаден кош наред димящите пàри на Везувий. Държала го цяла армия младоци йезуити. Само че Кирхер е търсен от колекционерите, защото книгите му са оформени невероятно красиво. Мисля че и двамата сме любители на Кирхер или поне на великолепно издадените му произведения. Липсва ми само издание, несъмнено едно от най-важните – *Един Египтянина!* Твърди се, че това е една от най-красивите книги на света.

Умберто Еко: „За мен най-любопитната му творба е *Ноевият ковчег*¹⁰⁹. Има гравюра толкова голяма, че е нагъната многократно, за да се побере във формата на книгата, и представлява разрез на ковчега, в който се виждат всички животни, включително и змиите, които се крият в „трюма”.”

Жан-Клод Кариер: „Там има и великолепна гравюра на Потопа. Да не забравяме и *Вавилонската кула*¹¹⁰.

---

¹⁰⁹ *Arca Noë in tres libros digesta*, Amsterdam, 1685.

¹¹⁰ *Turris Babel*, Amsterdam, 1679.

TABULA COMBINATORIA

In qua ex probatissimis Authoribus primævorum Characterum formæ eorumque Omnium, qui ab ijs Originem duxerunt successiva temporum propagatione exhibentur; Ex quibus luculenter deducitur Omnia linguarum Alphabetâ, nonnulla in scripturarum literarum vestigia tenere.

Valor Literarum.	Character duplex mysticus ab Angelis traditus dicitur.	Character tempore transmissus athenis auctoritate Abrahamæ Balmis.	Characterum veterum Samaritanorum formæ variæ ex nummis extractæ ab ijs Authoribus.	Floridus Character Samaritanorum ex Vilialpando nummisque extractus.	Character Mosaicus quo legem in tabulis scripsit ex variis Rabbinarum momentis depromptus.	Character Syriacus.	Character verus Hebraeus sive Assyrius.					
A	N	W	∞	F	F	X	F	F	X	I	?	X
B	Z	∞	∞	g	g		J	J	U	U	J	J
C	∞	∞	∞	7	7		7	7	U	U	∞	∞
D	7	∞	∞	4	4	∞	∞	∞	e	e	7	7
H	∞	∞	∞	E	E	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞
V	i	∞	∞	3	3	X	X	X	∞	∞	∞	∞
Z	T	∞	∞	∞	∞		J	J	J	J	J	J
Ch	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞
T	∞	∞	∞	∞	∞		∞	∞	∞	∞	∞	∞
I	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞
C	∞	∞	∞	∞	∞		∞	∞	∞	∞	∞	∞
L	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞
M	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞
N	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞
S	∞	∞	∞	∞	∞		∞	∞	∞	∞	∞	∞
Ayn	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞
P	∞	∞	∞	∞	∞		∞	∞	∞	∞	∞	∞
Ts	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞
QK	∞	∞	∞	∞	∞		∞	∞	∞	∞	∞	∞
R	∞	∞	∞	∞	∞		∞	∞	∞	∞	∞	∞
Sch	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞
Th	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞	∞

Смесена таблица, показваща най-древните азбуки на света.

Може да се види, че всички модерни азбуки са запазили следи от древните си форми.

Из *Turris Babel*, стр. 157.

Изображение от Интернет, public domain.

https://hob.gseis.ucla.edu/images/Ch_2/Fig_02_04_lg.jpg

<https://therealsamizdat.com/2016/05/>

Въз основа на научни изчисления, Кирхер доказва, че кулата не е била довършена, защото (ако за нещастие това се било случило), заради височината и теглото си щяла да преобърне Земята и да я измести от оста ѝ.”

Позволих си толкова пространно цитиране, за да дам възможност на читателя да получи – опосредствана чрез разговора на двама големи съвременни писатели и колекционери – представа за огромното дело на Атанасиус Кирхер.

3. Някои данни за отношението към Атанасиус Кирхер в САЩ в наше време

През 2001 година американците отбелязват 400-ната годишнина от раждането на йезуита полиматематик Атанасиус Кирхер, за когото Скот МакЛимии¹¹¹ от Ню Йорк казва, че за А. Кирхер годината е била много добра. МакЛимии отбелязва, че Кирхер е написал достатъчно енциклопедични произведения, за да напълни една малка библиотека. (Паула Финдлен дори казва, че делото на Кирхер било като днес да напишеш Уикипедия сам. На латински език, добявам аз.) И след като е изпаднал в немилост (репутацията му се сринала поради отричането на работите му от Декарт дотам, че името му станало повод за насмешка), днес смайващата „кариера” на Кирхер е чествана със слова, изпълнени с благоговение. На симпозиума в Университета в Ню Йорк, спонсориран от the New York Institute for the Humanities, експертите, събрали се да

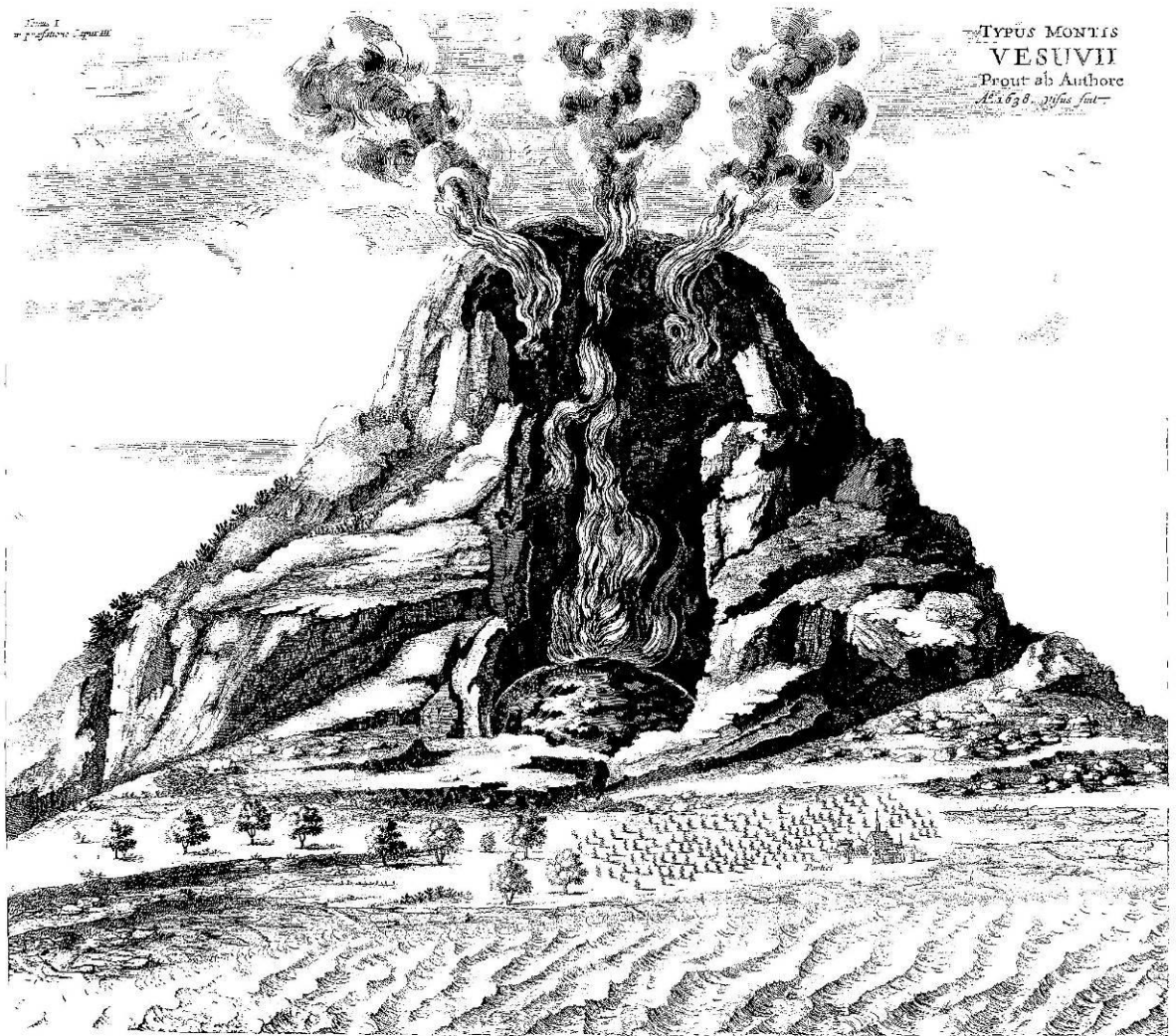
¹¹¹ Scott McLemee. Известен есеист, критик и „дигитален фейлетонист”. От 2001 до 2005 е водещ автор в научно хуманитаристко изследване *Хроника на висшето образование (The Chronicle of Higher Education)*. В 2005 подпомага стартирането на онлайн новинарско списание *Inside Higher Ed*, където пише ежеседмична колона „Intellectual Affairs”. Негови материали, включително интервюта, са публикувани в *The New York Times*, *The Washington Post*, *The Boston Globe*, *The Nation*, *Newsday*, *Bookforum*, *The Common Review* и др.

разсъждават върху въпроса, пред който предишните поколения културални историци са пропуснали да се изправят, а именно: „Бил ли е Атанасиус Кирхер най-дръзкия човек¹¹², живяло някога, или що?“, достигат до недвусмислен консенсус: разбира се, Атанасиус Кирхер е бил „супер“ („very cool“). Човек на чудесата! Разглеждането само на частичния каталог на неговите постижения те оставя безмълвен. Дори и някои от твърденията му да са били погрешни, проникновението и внушителните идеи на Кирхер го правят безспорно признат пионер в много области на човешкото знание. Това обяснява защо и след 100 години от смъртта му, всеки образован посетител на Рим не е можел да счита, че е направил достатъчно компетентна обиколка на града, ако не е разгледал музея на Отец Кирхер: сбирка от древни артефакти и страшни животни (екзотични като мравояда, например, както и майсторските му изобретения – там е имало статуя, чиито устни и очи започвали тайнствено да се мърдат и слисвали посетителя, без той да знае, че скрит от погледа му помощник използва „прото-робот“).

Безспорен ерудит, отбелязват нюйоркските изследователи, но нерядко е привеждал в изпълнение граничещи с лудост идеи. Припомням спускането му в кратера на действащия вулкан Везувий, където „непрекъснато изригвали сярна и битум, а сред изпаренията само Дяволът липсваше, за да завърши картината”, споделя Кирхер.

---

¹¹² „... the coolest Guy ever...”, не си позволявам да го превода като „най-готиния пич, живял някога”, <https://www.nytimes.com/2002/05/25/arts/a-postmodernist-of-the-1600-s-is-back-in-fashion.html>.

Изригването на Везувий в 1638, по свидетелстването на Кирхер,
из *Mundus Subterraneus*, изданието от 1678, том 1.

Изображение от Интернет, public domain.

http://web.stanford.edu/group/kircher/cgi-bin/site/wp-content/uploads/kircher_029.jpg

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/8a/Kircher_Mundus_Subterraneus_Vesuvius_1638.jpg

<https://archive.org/details/mundussubterraneo2kirc>

Идеите на Кирхер са били възприемани не от един папа – в Рим той е служил на трима папи и е бил дълбоко уважаван и ценен от всеки от тях! Като най-уважаван интелектуалец на римокатолическата църква, Кирхер неведнъж е прекрачвал границите на общоприетото и „разрешено” мислене – неговите космологични теории са подозрително близки до идеите на Коперник и Галилей, но Инквизицията, изготвила таен документ

с някои обезпокоителни пасажи, не го е преследвала. Някои от тези меморандуми са били представяни на участниците в *Екстатично пътешествие*¹¹³: „Атанасиус Кирхер в бароковия Рим”, каталогът на което е издаден през пролетта на 2000-ата година от Библиотеката на Университета в Чикаго.

Изображение от Интернет, public domain.

http://web.stanford.edu/group/kircher/cgi-bin/site/wp-content/uploads/kircher_023.jpg

¹¹³ Прави се алюзия за книгата на Кирхер *Itinerarium extaticum s. opificium coeleste* (1656, преработена в 1671).

През 2001 година Библиотеката на Университета в Станфорд публикува свой каталог, *Великото изкуство на познанието – бароковата Енциклопедия на Атанасиус Кирхер*, във връзка с изложби и конференция, състояла се през пролетта на 2001 година. Трябва да отбележа, че Станфордският университет има почти пълна колекция от книгите на и за Кирхер (включително и работи на негови студенти).

Скот МакЛимии отбелязва, че йезуитският учен се е появил като бляскава камей в романа на Умберто Еко *Островът от предишния ден*¹¹⁴, но публичното преоткриване на Кирхер в САЩ е феномен на 21-ия век.

Изданията на Чикаго и Станфорд допринасят за почитта към ренесансовия¹¹⁵ учен, но преди всичко са насочени към неспециалистите¹¹⁶, привлечени най-вече от произведенията му, богато илюстрирани чрез гравирание (в някои от томове илюстрациите са и оцветявани, на ръка). Не отминават и тук факта, че Кирхер се е радвал на папско и светско покровителство. Подчертават, че силно впечатляващите рисунки безспорно са резултат на неговата плодотворна, дори трескава любознателност: рисунки на мумии, тарантули, въображаеми градове, идеограми, комплексни механични устройства, на Космоса и много, много „чудеса“. Част от тях, прожектирани по време на симпозиума, изтриват всяка следа от академична резервираност в аудиторията.

Антън Графтън¹¹⁷, професор по история в Университета в Princeton казва: „Атанасиус Кирхер е написал повече книги, отколкото съвременният учен може да прочете, при това на красив и изискан латински. В ерата на полиматематиката, той е най-полиматематичен от всички. Модерният читател, обикаляйки и изучавайки „опипом“

---

¹¹⁴ Изд. Harcourt Brace, 1995; оригиналното първо издание е *L'Isola del giorno prima*, 1994.

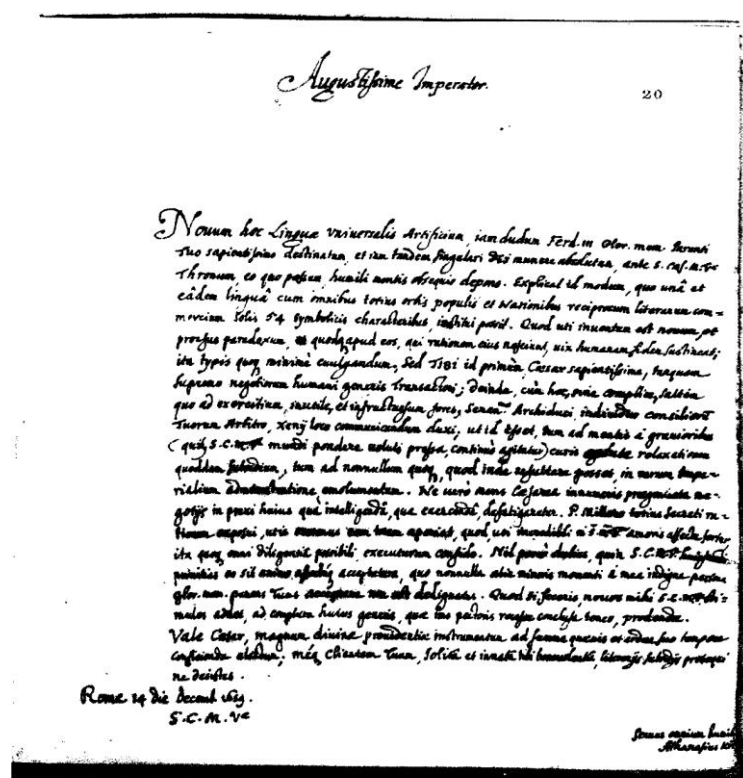
¹¹⁵ Отбелязвам условните и припокриващи се „официални“ периоди в историята – обща, културална, на изкуството и пр.; Барокът, обичайно се счита, че започва в 1600-та година и продължава до 1750.

¹¹⁶ Да не забравяме, че латински и старогръцки не се изучават често в САЩ.

¹¹⁷ Anthony Grafton (1950), вж. https://en.wikipedia.org/wiki/Anthony_Grafton.

изненадващо трудния за разбиране тъмен континент на Кирхеровите произведения, намира в него мястото на една приказка на Борхес, която никога не е била написана.”

Като има предвид огромния брой писма на Кирхер до принцове, папи, свещеници и колеги учени, Майкъл Джон Горман¹¹⁸, лектор по Програма върху науката и технологията в Станфорд, докладва международен проект, чрез който се цели кореспонденцията на Кирхер да стане достъпна чрез web (Интернет, public domain-мрежата). По-голямата част от нея се намира в Понтификалния Грегориански Университет в Рим¹¹⁹ (един от участниците в проекта). Полагат се усилия да се подготви пълна колекция на собствените писма на Кирхер, пръснати по библиотеки и архиви в цял СВЯТ.

Писмо на Кирхер до Императора.

Изображение от Интернет, public domain.

http://web.stanford.edu/group/kircher/cgi-bin/site/wp-content/uploads/kircher_127.jpg

¹¹⁸ Michael John Gorman (1955), вж. https://en.wikipedia.org/wiki/Michael_J._Gorman.

¹¹⁹ Вж. бел. 49.

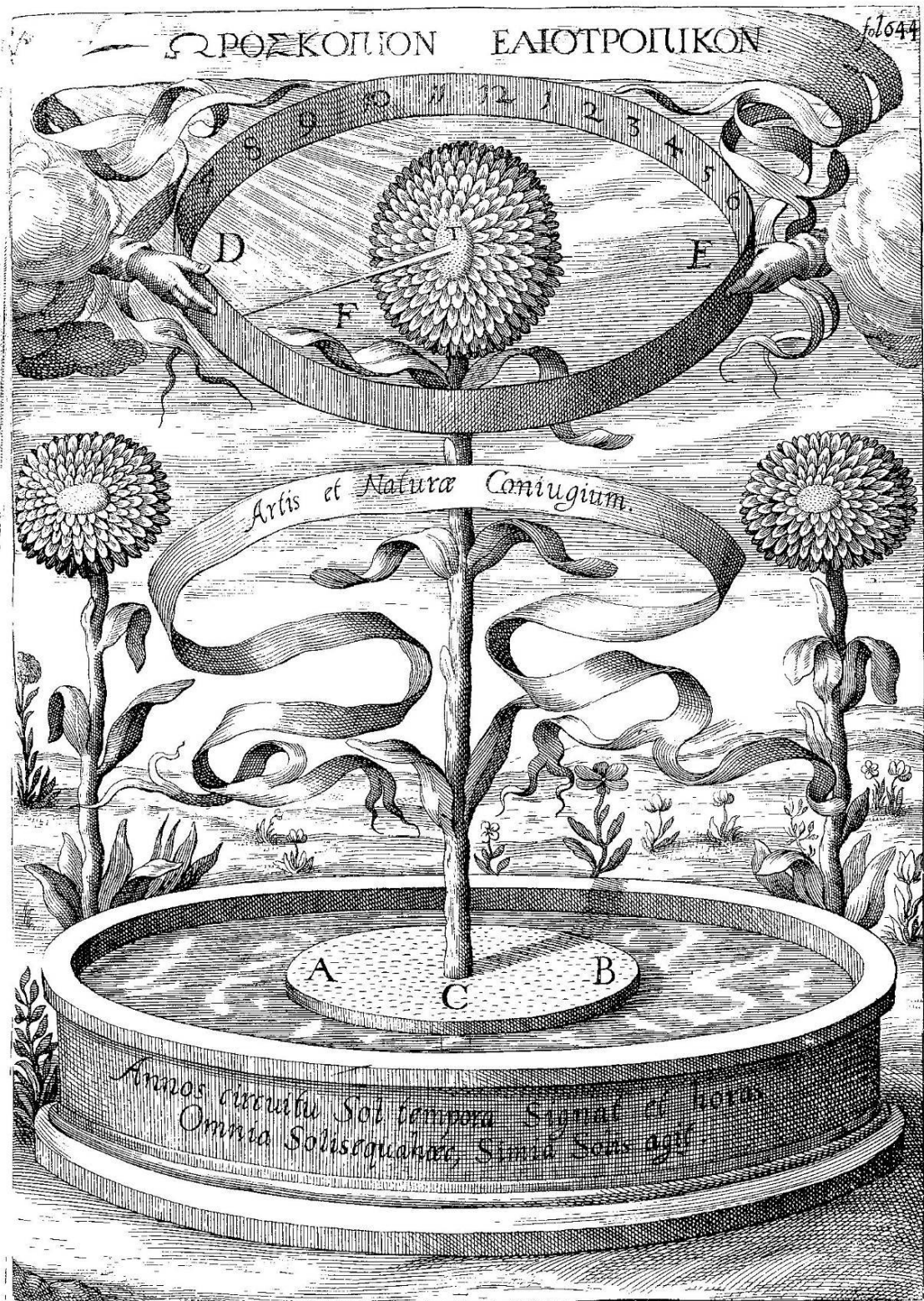
Професор Горман, дискутирайки многобройните устройства на Кирхер, базирани на физиката, посочва инструмент, който би могъл (според Кирхер) да отговори на почти всички математически проблеми, които ползвателят би искал да разреши. „За нещастие, – продължава Горман, – това устройство изисква да наизустиш дълги поеми на латински, за да изпълниш най-елементарните функции.” Но пък можеш да се консултираш с трактат от 850 (!) страници, който Кирхер предлага като ръководство с инструкции.

В заключителната си презентация Дейвид Уилсън¹²⁰, директорът на Museum of Jurassic Technology¹²¹ в Калвер Сити (Culver City), окръг Лос Анджелис (Калифорния, САЩ), запознава участниците с усилията, които се полагат, за да се оживи наследството на Кирхер в полето на музеологията. Изтъква и поощряване на опазването на ексцентрични колекции и посочва, че Лорънс Уешлър (Lawrence Weschler), директор на New York Institute for the Humanities, получава награда Pulitzer за книгата си върху Museum of Jurassic Technology *Mr. Wilson's Cabinet of Wonder* (Random House, 1995). В този „кабинет” не може да се покажат костите на русалки (описани от Кирхер!), но е направен слънчогледът-часовник, както и други устройства по подобие на Кирхеровите.

---

¹²⁰ David Wilson, вж. https://en.wikipedia.org/wiki/David_Hildebrand_Wilson.

¹²¹ Вж. https://en.wikipedia.org/wiki/Museum_of_Jurassic_Technology, <http://www.mjt.org/exhibits/kircher.html>.

Слънчогледът часовник на Кирхер,
Magnes, sive De Arte Magnetica (изданието от 1643), стр. 644.

Изображение от Интернет, public domain.

http://web.stanford.edu/group/kircher/cgi-bin/site/wp-content/uploads/kircher_024.jpg

Направена е и изложба „Светът е свързан с тайни възли: животът и делата на Атанасиус Кирхер”. Заглавието насочва към продължителните занимания на Кирхер с магнетизма. „Магнетизмът е бил златната верига, която явно е свързвала заедно всички сегменти на Универсума¹²².”

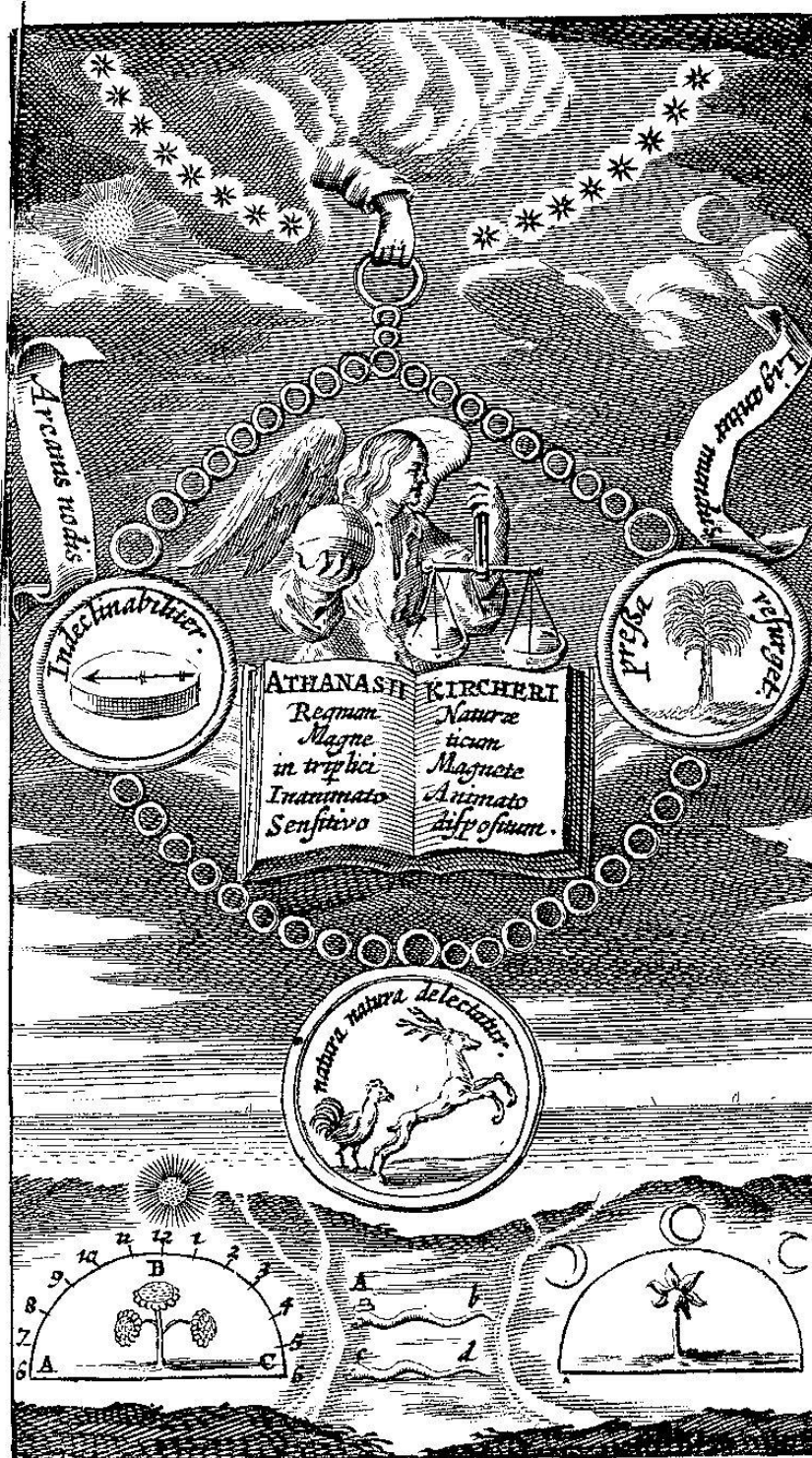
Предметите в Кирхеровия „Roman College Museum” служат да покажат, че тези връзки са очевидни”, пише професор Финдлен в *Да притежаваш природата*.

Как така един титан на ерудицията, познат на целия свят, пропада напълно извън живота? И защо днес така мощно ни привлича неговата екзотична смесица от информация и въображение? Професор Графтън отбелязва, че ерата на доминиране на Кирхер като културален герой, 17-ият век, поражда нови интелектуални тенденции, които бързо ще погребат мъглявата ерудиция на йезуитите. При рационалните доводи на Декарт, идеите на „магнетичната философия”, подобно на погрешните тълкувания на йероглифите, са започнали да звучат като „фокус-мокус”. Но, както казва Умберто Еко – следвайки фалшива хипотеза, Атанасиус Кирхер събира реален материал. А сестра Хуана изковава и неологизъм, „да кирхеризираш”, което се отнася до усещането на интелектуална възбуда, генерирана от великите деяния на учения.

МакЛимии пише още една статия, „Кодът на Кирхер” (17 май 2006), в която изтъква, че Леонардо да Винчи не се нуждае от по-голяма популярност, докато Атанасиус Кирхер, „брилянтният и невероятен йезуитски полиматематик”, се нуждае от известност тъкмо днес! Всеки е чувал за италианския художник и изобретател, неговата универсална гениалност го поставя в А-листата.

---

¹²² Ако се опитам да обобщя, според Кирхер това, чрез което Бог изгражда и скрепява всичко – и всяко с всяко – в света, е именно двуполусната същност (природа) на привличане-отблъскване на магнетизма.

Светът е свързан с тайни възли.

Кирхер, *Magneticum Naturae Regnum*, фронтиспис.

Изображение от Интернет, public domain.

http://web.stanford.edu/group/kircher/cgi-bin/site/wp-content/uploads/kircher_028.jpg

Но ние, Кирхеровите ентусиасти, чувстваме задължението да изтъкнем, че Леонардо е започнал много повече проекти, отколкото е завършил – и че неговите ярки идеи никога не биха могли да се възпроизведат. Сигурно е, че Леонардо е изучавал птиците, за да проектира летяща машина, но ако я построите и се спуснете с нея от една висока планина, неминуемо в долината ще ви събират на парчета. Разбира се, изключително малко хора биха могли да нарисуват Мона Лиза! Но всеки би могъл да се „издигне” с приспособление, което ще му позволи бързо да се устреми към смъртта, махайки с ръце.

Защо Леонардо е постоянно в пресата, докато Атанасиус Кирхер остава скрит в тъмното? Именно той заслужава титлата на универсален гений, той изучава всяко нещо. Благодарение на достъпа му до огромната за времето му мрежа на учените-йезуити, Кирхер улавя всяка новост – и от най-отдалечените места в света.

Леонардо запазва по-голямата част от най-интересните си съждения, скрити в бележници. За разлика от него, Кирхер за всичко прави обемни публикации. Неговите работи са пълни с дюзини щедро илюстрирани фолия, публикуването на които трябва да е било подкрепяно от мощни парични фондове.

Кирхер наистина може да бъде сравняван с Леонардо, поради богатството на интересите си.

Понятието „generalist” (човек, който е компетентен в различни области и дейности) е много слабо изразително за човек като Кирхер. Той е изготвил речници, проучвал ефектите на въртенето на земята, теоретизирал относно музикалната акустика, създал е различни роботоподобни устройства, които изненадват туристите с движения, наподобяващи тези на живите същества. Ентусиазъм е проявил и към микроскопа – и при находките си при наблюдението с него. Дълго време учените са дебатирали, дали Кирхер може да се смята за откривател на

микробната природа на болестите. МакЛимии се спира и на работата на Кирхер по йероглифите, по създаването на първия том от китайския речник – неща, които вече отбелязах.

Подозирам, пише същият автор, че в ума на Кирхер винаги е бил разказът от „Битие”-то (от Библията, бел. Я. К.) относно Вавилонската кула (обект на една от неговите книги). Безсъмнено, като добър йезуит, той е вярвал, че принадлежи на една истинска вяра (католическата, бел. моя, Я. К.), но в същото време отбелязва, че са налице паралели между Библията и религиозните разкази от цял свят. Стои зад основанието, че привидната множественост на културите в действителност е твърде повърхностна (че те почти всички си приличат). И още, че тя отразява смесването на езиците, след като Бог е изразил недоволството си от големия архитектурен проект във Вавилон. И още по-дълбоко: паганските и варварските племена по света имат известно, макар и грубо приближаване към истинската вяра, а това звучи екуменически, дори и космополитно. То е и като схема за завладяване на нови страни: мисионерите може би по презумпция са използвали тази основна прилика като подход да „коригират” вярванията на онези, които вече са покръстили. Може да се подозира и друго значение на разсъжденията на Кирхер: да се акцентира върху фундаменталното единство на света. Различните научни дисциплини са били в действителност многобройните фрагменти на Вавилонската кула. Той се е опитвал да ги съвмести заедно. (Рисков проект, като се взема предвид... прецедентът!)

Кирхер не се е задоволявал главно да разсъждава. Той се е опитвал да търси практически приложения на теориите си, чрез създаване на *Универсална Полиграфия*, т.е. система на писане, която да позволи комуникация въпреки лингвистичните бариери. Този език не е изкуствен като Esperanto, а по-скоро подобен на нещо като low-tech-translation software. Той е трябвало да позволява разчленяването на фразата в езикови

поединици, представени като символи. Така че този, който знае един различен език, да може да декодира посланието. И двете страни обаче е трябвало да имат достъп до ключа, който се е състоял от комплект таблици, даващи значението на Кирхеровите „полиграфски” символи. Във всеки случай, *Универсалната Полиграфия* сигурно е можела да направи международната комуникация по-бърза и по-лесна.

„Ключът” е трябвало да се пази в тайна. Кирхер изглежда е имал последващ брилянтен замисъл: да скрие значението на посланието от любопитни очи. Разработил е техника за тайно писмо, така щото да изглежда като банално. Само получателят, знаещ как да декодира написаното, е можел да „извади” прикритото значение.

Още преди смъртта му през 1680, Кирхер е бил подиграван за неговата суетност, лековерност (практикувал е и алхимия¹²³), многословност и самооблащение. Нито времето, нито модата са били в негова полза. През 18-и век учените са разбрали, че пътят към точното познание изисква специализация. Мъглявият енциклопедизъм на Кирхер дефинитивно е станал „нещо от миналото”.

Но и на „нещо от миналото” може да се завиди. Кирхер е примерът за личност с природна любознателност, а е и живял в добро за него време. Дори и желаещите да омаловажат всички негови гледни точки, трудно би било да не изпитват чувството на респект, комбинирано с гордост и изненада от необичайното, неочакваното, красивото, от чудото пред теб. Някой, който е могъл да се замисли върху микробиологията, мултикултурализма и encryption-технологията, и то в 17-и век, а не по-късно (!), заслужава поне името му да бъде изписано върху една тениска, заключава МакЛимии. (Ето ти и американизъм от 21-и век!)

---

¹²³ Джон Гласи изрично уточнява, че през седемнадесети век няма ясно разграничение между алхимичните практики и това, което днес може да се нарече легитимна химия. Префиксът „ал” в алхимията е арабският определителен член (химия-та, Я.К.), а думата „химия” идва от *khumea*, гръцката дума за „сливане”, което често се отнася до лечебни смеси от органични вещества, така че ал-химия в действителност означавало „химия-та” (Glassie, 2012, стр. 187).

А сега – към най-важното за музикантите:

4. Книгата *Musurgia Universalis sive Ars Magna consoni et dissoni in X Libros Digesta*¹²⁴ (Romæ, 1650¹²⁵)

---

¹²⁴ Нека дам преводно заглавие и тук: *Всеобщо (вселенско) музикотворство, или голямото изкуство на съзвучното и разнотонното (несъзвучното)*, подредено в X книги.

¹²⁵ За различни издания на трактата вж. в Crane, Frederick Baron: "Athanasius Kircher, *Musurgia Universalis* (Rome, 1650) : the section on musical instruments." MA (Master of Arts) thesis, State University of Iowa, 1956, <https://ir.uiowa.edu/etd/5071> на стр. xiii. Кирхер завършва трактата си до може би месец юни 1648, вж. *ibidem*.

Musurgia Universalis sive Ars Magna consoni et dissoni in X Libros Digesta (1650), фронтиспис.

Изображение от Интернет, public domain.

Всички изображения от том 1 съм взел (през 2012) отгук: <http://num-scd-ulp.u-strasbg.fr:8080/465/>

Намирам го (юни 2018) тук:

<http://docnum.u-strasbg.fr/cdm/compoundobject/collection/coll10/id/23416/rec/27>

<http://bibliodyssey.blogspot.com/2007/07/musurgia-universalis.html>

https://archive.org/details/bub_gb_97xCAAAAcAAJ

Фронтисписът е гравирен от Varonius от Рим, по рисунката на John Paul. Триъгълникът на върха е символ на Света Троица, отпращаща лъчи в цялата горна част на картината. Кирхер е привърженик на средновековната идея, че музиката отразява същността на математиката и присъщите пропорции на Създаването на Света, така че Троицата не е само Символ, но Догма. Под Света Троица се намират 9 ангелски 4-гласни хора, пеещи канона на 36 гласа, създаден от Romano Micheli. Канонът собствено се описва като „канон върху думи с малко гласни”, въпреки че в представения случай изписаните думи са на ангелския хор Trisagion: „Sanctus, sanctus, sanctus”, както е описано в Откровението на Св. Йоан. Текстът гласи: „Ангелски хор от 36 гласа, разпределени в 9 хора.”

В средната част доминира земният глобус, върху който е седнала Музиката, носеща лирата на Аполон и панфлейтата на сатира Марсий. Глобусът е заобиколен от зодиака. Музиката носи и тясно дълго знаме, на което има легенда: „От Атанасиус Кирхер от Обществото на Иисус, Musurgia Universalis.” Около последната част на „знамето” се чете посвещението: „На Негово Светлейшо Височество Леополд Вилхелм, Архидук на Австрия.¹²⁶” Други символи в тази част включват пръстени от танцуващи морски сирени, овчар, опитващ се да възпроизведе „ехо” и крилатия кон на музите, Пегас.”

Най-долната част на картината показва ковачи в пещера. Звънът на чуковете на ковачите е довел Питагор до важни заключения относно естеството на музикалния тон. Питагор, вляво, носи илюстрация на

---

¹²⁶ Впоследствие император на Германия, който бил не само покровител на музиката, но и превъзходен клавиесинист (Hawkins, John: *A General History of the Science and Practice of Music*, London, Novello, new edition, 1853, Vol. II, Chap. CXXXIII, с. 635).

неговата теорема, както и триъгълници. Музата, вядно, може да е Полимния, заобиколена от разнообразни музикални инструменти.

Musurgia Universalis sive Ars Magna consoni et dissoni in X Libros Digesta,
вътрешна заглавна страница.

Изображение от Интернет, public domain.

<http://docnum.u-strasbg.fr/cdm/compoundobject/collection/coll10/id/23416/rec/27>

S Y N O P S I S M V S V R G I A E V N I V E R S A L I S I N X. L I B R O S D I G E S T A E.

Quorum septem primi Tomo 1. Reliqui tres Tomo 2. comprehenduntur.

- Liber I. *Physiologicus*, soni naturalis Genesin, naturam, & proprietatem, effectusque demonstrat.
 Liber II. *Physiologicus*, soni artificialis, siue Musicæ primam institutionem, propagationemque inquirit.
 Liber III. *Arithmeticus*, motuum harmonicorum scientiam per numeros, & novam Musicam Algebraicam docet.
 Liber IV. *Geometricus*, intervallorum consono-dissonorum originem per monochordi divisionem, Geometricam, Algebraicam, Mechanicam, multiplici varietate ostendit.
 Liber V. *Organicus*, Instrumentorum omnis generis Musicorum structuram novis experimentis aperit.
 Liber VI. *Melismaticus*, componendarum omnis generis cantilenarum novam, & demonstrativam methodum producit, continetque quicquid circa hoc negotium curiosum, rarum, & arcanum desiderari potest.
 Liber VII. *Diacriticus*, comparationem veteris Musicæ cum moderna inquit, abusus detegit, cantus Ecclesiastici dignitatem commendat, methodumque aperit, qua ad patheticæ Musicæ perfectionem tandem perveniri possit.
 Liber VIII. *Mirificus*, novam artem Musarithmicam exhibet, qua quivis etiam Musicæ imperitus, ad perfectam componendi notitiam brevi tempore pertingere possit, continetque Musicam Combinatoriam, Poeticam, Rhetoricam, Plangiosian, Musarithmicam omnibus linguis novo artificio adaptat.
 Liber IX. *Magicus*, recondita totius Musicæ arcana producit, continetque Physiologiam consoni, & dissoni, Præterea Magiam Musico-medicam, Phonocampticam (siue perfectam de Echis, qua mensuranda, qua constituenda doctrinam) Novam Tuborum oticorum, siue auricularium fabricam, Item Statuarum, ac aliorum Instrumentorum Musicorum Autophonorum (seu per se sonantium) uti & Sympathicorum structuram curiosis, ac novis experimentis docet. Quibus adnectitur Cryptologia Musica, qua occulti animi conceptus in ditans per sonos manifestantur.
 Liber X. *Analogicus*, decachordon naturæ exhibet, quo Deum in 3 Mundorum Elementaris, Coelestis, Archetypi fabrica ad Musicas proportionales respexisse per 10. gradus, veluti per 10. Naturæ Registra demonstratur.

- Registrum 1. Symphonismos Elementorum, siue Musicam Elementarem.
 Registrum 2. Coelorum admirandam Symphoniam, in motibus, influxibus, effectibusque.
 Registrum 3. Lapidum, Plantarum, Animalium, in Physico, Medico, Chymico negotio.
 Registrum 4. Musicam Microcosmi cum Megacosmo, idest minoris cum maiori mundo.
 Registrum 5. Musicam Sphigmicam, siue pulsuum in venis arterisque se manifestantem.
 Registrum 6. Musicam Ethicam in appetitu sensitivo, & rationali elucescentem.
 Registrum 7. Musicam Politicam, Monarchicam, Aristocraticam, Democraticam, Oeconomicam.
 Registrum 8. Musicam Metaphysicam, siue Potètiarum interiorum ad Angelos, & Deum comparatam.
 Registrum 9. Musicam Hierarchicam, siue Angelorum in 9. choros distributorum.
 Registrum 10. Musicam Archetypam, siue Dei cum universa natura concertum.

exhibet.

In decachordo Psalterio Psallam tibi.

Musurgia Universalis sive Ars Magna consoni et dissoni in X Libros Digesta, съдържанието.

Изображение от Интернет, public domain.

<http://docnum.u-strasbg.fr/cdm/compoundobject/collection/coll10/id/23416/rec/27>

До днес (2018) са изминали 416 години от раждането на Атанасиус Кирхер и 366 години от издаването на неговия капитален труд, посветен на „универсалното правене на музика“. Предостатъчно векове за живот на една разпространена в цял свят книга, която едва през февруари 2012 започнах да изтеглям от Интернет (public domain) – в 2-та тома на оригиналното ѝ издание, неоцветен екземпляр¹²⁷.

Всъщност книгата е била отпечатана в удивително големия за времето си тираж от 1500 екземпляра и широко разпространена чрез йезуитските канали. Така например, през 1652 година (само 2 години след отпечатването ѝ) повече от 300 йезуита са пристигнали в Рим от целия свят, за да участват в избора на новия върховен управляващ „Генерал“ на Ордена. Всеки от тях, на връщане, е понесъл по един екземпляр от внушителния двутомник, на път към своята духовна обител, а това обяснява учудващата диаспора на тази книга в далечните времена, та и до днес. При това, голяма част от тези екземпляри са били с ръчно оцветени илюстрации, както и с прекрасни подвързии.

Musurgia Universalis безспорно е книгата, която е имала изключително влияние върху развитието не само на музикологията, но и върху цялостното развитие на Западната музика. Повлияла е извънредно много творчеството на Й. С. Бах (1685-1750) и на Лудвиг ван Бетовен (1770-1827). Много интересно и ценно е казаното за *Musurgia Universalis* от Себастиан дьо Бросар (1655-1730) – духовник, музикант (композитор,

---

¹²⁷ Двата тома са в едно книжно тяло, бел. Я. К. Повече от 1000 страници в размер in folio (34.3x21.6 см).

Ето тук може да я видите (справка от август 2018): том 1 <http://docnum.u-strasbg.fr/cdm/compoundobject/collection/coll10/id/23416/rec/2>, том 2 <http://docnum.u-strasbg.fr/cdm/compoundobject/collection/coll10/id/1768/rec/1>, <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k123681g>.

теоретик, историк, лексикограф), колекционер, библиофил и библиограф¹²⁸.

Ето и данни за самия Бросар:

Роден в Нормандия от втория брак на беден благородник, постъпва още на 12-годишна възраст в Йезуитски колеж, където учи и реторика, по-късно (1670-72) следва философия, теология и риторика в прочутия университет в Каен. В този период започва да се занимава по-сериозно с музика – и тогава, и впоследствие сам се образова. Подчертавам изрично този феномен (във фамилията дьо Бросар дотогава няма нито един професионален музикант).

Дьо Бросар няма типичното за времето си музикално образование, преминало през „метриза“ (духовна певческа хорова школа към някоя катедрала – своеобразен „еквивалент“ на по-късните консерватории, като образователна институция), която дава пълно музикално образование. По-късно, като еклезиаст, воден от силен вътрешен интерес към музиката, а и по принудата, наложена от живота му като Maître de Chapelle в катедралата в Страсбург, се занимава изключително активно, теоретически и практически, с музикалното изкуство! Постига изключителна автодидактика!

Като особено важен пример за упоритостта в развитието на дьо Бросар ще спомена преписа му на трактата *Musurgia Universalis* на Кирхер, (цитирам) „благодарение на който се научих да композирам контрапункт на 4 гласа, бил той прост или фигуриран, с помощта само на цифрите, и да свеждам цифрите до обичайните ноти в музиката, без дори да имам и най-

---

¹²⁸ Вж. Конов, Я.: *Себастиан дьо Бросар и неговият Речник по музика* (2003), *Лексикографско, историографско и библиографско наследство на Себастиан дьо Бросар (1655–1730) – духовник, музикант и ерудит* (2008); *Себастиан дьо Бросар – Речник по музика (II, 1705)*. Явор Конов – превод и коментари (2010).

малката представа¹²⁹. „Възхитителната тайна” на този автор „дава начина да се композират темата и 3-те партии едновременно, дори да започнеш хиляда и повече пъти, всеки път по различному. [...] Намирах това за толкова чудесно, че въпреки неяснотите и варварските¹³⁰ термини на Преподобния Падре Кирхер, накрая успях на 23-24-годишна възраст да вникна в тази тайна и по това време пишех 4-гласна музика само по този начин.”

Бих допуснал, че дьо Бросар преувеличава значението на Кирхеровия метод, премълчавайки своя усет и талант. Логичен е и изводът, че дьо Бросар е методичен и последователен в самообучението (само като си представиш как се прави препис на такава огромна книга от около 1200-1300 страници!) и самоусъвършенстването си с предимно интелектуална (разсъдителна), а не артистична (интуитивно-спонтанна) природа (смятам).

Факт е (описан от дьо Бросар), че при показването на композициите си на известни професионалисти, те остават удивени как един човек, който не е минал нито през катедрална хорова школа, нито е работил с учител, може да пише композиции, отговарящи в такава степен на правилата и нормите. На свой ред, тези високи оценки стимулират у дьо Бросар желанието да продължи да се самообучава и усъвършенства в музиката. „Ако съм успял поне малко, не аз трябва да го кажа, станало е с усилия и много работа”, признава по-късно дьо Бросар.

Трябва да се добави още, че книгата на Кирхер е най-важната за дьо Бросар – другите 2 най-важни в самообразованието му, според самия него,

---

¹²⁹ Споделеното от дьо Бросар е в Кataloга, изготвен от него по поръчка на Абат Биньон, Кралския библиотекар, при предоставянето на Колекцията си на Кралската библиотека в 1724-26 години.

¹³⁰ Използваната от дьо Бросар дума е „barbares”, буквално „варварски”, но може да се преведе и като „неправилни”.

ca *Traité de la composition de musique* на Nivers (1632-1714¹³¹) и *Documenti harmonici* на A. Berardi¹³².

Ако обръщам изключително внимание на автодидактиката на дьо Бросар, то го правя, защото не само в неговото време, но и във всички времена фактът успешно да се самообучаваш е много рядък и заслужава да бъде подчертан. Но и книгите и сайтовете, по които да можеш наистина ефективно (добре) да се самообучаваш, според личните ми наблюдения не са много.

Сега си позволявам да цитирам съвременно становище за *Musurgia Universalis* на Кирхер, написано от музиколога George J. Buelow в музикалната енциклопедия *Grove*¹³³: *Musurgia Universalis*, едно от действително влияещите произведения на музикалната теория, насочила почти всеки немски музикален теоретик към доброто в развитието на 18-ото столетие. Нейната популярност е силно подпомогната от немския превод на по-голямата ѝ част още през 1662 година! Кирхер е писал за музиката като консервативен немски рационалист, който не забравя, че тя е естествен елемент на квадравиума, като част от математическия

---

131 Guillaume Gabriel Nivers (ок. 1632, Париж – 1714, Париж) – френски органист, композитор и теоретик. Неговите теоретични трудове, високо ценени и приживе, са респектиращи и от голям интерес и днес. Трактатът му по композиция е широко известен и извън Франция. Написва още *Dissertation sur le chant grégorien* (*Дисертация върху грегорианското пеене*, Париж, 1683), „L’art d’accompagnement sur la basse continue, pour l’orgue et le clavecin” („Изкуството на акомпанимента върху басо континуо, за органа и клавесина“, в: *Motets à voix seule...*, *Едногласни мотети...*, Париж, 1689, 4/1741) и *Méthode certaine pour apprendre le plein-chant de l’Eglise* (*Сигурен метод за научаването на църковното песнопение*, Париж, 1699, 3/1745).

¹³² Angelo Berardi (ок. 1636–1694, Рим) – композитор и органист, един от най-изтъкнатите италиански теоретици от края на XVII век, особено значим в областта на контрапункта. Най-стойностни са трактатите му *Documenti armonici* (в 3 книги, Болоня, 1687) и *Miscellanea musicale* (в 3 части, Болоня, 1689), предлагащи пълно описание на контрапункта, както е бил практикуван в XVII век. Автор е и на трактатите *Dicere musicali* (преди 1681, изгубен), *Ragionamenti musicali* (Болоня, 1681), *Arcani musicali svelati amicitia (...) con un modo facilissimo per sonare trasportato* (Болоня, 1690), *Il perché musicale, ovvero staffetta armonica* (Болоня, 1693).

¹³³ *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, 20 vol., ed. by St. Sadie, London, Macmillan Publishers Ltd, 1980/R1996, т. 10, стр. 73–74.

порядък¹³⁴ и дори като уникален символ на Господния ред, изразен в числата. Той продължава да поддържа есенциалния средновековен възглед, че Космосът се е разкривал в музикални съотношения и че музикалната хармония е като огледален образ на Божията хармония. Тези дълбинно теологични възгледи от немската музикална теория на 17-ото столетие се разпростират и проявяват ясно и в музиката на Бах. Голяма част от Кирхеровата доктрина (учение) за контрапункта произтича от Царлино и както тук, така в други отношения *Musurgia Universalis* представя синтез на италианската и немската композиционни практики на 16-и и 17-и век. Специфичен немски белег обаче е описанието на афективната природа на музиката, в което Кирхер вгражда концепцията за *musica pathetica* в релация с формалните конструктивни елементи на риторичната доктрина¹³⁵. Изследва риторичната структура, поетичния метрум и музикално-теоретичните фигури в детайли. По този начин внушава средствата за постигане на емоционално изразителен, но вече рационално контролиран музикален стил. Кирхеровите идеи, отнасящи се до класификацията на музикалните стилове, базирани както на социологични (той говори за музиката за и на различни слоеве на населението, бел. Я. К.), така и на национални характеристики, са оригинални и важни при изучаването на Бароковата музика. Въпреки че Кирхер не е бил практикуващ музикант, безспорно е можел да

---

¹³⁴ Припомням. В средновековните европейски университети седемте свободни изкуства били граматиката, риториката и логиката (съставляващи тъй наречения *trivium*) и геометрията, аритметиката, музиката и астрономията (съставляващи *quadrivium*). В съвременните колежи и университети изучаването на свободните изкуства, *Artes Liberales* (като основа на общото или свободно обучение) включва литература, език, философия, история, математика, както и наука. В някои случаи учебната програма се конструира, съдържайки 3 клона на познанието: 1) хуманитарни науки (литература, език, философия, изкуство и история), 2) физически и биологични науки и математика, 3) социални науки. По *Encyclopædia Britannica* 2001 CD-ROM Edition.

¹³⁵ Дори според Насонов, теорията на афектите е душата и нервът на трактата, макар че в различните части на „Мусургия универсалис“ това да се проявява в различна степен, вж. Насонов, Р.А.: „Музыкальная риторика Афанасия Кирхера: к истории «готовых слов»”, 2010, стр. 2, <http://2010.gnesinstudy.ru/wp-content/uploads/2010/03/Nasonov.pdf>.

идентифицира най-хубавата музика, композирана и изпълнявана не само по негово време, но и от по-ранни епохи. В *Musurgia Universalis* често цитира пространни музикални примери от композитор, като Agazzari, Gregorio Allegri, Carissimi, Froberger, Gesualdo, Kapsberger, Domenico Mazzocchi и Morales.

Други аспекти на Кирхеровия трактат, които допринасят за разбиране на музикалното мислене на 17-ото столетие, включват пространни инструменти, история на музиката в древните култури и терапевтичната стойност на музиката. Кирхеровата неутолима любознателност към старите култури, естествените науки и музиката, ведно с интензивните му контакти с учени от целия свят го води до създаването на музей на старинни находки и музикални забележителности. Museum Kircherianum за дълго е бил атракция за музиканти и туристи в Рим. Експонатите са били пръснати по множество музеи в Рим през 19-и век. Кирхер е бил неудържимо привличан от всички аспекти на механиката и е създал композираща машина – Arca musarithmica – която автоматично прави възможно всякаква композиция. Макар и често критикуван за привързаността му към идеи, които за последващи учени са изглеждали ненаучни, а и много от тях са били пренебрегвани поради трудната му латинска проза, той си остава една от водещите фигури в музикалната теория от бароковия период.

Леополд Вилхелм, Архидук на Австрия, Губернатор на Белгия и Бургундия, стр. 7.

Изображение от Интернет, public domain.

<http://docnum.u-strasbg.fr/cdm/compoundobject/collection/coll10/id/23416/rec/27>

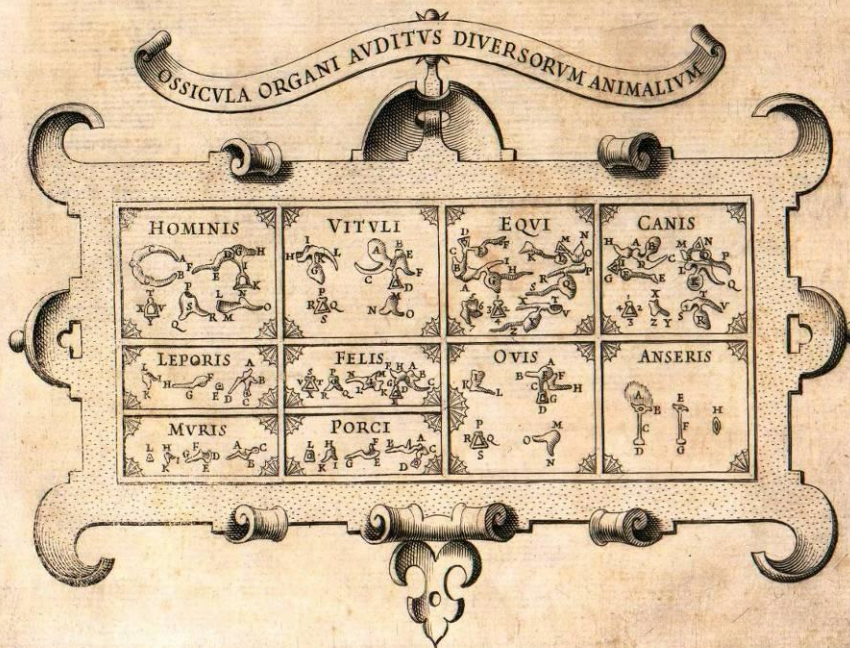
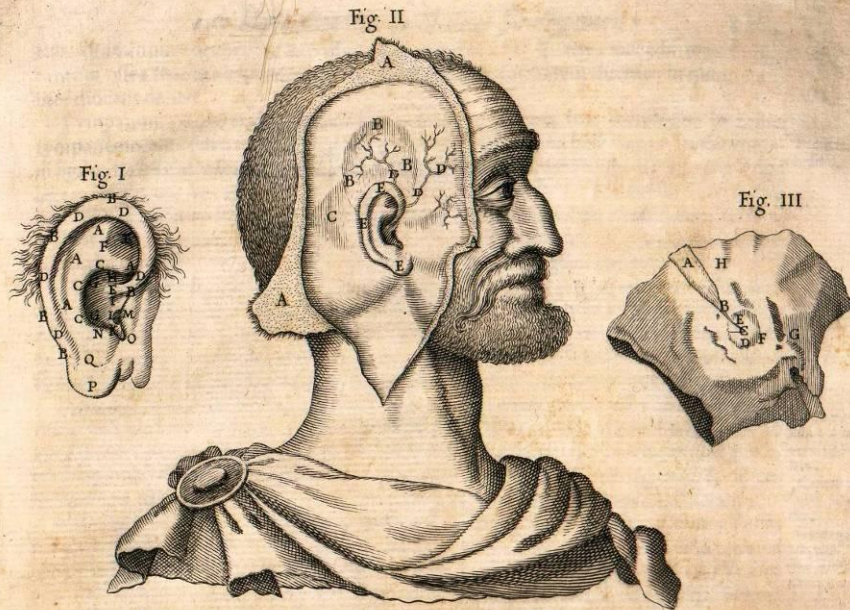

Иллюстрация между страници 14 и 15 на том 1:

Строеж на ухото на човека и сравнение със строежа на ушите на някои животни:
крава, кон, куче, леопард и котка над плъх и прасе, овца и гъска.

Изображение от Интернет, public domain.

<http://docnum.u-strasbg.fr/cdm/compoundobject/collection/coll10/id/23416/rec/27>

Glottismi modulationum sibilo exprimendi in Luscinia obseruati Iconismus III
fol. 30

Diuersarum uolucrum uoces
notis musicis expressa

A *Cuculium*
Cuculica Cuculica

B *Vox parurientis Gallinae*
to to to to to to to to to to to to to to to to

C *Gallina comoans pulles*
glo glo glo

D *Vox Coturnicis*
bik ebik bik ebik bik ebik

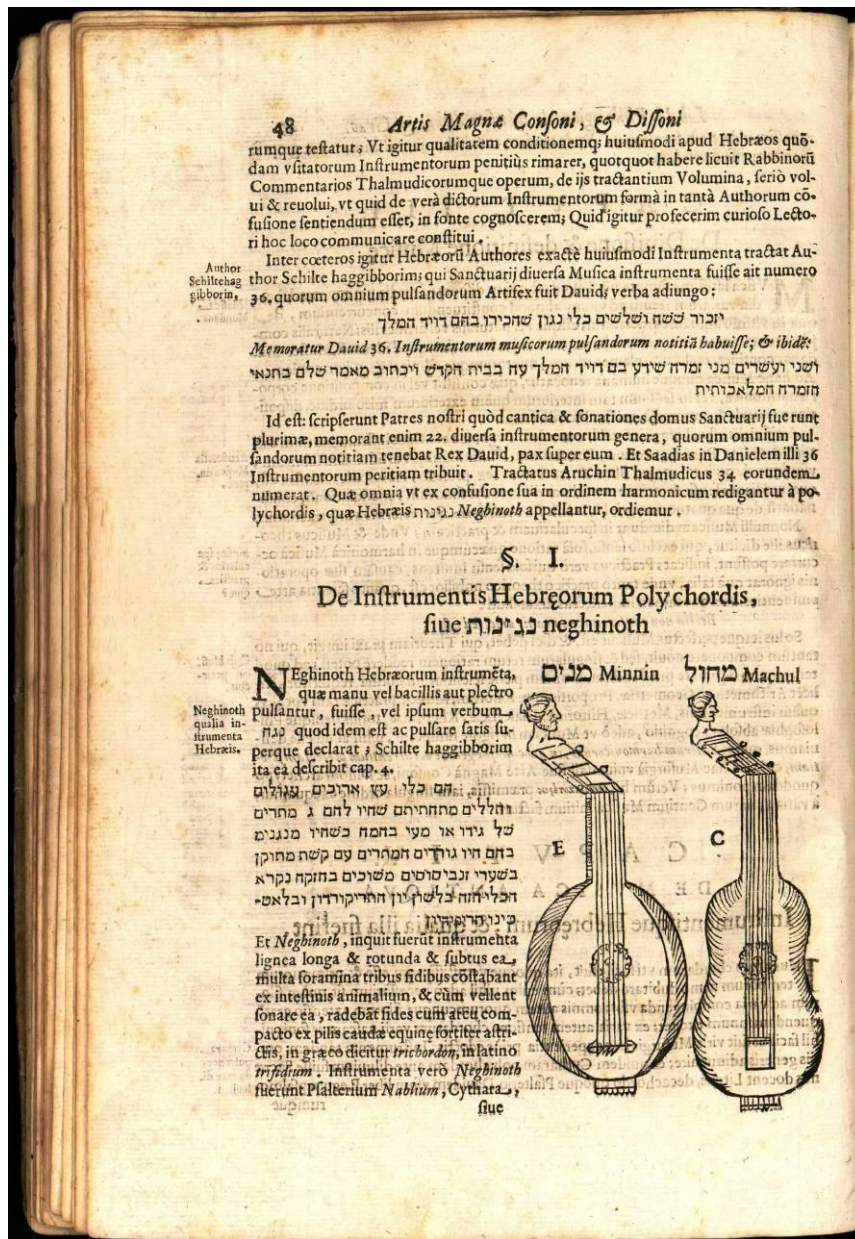
E *Vox Cuculi*
Gucu gucu gucu ~ gucu

Иллюстрация между страниците 30 и 31 на том 1 –
и днес тя е в учебниците по музика на 8-9-годишните английски ученици.
Изображение от Интернет, public domain.

<http://docnum.u-strasbg.fr/cdm/compoundobject/collection/coll10/id/23416/rec/27>

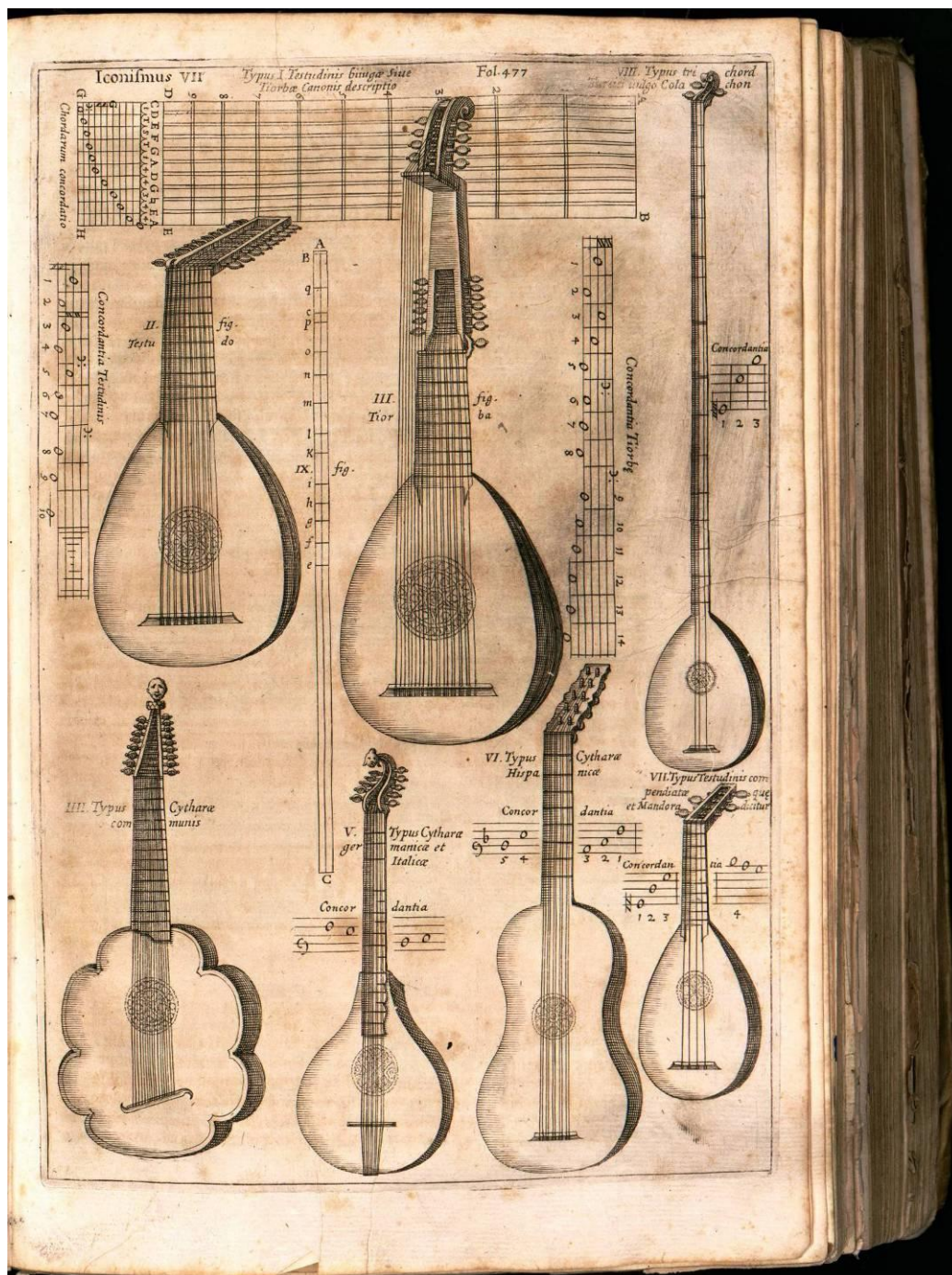
Показва пеенето на птици – и съответното нотиране! Първа е песента на славея, последвана от тези на петела, кокошката (снасяща яйца и привикваща своите пиленца), на кукувицата, на пъдпъдъка и на папагала (който казва „Здравей” на гръцки). Музиката на петела има обичайното портаменто в края на всяка фраза; също така обичайно, обаждането на кукувицата е нотирано като низходяща минорна терца.

Илюстрация на еврейски музикални инструменти – на стр. 76 от том 1.

Изображение от Интернет, public domain.

<http://docnum.u-strasbg.fr/cdm/compoundobject/collection/coll10/id/23416/rec/27>

Илюстрация на струни дръпкови инструменти, стр. 476-477, том 1 (II. Testudo – 12-струнна лютня; III. Theorbo – басова лютня; III. Обикновена китара, но е необичайно да е със 17 струни; V. Немска или италианска китара с 5 единични или двойни струни; VI. Испанска китара; VII. Комбинация от testudo и mandora – може би вид мандолина; VIII. Турска триструнна, простонародно позната като solachon).

Изображение от Интернет, public domain.

<http://docnum.u-strasbg.fr/cdm/compoundobject/collection/coll10/id/23416/rec/27>

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/1c/Athanasius_Kircher_-_Plucked_Instruments_from_Musurgia_universalis.jpg

ATHANASII KIRCHERI
FULDENSIS
SOC. IESV PRESBYTERI.
MVSURGIA
VNIVERSALIS
SIVE
ARS MAGNA
CONSONI ET DISSONI.
Tomus II.

Qui continet. { In Lib. VIII. Musicam Mirificam .
                  { In Lib. IX. Magiam Consoni & Dissoni .
                  { In Lib. X. Harmoniam Mundi .

*Mille velut Philomela sonos Epiglottide promit ,
Sic Ars Magna suo hoc dat mille Volumine Voces .*

*Præfaga Vati Avis est Apollini ,
Qui Musica almus fertur & metri parens . Terent .*

ROMÆ, Typis Ludouici Grignani . Anno Iubilæi MDCL.

SUPERIORVM PERMISSV .

Корицата на том 2.

Изображение от Интернет, public domain.

Всички изображения от там 2 съм взел (2012) оттук:

<http://num-scd-ulp.u-strasbg.fr:8080/453/>

Намирам го (2018) още тук:

<http://docnum.u-strasbg.fr/cdm/compoundobject/collection/coll10/id/1768/rec/1>

<https://plus.google.com/photos/118230151470189255916/albums/6162964602859698321/6162965600365532066?pid=6162965600365532066&oid=118230151470189255916>

<http://lhldigital.lindahall.org/cdm/ref/collection/emblematic/id/352>

<http://lhldigital.lindahall.org/cdm/ref/collection/emblematic/id/352>

Орфей на входа на Ада, настройва подарената му от Аполон лира, в краката му е укротеното триглаво куче Цербер, пазач на Ада – стр. 3, том 2.

Изображение от Интернет, public domain.

<http://docnum.u-strasbg.fr/cdm/compoundobject/collection/coll10/id/1768/rec/1>

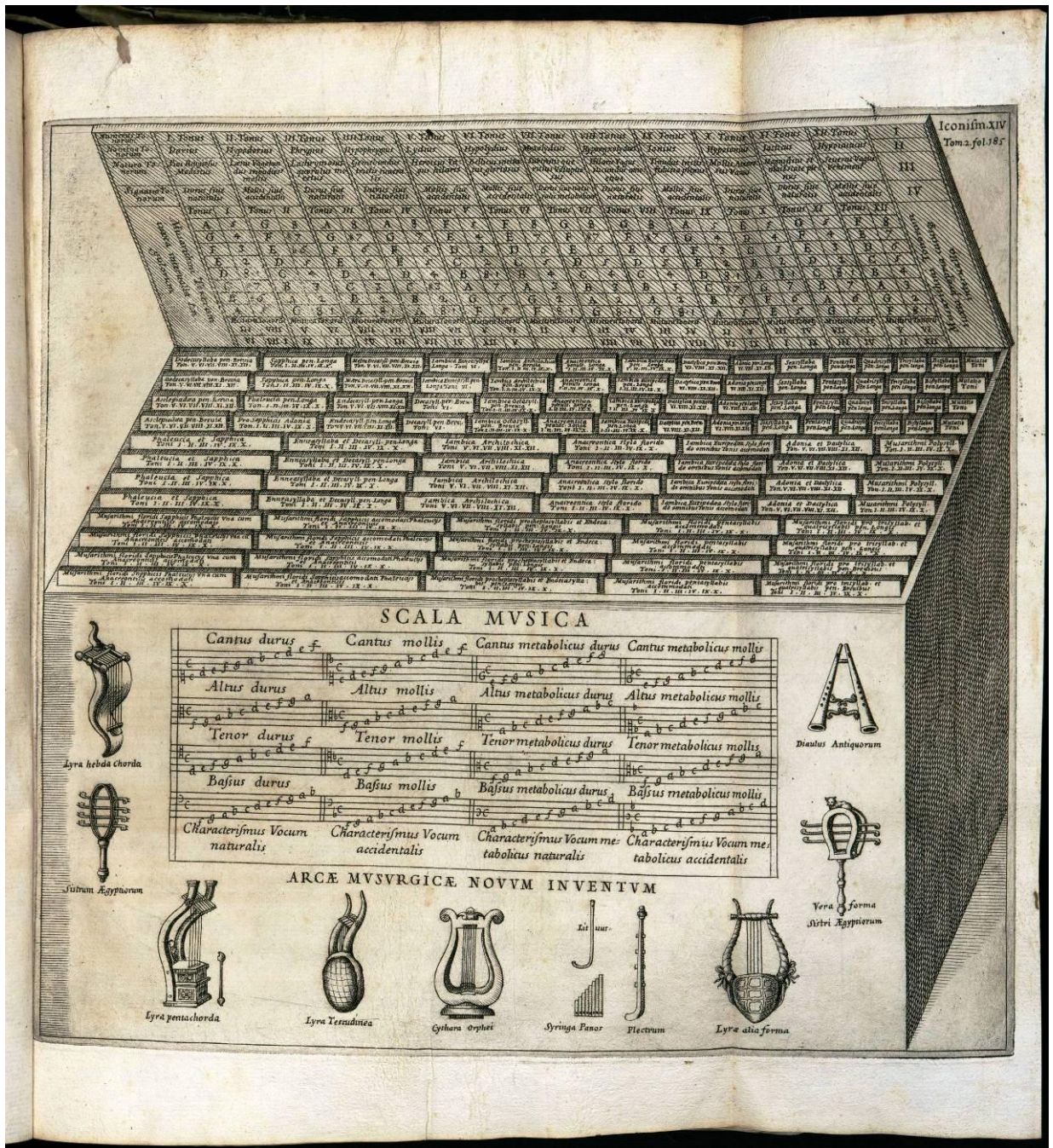

Иллюстрация между страницы 184 и 185:

Arca Musarithmica – „музаритмичният сандък”, с подредени в колони музикални елементи, всеки от който отговаря на метрична единица от 4, 5 или 6 срички. С помощта на този „ковчег” не само дьо Бросар, но и всеки друг (бил той и немусикант) би могъл да композира музика...

Изображение от Интернет, public domain.

<http://docnum.u-strasbg.fr/cdm/compoundobject/collection/coll10/id/1768/rec/1>

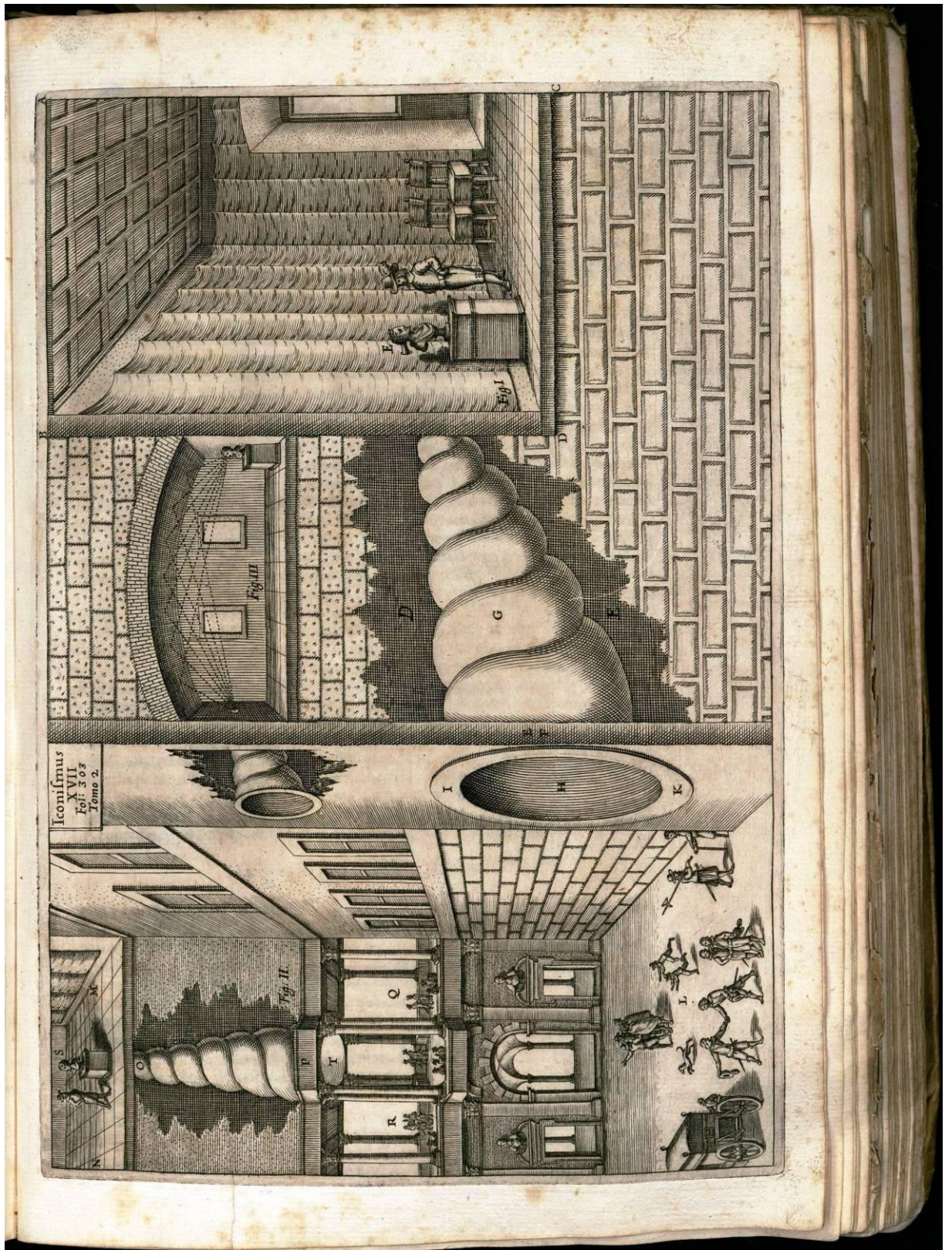

Иллюстрация между страницами 302 и 303 на том 2:
устройство за подслушване от вътрешността на дома на разговори в градината.
Изображение от Интернет, public domain.

<http://docnum.u-strasbg.fr/cdm/compoundobject/collection/coll10/id/1768/rec/1>

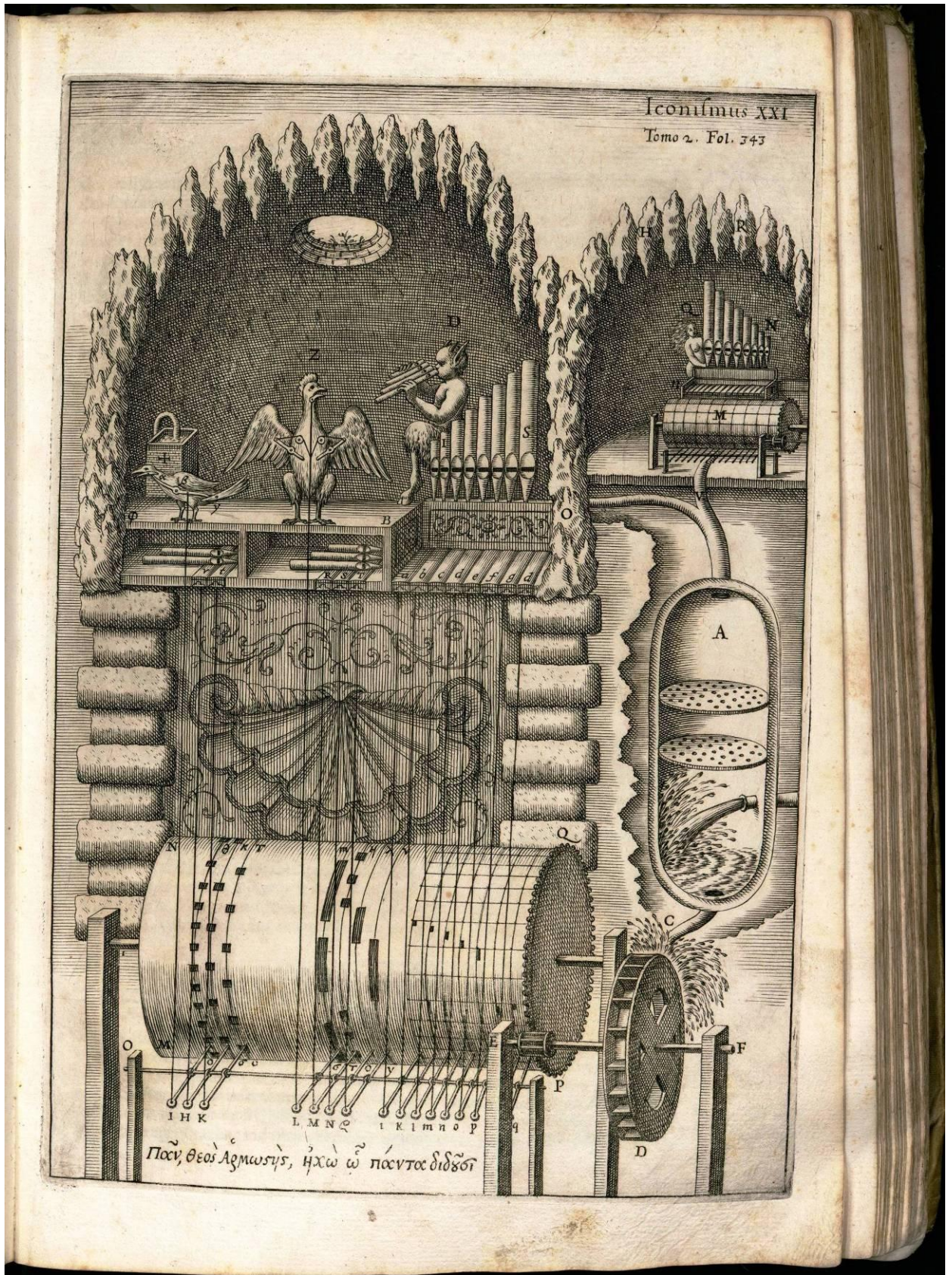

Иллюстрация между страницы 342 и 343: гидравлический (водный) орган.

Изображение от Интернет, public domain.

<http://docnum.u-strasbg.fr/cdm/compoundobject/collection/coll10/id/1768/rec/1>

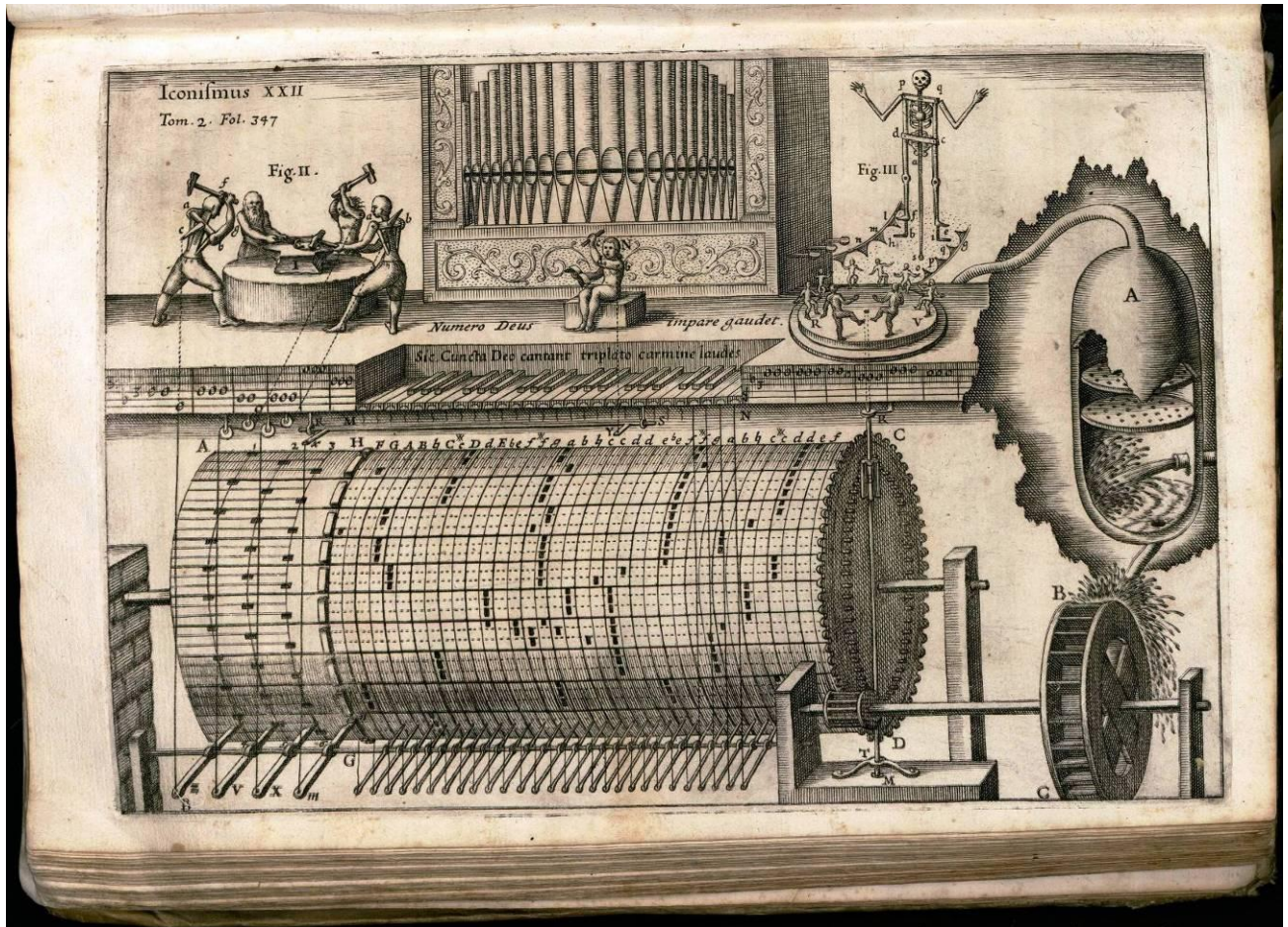

Иллюстрация между страницами 346 и 347: гидравлический орган.

Изображение от Интернет, public domain.

<http://docnum.u-strasbg.fr/cdm/compoundobject/collection/coll10/id/1768/rec/1>

Фолио с илюстрация между страници 366 и 367 на том 2:

Хармонията на Света, през 6-те дни на създаването му, според Кирхер.

Изображение от Интернет, public domain.

<http://docnum.u-strasbg.fr/cdm/compoundobject/collection/coll10/id/1768/rec/1>

<https://i.pinimg.com/originals/2d/2b/91/2d2b91fc96f0c1181f5ed136a6792a17.jpg>

Изображението представя хармонията при пораждането на света („HARMONIA NAS CENTIS MVNDI¹³⁶“). Бог свири на всесветовен орган (инструмент), като метафора на Сътворението. Надписът под клавиатурата, „Sic ludit in orbe terrarum aeterna Dei Sapientia” гласи: „Така свири Мъдростта на всевечния Бог в земната орбита”. А 6-те сцени от 6-те дни на Сътворението са най-вероятно вдъхновени от трактата на Robert Fludd¹³⁷ „Utriusque Cosmi, Maioris scilicet et Minoris, metaphysica, physica, atque technica Historia” (Метафизичната, физическата и техническата история на двата свята, а именно по-големия и по-малкия, публикуван в Германия в годините 1617-21). Музикалната хармонията е в 3 плана: musica caelestis (на небето), musica mundane (на земята), musica instrumentalis.

Ако се опитам да обобщя за *Мусургия универсалис*¹³⁸:

¹³⁶ Припомням ползването на буквата „v” за „u”: mvndi, днес бихме написали mundi.

¹³⁷ Робърт Флъд (на английски: Robert Fludd, на латински: Robertus de Fluctibus, 1574-1637) – англичанин: лекар последовател на Парацелзиус (<https://en.wikipedia.org/wiki/Paracelsus>), космологист, кабалист и астролог. Вж. https://en.wikipedia.org/wiki/Robert_Fludd.

¹³⁸ Понеже не владея латински, не искам да се поддам на изкушението да чета и половинчато – оттам и погрешно! – да превеждам от трактата на Кирхер (че и да коментирам въз основа на това!). В желанието си да събера едно summary на трактата, което да представя тук, първоначално „стъпих” на изложението в руската уикипедия, https://ru.wikipedia.org/wiki/Кирхер,_Афанасий. Но, ползвайки и редица други източници, в това число и оригинала :), преразказах, някои неща съкратих, други добавих... (Все пак, оставам не съвсем сигурен във верността на „събраното”). Затова би било чудесно, ако в един проект латинисти и музиколози проучат, обсъдят и представят Кирхеровата *Мусургия Универсалис* (дали би станало това у нас?). За момента ви насочвам към обобщения й преразказ на Фредерик Крейн на стр. хх-хххv в Crane, Frederick Baron: "Athanasius Kircher, Musurgia Universalis (Rome, 1650) : the section on musical instruments." (из книга 6 – *Голямото изкуство на консонанса и дисонанса*, бел. Я. К.), MA (Master of Arts) thesis, State University of Iowa, 1956, <https://ir.uiowa.edu/etd/5071> (отбелязвам, че по времето на написването на тази дисертация, в университета в Йова имали екземпляр от изданието на *Мусургия Универсалис* от 1650, вж. *ibidem* стр. хххiii). (Някои неща от текста на Крейн включих и в моето обобщение.) На свой ред Крейн насочва и към „доброто и по-скоро обемно” обобщение на *Мусургия Универсалис*, направено от Хокинс в „Обща история на музикалната наука и практика” (Hawkins, John: *A General History of the Science and Practice of Music*, London, Novello, new edition, 1853, Vol. II, Chap. CXXXIII, pp. 635-641/642, Я.К./), *ibidem*, стр. ххv. Издирих го в интернет ([https://imslp.org/wiki/A_General_History_of_the_Science_and_Practice_of_Music_\(Hawkins%2C_John\)](https://imslp.org/wiki/A_General_History_of_the_Science_and_Practice_of_Music_(Hawkins%2C_John))), <https://archive.org/details/ageneralhistory01hawkgooq>, прочетох го изцяло (компаративно с това на Крейн), включих в текста си и от него. Но, в наши дни, когато владенето на английския език е *conditio sine qua non* (условие, без което не може), предлагам, ако темата ви е

В трактата си, замислен като енциклопедия на музиката – съвсем не нова идея – Кирхер се стреми да представи цялостно теорията на звученето и на музиката. Силно е влиянието на *L'Harmonie universelle* (Универсалната хармония) на Марен Мерсен¹³⁹, издадена 14 години по-рано – в 1636, представяща теория на музиката¹⁴⁰ и музикални инструменти.

В епохата на Ранния Барок, когато са налице и интересът към контрапунктичността и полифоничността (старото, линейно наслагвано многогласие, с най-различни имитационни, канонически и сложни контрапунктични конструкции), и интересът към едновременното съзвучаване (това, което обичайно се нарича хармония).

Роман Насонов¹⁴¹ подчертава, че Кирхер насочва вниманието си – и това на читателите си – към „патетическата музика”, т.е. към въпросите на чувствата в музиката, в епохата на ранния Барок, както и на музикалната стилистика. Че в строежа на трактата си Кирхер се стреми да събере и представи вкупом – колкото взаимосвързано, толкова и добре самообособени тематично в отделните 10 части (книги) на трактата –

заинтригувала, да го изчетете (както и това на Крейн; а за тези, които се интересуват от музикалните инструменти – и цялата му дисертация). Приятно четене!

Вече бях решил да престана да работя по тази книга, когато, издирвайки с Google значението на aqua subtilis, попаднах и на този кратък преразказ на *Мусургия Универсалис* в статия за Кирхер в *A Dictionary Of Musicians: From The Earliest Ages To The Present Time. Comprising The Most Important Biographical Contents Of The Works Of Gerber, ... &c. &c. Together With Upwards Of A...*, London, 1824, вж. https://books.google.bg/books?id=kusGAAAAQAAJ&pg=RA1-PA14&lpg=RA1-PA14&dq=aqva+subtilis&source=bl&ots=j4uszg-Mal&sig=faNSq2XXaj5Woq92O8IHqP1kOuc&hl=bg&sa=X&ved=2ahUKewjp277i_LrdAhVuo4sKHTWvAGoQ6AEwBXoECAUQAQ#v=onepage&q=aqva%20subtilis&f=false. Намерих книгата и различни по-нови издания (1966, 2012, 2013, 2018):

https://www.amazon.com/s/ref=dp_byline_sr_book_1?ie=UTF8&text=John+S.+Sainsbury&search-alias=books&field-author=John+S.+Sainsbury&sort=relevancerank.

¹³⁹ Вж. https://fr.wikipedia.org/wiki/Harmonie_universelle,

https://en.wikipedia.org/wiki/Harmonie_universelle.

¹⁴⁰ Припомням, че за Мерсен всичко в света е дело, респ. проява на Бога. Божествено съчетание на всичко с всичко, хармония. Тя най-ясно може да се види в математиката, оттам – в строежа на света, респ. и в музиката.

¹⁴¹ Насонов, Р. А.: „Универсалная мусургия” Афанасия Кирхера. Музыкальная наука в контексте музыкальной практике раннего Барокко, канд. дисс., Московская консерватория, 1996, автореферат, passim, <http://cheloveknauka.com/universalnaya-muzurgiya-afanasiya-kirhera>.

всички познания за музиката, с които той разполага¹⁴². Че в 10-частния му строеж има и символика: 10 (декадата, Я.К.) е питагорейският символ на съвършенството (10 е сумата от всички числа в питагоровия тетрактис; това са първите 4 числа, $4+3+2+1=10$, графично е онагледявано с равностраничен триъгълник, всяка от страните на който е разделена на по 4, бел. Я. К.), като последната, 10-а книга, разказваща за хармонията в Света, подразделя тази хармония на 10 регистъра. Кирхер в Предисловието си заявява, че за него трактатът му *Универсална мусургия* е като декахордона (десетострунника), с помощта на който Давид прославял Бога¹⁴³.

И така, трактатът *Musurgia Universalis* е систематизиран в 10 части (книги), издаден като 2-томник; части (книги) №№ 1-7 са в първия том, №№ 8-10 – във втория.

В първата част (*книга първа – анатомична – за природата на звука и глас*¹⁴⁴, т. 1, стр. 1-42) Кирхер говори за естеството, пораждането и разпространението на звука. Представя и – чрез илюстрации – строежа (анатомията) и функцията на човешкото ухо, след това и на гласовия му апарат и звуковъзпроизвеждането му, компаративно с тези у животни¹⁴⁵ (вкл. жабата), птици (кокошка, кукувица, пъдпъдък и други птици), насекоми (вкл. скакалеца).

Във втората част (*книга втора – филологическа – за изкуствения звук, сиреч за музиката, а също и за първоосноваването, възрастта,*

---

¹⁴² История, практика и теория на музиката, акустика, композиция, инструменти и инструментация, естетика, философски, че и магически аспекти на музиката; все пак, акцентът пада върху теоретизирането на изкуството, бел. Я. К.

¹⁴³ Изкушавам се да продължа да превеждам – поне някои от нещата – и да обобщавам, от и по автореферата на Р. Насонов, не нека спра. След като е достъпен online, който иска, може да се запознае с него – дори да не знае руски език, в една или друга степен да го „прочете”, „през българския”, или поне да се „запознае” с него.

¹⁴⁴ *Musurgiae universalis sive artis magnae consoni et dissoni liber primus anatomicus de natura soni et vocis*. Заглавията са взети от текста на трактата, а не от Синописа, представен по-горе на стр. 127.

¹⁴⁵ На стр. 26-27 говори за позивните на американския Ленивец, които съдържали тоновете на хексахорда, възходящо и низходящо – и коментира, че ако музиката била първоначално изобретена в Америка, би казал, че е тръгнала от очарователния глас на това животно.

промяната и разпространението ѝ¹⁴⁶, стр. 43-79). За изобретяването на музиката, за нейното естество, за подразделенията (видовете) ѝ. Кирхер пише за староеврейската музика и представя в детайли библейски музикални инструменти, прочути еврейски музиканти. Псалмите. Съвременната еврейска музика. Гръцката музика, инструментите, музикалните форми. Съвременната (му) гръцка (църковна) музика. Кирхер определя музиката като „discors concordia, vel concors discordia” – „противоречива съгласуваност или съгласувано противоречие”, „разногласно съгласие или съгласно разногласие”, ако си позволя тези опити за превод.

Третата книга (*аритметическа – за учението за хармоничните числа*¹⁴⁷, стр. 80-158) представя теорията на хармоничните интервали („De Harmonieorum numerorum doctrina”) – т.е. учението за хармонията. Въпроси на математиката и пропорциите, респ. интервалите. Тоновите поредици, тетрахордите. Старогръцките и средновековните ладове. Предлага и таблица за „аритметическа стеганография”, въпроси на нотацията, още от Боеций. Фр. Крейн подчертава, че в представената от Кирхер теория за старата (древната) музика има неверни неща, факт, който е бил изтъкнат още на втората година след появата на *Мусургия*, например от Маркус Мейбом.

В четвъртата част (*книга четвърта – геометрична – за геометричното деление на монохорда*¹⁴⁸, стр. 159-210) Кирхер представя монохорда и интервалите, третираны алгебрически и геометрически.

Петата книга (*симфониургична – за новия, истински, сигурен и доказателствен начин на композиране на всякакъв вид мелодии*¹⁴⁹, стр.

---

¹⁴⁶ *Artis magnæ consoni et dissoni liber secundus philologicus de sono artificioso sive musica, eiusque prima institutione, ætate, vicissitudine, propagatione* (От „Голямото изкуство на съзвучното и разнозвучното“ книга втора...).

¹⁴⁷ *Artis magnæ consoni et dissoni liber tertius arithmeticus de harmonicorum numerorum doctrina.*

¹⁴⁸ *Artis magnæ consoni et dissoni liber quartus geometricus de divisione monochordi geometrica.*

211-414). Хоралът. Мензуралната музика. Контрапунктът („простият” и фигуралният, цветистият). Фугата (наречена от Кирхер *Contrapunctus Fugatus*). Общи указания за композиране на музика на 2, 3, 4 и повече гласа. Бележки върху стиловете от 16-и век (на стр. 313-315). Фр. Крейн пише, че книгата е истински трактат по композиция в еклезиастичен (църковен, Я. К.) стил (*stile antico*). Като илюстрации към еклезиастичния стил Кирхер е включил множество примери от Орландо ди Ласо, Аркаделт, Йодокус Пратенсис, Палестрина, Суриано, Нанино, Кристобалд де Моралес и много други, а към мадригалния – от Джезуалдо принц на Веноза, Орацио Веки и други. Крейн допуска, че нотните примери с неупоменато авторство може да са от Кирхер. В края на тази Книга Кирхер представя *Fuga in Nomine*, респ. същината на канона и примени на канони¹⁵⁰.

Шестата книга (*Органична музика, сиреч за инструменталната музика*¹⁵¹, стр. 415-530) е в 4 части. Първата част (стр. 416-452) представя струните и техните особености: пропорции, звукоизвличане, материали. Втората, третата и четвъртата ѝ части представят струнните, ударните и духовите инструменти – върху тези 3 части е дисертацията на Фр. Крейн. Крейн подчертава, че голяма част от материалите за инструментите, представени в трактата на Кирхер, са взети от Мерсен. И с парафрази на негови текстове, към които са добавени забележки и идеи на Кирхер. Подчертава и това, че Кирхер, в своя трактат на латински език, ползва латинска терминология и упоменава трактата на Мерсен чрез латинизираната версия на заглавието му – *Harmonia universalis*.

И така, в тези раздели на трактата си Кирхер представя модерните (от собствената му епоха) музикални инструменти, с помощта и на множество

---

¹⁴⁹ *Artis magnæ consoni et dissoni liber quintus symphoniurgus de componendarum omnis generis melodiærum nova, vera, certa ac demonstrativa ratione*. Симфониургична – творящата съзвучаването. Доказателствен – изпитан в парктиката.

¹⁵⁰ Вкл. такъв, който можело да се пее на 12200000 (дванадесет милиона и двеста хиляди) гласа.

¹⁵¹ *Artis magnæ consoni et dissoni liber sextus. Musica organica, sive de musica instrumentali*.

иллюстрации. В това число и камбаните¹⁵². Припомням, че в тази епоха е голям интересът към механиката (която се развива силно), оттам и към механичните автомати, в това число и тези в музиката. Съответно, Кирхер представя и „котешкото пиано”, и цилиндровите латерни.

Седмата книга (*диакритична*¹⁵³ – *за старото и новото*¹⁵⁴ *музикотворство, в което се разисква за основанието на всеки един от двата вида музика*¹⁵⁵, стр. 531-690, плюс index) представя както компаративно старата и съвременната (му) музика (с респект към старата), така и биографии на композитори от епохата на Кирхер, с редица прекрасни образци от тяхното творчество (ноти). (В това число и 5-гласен мадригал, композиран от император Фердинант III, и четиригласна ария от Луи XIII, взет от Мерсен). В тази книга Кирхер включва описания и на танци от неговото време: Галярда, Куранта, Пасамедзо, Алеманда, Сарабанда...; за всички тях представя нотни примери, композирани за целта от приятеля му Капсбергер. Тук са коментирани и силата, въздействието на музиката, поражданите от нея афекти. И тук ще подчертая, че най-често Кирхер е споменаван и коментиран от други музиколози именно във връзка с класификацията му на стиловете в музиката и коментарите му върху афективната ѝ способност. Крейн посочва, че класификацията на стиловете в музиката по Кирхер е разгърната в 3 направления: според темперамента, националността и функцията. Съответно, според функцията, различава 9 стила: 1. Ecclesiasticus (църковен); 2. Canonicus; 3. Moteticus; 4. Phantasticus (фантазии, ричеркари, токати, сонати); 5. Madrigalescus (мадригален); 6. Melismaticus (арieti, виланели, etc.; i.e. лека вокална музика за отмора); 7. Танцов (huporchematicus), с 2 подразделения: балет (theatricus) и социален

---

¹⁵² С частно описание на голямата камбана в Ерфурт.

¹⁵³ Различителна.

¹⁵⁴ Букв. старо-модерното.

¹⁵⁵ *Artis magnæ consoni et dissoni liber septimus diacriticus de musurgia antiquo-moderna in qua de varia utriusque musicæ ratione disputatur.*

танц (choraicus); 8. Инструментален (symphonicus; променлив според различните инструментите); 9. Речитативен (dramaticus или recitativus¹⁵⁶).

Осмата книга (*за чудодейното /чудесното/ музикотворство, т.е. новото музаритмично изкуство, открито наскоро, с чиято помощ всеки – който и да е той и колкото и неопитен да е в музиката – може за кратко време да достигне до свършено знание за композирането*¹⁵⁷, том 2, стр. 1-199) е подразделена в 4 части. Първата част е посветена на „пермутациите“; таблици с пренареждане на 6 елемента (букви/ноти)¹⁵⁸. Втората част е посветена на метрума и ритъма. Третата е посветена на това как може да се композира с помощта на музаритметични способности (вкл. и на канони, вкл. в различни стилове). Таблици, за 4 гласа, даващи варианти от комбинации на 8-те тона от гамите, които могат да се използват за всеки лад и ритъм, в различни комбинации. Представени са таблици за всеки от гръцките „метруми“, използвани в латинската поезия. И как да правиш същото с текстове на направиш същото в поеми на еврейски, халдейски, арабски, самаритански, етиопски, арменски, гръцки, италиански, испански, френски, немски, илирийски... Засяга и въпроси на музикалната риторика – как да променяш „формулите“ с риторична цел. Четвъртата книга представя как да се конструират и използват диаграми и механични средства за композиране.

Деветата книга (*Магията на съзвучното и разнозвучното /консонанса и дисонанса/, с чиято помощ, по пътя на безброй експерименти, на бял свят излизат*¹⁵⁹ дори най-съкровени тайни на звуците и на

---

¹⁵⁶ Единственият стил, в който Кирхер използва basso continuo, отбелязва Крейн.

¹⁵⁷ *Artis magnæ consoni et dissoni liber octavus de musurgia mirifica, hoc est ars nova musarithmica recenter inventa, qua quivis etiam quantumvis musicæ imperitus ad perfectam componendi notitiam brevi tempore pertingere potest.*

¹⁵⁸ Изобщо вторият том на *Мусургия Универсалис* съдържа големи таблици с най-различни комбинации от музикални интервали, както и схеми на старогръцка и римска поетическа метрика и съответстващи им нотационни примери.

¹⁵⁹ Букв. „се изливат, изтичат“.

музикотворството като цяло¹⁶⁰, стр. 200-363) е разделена на 5 части. Първата говори за силата на музиката, на хармонията, консонанса и дисонанса, респ. различните интервали – за пораждащите от тях въздействия у човека, афекти. Крейн подчертава, че Кирхер може би е първият, описал „музикалните чаши“¹⁶¹. Във втората част се разказва за чудотворната сила на музиката да лекува различни заболявания, например меланхолия¹⁶² и тарантизм¹⁶³, с научни обяснения. Третата разказва за инструменти и звучения, известяващи нещастия (Йерихонската тръба, камбани), на свой ред представяни като резултат от действия на ангели и демони. Четвъртата част третира явлението ехо: акустически, дори и в сравнение с разпространението на светлината и светлинните ефекти, как да използваш ехо-ефектите, как да използваш тръби за да разпространяваш звученето, за изграждане на подслушвателни системи в дворци, за видове

---

¹⁶⁰ *Musurgia universalis liber IX. Magia consoni et dissoni qua reconditura sonorum totiusque musurgia arcana per innumera experimenta in lucem eruuntur.*

¹⁶¹ На стр. 204 и 212 Кирхер, описвайки експериментирането с 5 еднакви чаши, посочва как с всяка от тях може да се постигне различен тон, в зависимост от степента на напълването ѝ. Пръстът се намокря и се търка по ръба на чашата и така произвежда звучене. Чашите са пълни с: първата – със силна спиртна напитка (*aqua vitae** – водата на живота, Я.К.), втората – с вино, третата – с фина вода (*aqua subtilis**), четвъртата – с по-гъста, плътна течност (*aqua crassa* – морска вода или олио), петата – с обикновена вода (*aqua communis*). И Кирхер коментира произтичащите от това разлики.

* През френското *eau-de-vie*, което съм учил като „ракия“. Какво точно е *aqua subtilis* – не знам и не можах да намеря в Интернет. Консултирах се за пореден път с д-р Владимир Маринов (благодаря му отново!): според него, *aqua subtilis* означава буквално „лека, фина вода“; *aqua vitae* било етанол и спирт, в т.ч. и спиртна напитка; д-р Маринов смята, че става дума за различни дестилати и (ал)химични разтвори.

¹⁶² Припомням, че в отминалите векове често с „меланхолия“ са наричали (диагностицирали) състояния, считани днес за депресия, Я. К.

¹⁶³ Представена е далечната за мен концепция за „симпатическата магия“ (идеята е, че предмети, които или си приличат на външен вид, или са били в контакт един с друг, придобиват и съответно предават нататък особена магическа сила и свойства) и музиката като носител на такава „симпатическа магия“. Например Кирхер пише за силното лечебно въздействие на различни видове музика след ухапване от отровния паяк тарантула – за това той пише още в книгата си за магнетизма. Теории като тази, че звучене на акорди разрежда въздухът и този така разреден въздух прониква през порите на пациента, повлиява мускули, артерии, нерви, и така повлияният пациент поисква да затанцува и при танцуването започва да се изпотява, чрез което отровата се изпарява... Но такава е епохата на Кирхер. Много лекари са вярвали в подобни методи, описвали са ги. (А сякаш в наши дни няма безброй хора, които вярват в какви ли не небивалици... И особено ако са безнадеждно – нелечимо, от съвременната класическа медицина – болни... Но и не само те...)

апаратури за предаването на звука... Петата част е посветена на автоматичните музикални инструменти.

Десетата книга е *Декахордът (десетострунът) на природата, сиреч десеттръбният орган, в който*¹⁶⁴ се доказва ясно, че природата на нещата е отразила във всички тях музикалните и хармоничните съотношения, и че при това природата на вселената не е нищо друго, освен най-съвършена музика¹⁶⁵, стр. 364-462, плюс index). Силно повлияна от учението на Мерсен и Кеплер за небесните сфери. Бог е разглеждан като органист, а светът – като орган¹⁶⁶. Хармонията на 4-те елемента, музиката на сферите, хармонията на минералите, растенията и животните на земята и в небесата. Че законите на хармонията управляват света, всичко що съществува. За хармонията и ритмите на човека и тялото му. Хармонията на афектациите. Музиката на любовта. Политическата музика, Монархическата, Аристократическата, Демократическата, Икономическата. Музикалната метафизика. Музиката на ангелите. Цялата природа като хармония на Бога.

Двадесет и три години по-късно (в 1673) Кирхер публикува и трактата си *Phonurgia nova (Нова фонургия)*, посветен на влиянието на звуците и на ехото. Представя твърде разнообразни устройство, в това число и еоловата арфа, както и мегафона (с хипотезата, че именно с него Александър Македонски командвал войските си). Фр. Крейн посочва, че *Фонургия* по същество не е нов труд, а препечатка на части от *Мусургия*, с някои добавки. Така, Първата книга на *Фонургия* (стр. 1-170) била базирана на Четвъртата част от Деветата книга на *Мусургия*, като включва, с някои добавки, материали за Еолийската арфа от Петата част на Деветата книга

---

¹⁶⁴ Или по-скоро, в която книга.

¹⁶⁵ *Artis magnæ consoni et dissoni liber X. Decachordon naturæ sive organum decaulum quo naturam rerum in omnibus ad musicas & harmonicas proportiones respexisse, atque adeo naturam universi nil aliud nisi musicam perfectissimam esse ostenditur.*

¹⁶⁶ За което вече стана дума – вж. илюстрацията и коментарите към нея на стр. 145-146.

на *Мусургия*. А Втората книга на *Фонургия* (стр. 171-229) повтаряла Части I-III от Деветата книга на *Мусургия*, с много малко добавки¹⁶⁷.

Джон Гласи обобщава, че в своята *Мусургия универсалис* Кирхер не само създава нови класификации на музикалните стилове, но очевидно е първият, открил доктрината (учението) за афектите (чувствата), с която по-късно барокова музика толкова много се занимава. Кирхер вярвал, че най-голямата цел на музиката е да отразява и предизвика човешки емоции или афективни състояния и че тази цел се постига най-добре чрез формална реторичните техника и структура. Немският превод на *Мусургия универсалис*, публикуван през 1662, направил трактата особено значим за територията на Свещената Римска (немска, Я. К.) империя и имал и „повече или по-малко директно въздействие и върху Йохан Себастиан Бах”, както смята съвременник ни композитор Роман Влад¹⁶⁸ (Glassie, 2012, стр. 123-124). На свой ред ще кажа, че трактатът на Атанасиус Кирхер *Мусургия Универсалис*, класически построен, подреден и систематизиран в 10-те си книги, представя музиката не „сама за себе си” и „сама по себе си”, а именно като многоаспектно интегрално свързана, неразривна част от цялостното познание и култура.

* * *

---

¹⁶⁷ Вж. Вж. Crane, Frederick Baron: "Athanasius Kircher, *Musurgia Universalis* (Rome, 1650) : the section on musical instruments." MA (Master of Arts) thesis, State University of Iowa, 1956, <https://ir.uiowa.edu/etd/5071>, стр. xxxvi.

¹⁶⁸ Roman Vlad (1919–2013), италиански пианист, композитор и музиколог от румънски произход, https://en.wikipedia.org/wiki/Roman_Vlad.

Вместо край...

Тази книга издавам като „сигнална” („пилотна”) в българската култура, за живота и делото на Атанасиус Кирхер.

Отново да кажа, че и двата тома на *Musurgia Universalis* на Кирхер могат да се видят в Интернет (public domain): <http://num-scd-ulp.u-strasbg.fr:8080/465/> и <http://num-scd-ulp.u-strasbg.fr:8080/453/> (това бе през 2012; през юни 2018 ги намирам тук: том 1 <http://docnum.u-strasbg.fr/cdm/compoundobject/collection/coll10/id/23416/rec/2>, том 2 <http://docnum.u-strasbg.fr/cdm/compoundobject/collection/coll10/id/1768/rec/1>). Предполагам, че те могат да бъдат „изтеглени”, разпечатани и предоставени на библиотеката на Нов български университет, за бъдещи проучвания по и във връзка с тях. Кирхер вълнува в наше време и европейци, и американци, и руснаци.

Леополд Моцарт, бащата на Волфганг Амадеус, е принуждавал сина си да изучава латински и италиански език – първият, езикът на Църквата и ерудицията, вторият – на светската култура от последните векове. Жалко, че у нас нито по времето на моите учители, нито по мое време (преди четвърт век), нито сега в обучението по музикология не са включени като задължителни дисциплини тези два езика. От всички български музиколози, които познавам, само неколцина ползват, и то частично, латинския.

Екип от латинист (латинисти) и музиколог (музиколози) би могъл да навлезе в трактата на Кирхер и, чрез Кирхер, в интересните и необятни простори на музиката като идея, дух и материя. Музиката като неразривна част от цялостната култура.

Референтни източници:

1. *A Dictionary Of Musicians: From The Earliest Ages To The Present Time. Comprising The Most Important Biographical Contents Of The Works Of Gerber, ... &c. &c. Together With Upwards Of A...*, London, 1824,
https://books.google.bg/books?id=kusGAAAAQAAJ&pg=RA1-PA14&lpg=RA1-PA14&dq=aqva+subtilis&source=bl&ots=j4uszg-Mal&sig=faNSq2XXaj5Woq92O8IHqP1kOuc&hl=bg&sa=X&ved=2ahUKEwjp277i_LrdAhVuo4sKHTWvAGoQ6AEwBXoECAUQAQ#v=onepage&q=aqva%20subtilis&f=false
2. "Athanasius Kircher, S.J. 1602-1680", The Museum of Jurassic Technology, 1996-2001, <http://www.mjt.org/exhibits/kircher.html>
3. *Athanasius Kircher at Stanford*,
<http://www.stanford.edu/group/kircher/cgi-bin/site/>
4. *Athanasius Kircher und seine Beziehungen zum gelehrten Europa seiner Zeit*, ed. John Fletcher, Wiesbaden: Harrassowitz, 1988
5. *Athanasius Kircher*, <http://www.newadvent.org/cathen/08661a.htm>
6. *Athanasius Kircher: The Last Man Who Knew Everything*, ed. Paula Findlen, New York: Routledge, 2004, 466 c.
7. Bach, J. A.: *Athanasius Kircher and his method: a study in the relations of the arts and sciences in the seventeenth century*, Thesis (Ph.D.), University of Oklahoma, 1985, 390 p.
8. Baldwin, Martha: "Reverie in Time of Plague: Athanasius Kircher and the Plague Epidemic of 1656", in: Findlen, Paula (edit.): *Athanasius Kircher. The Last Man Who Knew Everything*, New York, London, Routledge, 2004, pp. 63-78
9. Baumgardner, Jim: *Kircher's Mechanical Composer: a Software Implementation*, http://krazydad.com/pubs/kircher_paper.pdf
10. Behlau, A.: *Athanasius Kircher: Eine Lebensskizze*, Heiligenstadt, 1874

11. Bianchi, E.: *Prodigious Sounds: Music and Learning in the World of Athanasius Kircher*, The Dissertation Presented... in Candidacy for the Degree of Doctor of Philosophy, Yale University, 2011, 284 p.
12. Boxer, Sarah: A Postmodernist Of the 1600's Is Back in Fashion, The New York Times, 2002, <https://www.nytimes.com/2002/05/25/arts/a-postmodernist-of-the-1600-s-is-back-in-fashion.html>
13. Buonanno, R.: „Athanasius Kircher: The 17th Century Science at the Crossroads”, Journal: The Inspiration of Astronomical Phenomena VI. Proceedings of a conference held October 18-23, 2009 in Venezia, Italy. Edited by Enrico Maria Corsini. ASP Conference Series, Vol. 441. San Francisco: Astronomical Society of the Pacific, 2011, p. 547
14. Buonanno, R.: *The Stars of Galileo Galilei and the Universal Knowledge of Athanasius Kircher*, translation by Roberto Buonanno and Giuliana Giobbi, Heidelberg, New York, Dordrecht, London: Springer International Publishing, 2014, 178 p., (Astrophysics and Space Science Library Volume 399)
15. Crane, Frederick Baron: "Athanasius Kircher, *Musurgia Universalis* (Rome, 1650) : the section on musical instruments." MA (Master of Arts) thesis, State University of Iowa, 1956, <https://ir.uiowa.edu/etd/5071>
16. De Liano, Ignacio Gomez: *Athanasius Kircher (1602-1680), Itinerario del extasis, o Las imagenes de un saber universal*, Madrid, Ediciones Siruela, 1986
17. DeTar, John W.: *Athanasius Kircher, S.J. [1602-1680] Jesuit Scientist and Historian*, <http://www.ldolphin.org/geocentricity/DeTar.pdf>
18. *Encyclopædia Britannica* 2001 CD-ROM Edition
19. Findlen, P.: *Scientific Spectacle in Baroque Rome: Athanasius Kircher and the Roman College Museum, Jesuit Science and the Republic of Letters*, ed. by Mordechai Feingold, Cambridge, Massachusetts: The MIT Press, 2003, p. 225—284, 483 p., (Transformations: Studies in the History of Science and Technology)

20. Findlen, Paula (edit.): "The Last Man Who Knew Everything... or Did He?: Athanasius Kircher, S.J. (1602-80) and His World", in: Findlen, Paula (edit.): *Athanasius Kircher. The Last Man Who Knew Everything*, New York, London, Routledge, 2004, pp. 1-50
21. Findlen, Paula (edit.): *Athanasius Kircher. The Last Man Who Knew Everything*, New York, London, Routledge, 2004, 364 p.
22. Findlen, Paula: *Kircher's Cosmos: On Athanasius Kircher (How did a man who got so many things wrong become an intellectual celebrity in his own lifetime?)*, 2013,
<https://www.thenation.com/article/kirchers-cosmos-athanasius-kircher/#axzz2c3giimX>
23. Findlen, Paula: *Kircher's Cosmos: On Athanasius Kircher*, The Nation, April 3, 2013,
<http://www.thenation.com/article/173649/kirchers-cosmos-athanasius-kircher#>
24. Fletcher, John Edward: *A Study of the Life and Works of Athanasius Kircher, 'Germanus Incredibilis'*, ed. Elizabeth Fletcher, Brill Publications, Amsterdam, 2011
25. Friedlander, Paul: "Athanasius Kircher und Leibniz", *Atti della Pontifica Academia Romana di Archeologia* 13 (1937), 229-247
26. Frimmer, Steven: *The stone that spoke: and other clues to the decipherment of lost languages*, Putnam Pub Group, 1969.
27. Glassie, John, "Belief Systems and Sympathies: The Work of Athanasius Kircher" *The Ganzfeld*, September 2005,
http://www.johnglassie.com/the_cosmic_sympathies_of_athanasius_kircher_40608.htm
28. Glassie, John, "Athanasius, Underground", *The Public Domain Review*, November 1, 2012,
<http://publicdomainreview.org/2012/11/01/athanasius-underground/>
29. Glassie, John: *A Man of Misconceptions: The Life of an Eccentric in an Age of Change*, Riverhead Books, 2012, 333 p.; Reprinted Edition, Riverhead Books, 2013, 352 p. Лично аз (Я. К.) ползвам електронното издание Glassie, John. *A Man of Misconceptions: The Life of an Eccentric in an Age of Change*. Penguin Publishing Group. Kindle Edition.

30. Glassie, John: *Der letzte Mann, der alles wusste. Das Leben des exzentrischen Genies Athanasius Kircher*, Berlin-Verlag, Berlin 2014
31. Godwin, Joscelin: *Athanasius Kircher. A Renaissance Man and the Quest for Lost Knowledge, with 105 illustrations*, London, Thames and Hudson, 1979,
<https://www.scribd.com/doc/294550166/Joscelyn-Godwin-Athanasius-Kircher-A-Renaissance-Man-and-the-Quest-for-Lost-Knowledge>
32. Godwin, Joscelyn: *Athanasius Kircher's Theatre of the World: the Life and Work of the Last Man to Search for Universal Knowledge*, Rochester – Vermont, Inner Traditions, 2009, 304 p.; 2nd ed. 2015
33. Gorman, Michael John: „Between the Demonic and the Miraculous: Athanasius Kircher and the Baroque Culture of Machines”, несъкратена версия на есето, публикувано в *The Great Art of Knowing: The Baroque Encyclopedia of Athanasius Kircher*, ed. Daniel Stolzenberg, Stanford: Stanford University Libraries, 2001, pp. 59–70
34. Gorman, Michael John: “The Angel and Compass: Athanasius Kircher's Magnetic Geography”, in: Findlen, Paula (edit.): *Athanasius Kircher. The Last Man Who Knew Everything*, New York, London, Routledge, 2004, pp. 239-249.
35. Grafton, Anthony: “Kircher's Chronology”, in: Findlen, Paula (edit.): *Athanasius Kircher. The Last Man Who Knew Everything*, New York, London, Routledge, 2004, pp. 171-190
36. Haakman, Anton: *Il mondo sotterraneo di Athanasius Kircher*, 1995,
<https://archive.org/details/A.HaakmanIlMondoSotterraneoDiKircher>
37. Hajdu, Steven I.: *The First Use of the Microscope in Medicine*, Annals of Clinical & Laboratory Science, 2002,
<http://www.annclinlabsci.org/content/32/3/309.full>
38. Hankins T. L., Silverman R. J.: Chapter two. „Athanasius Kircher's Sunflower Clock. Instruments and the Imagination”, Princeton, Princeton University Press, 2014, p. 14-36, 352 p.
39. Hardy, Rob: *Pictures from a Remarkable Mind*, a customer review, март 2010, <https://www.amazon.com/Athanasius-Kirchers-Theatre-World-Universal/dp/1620554658#customerReviews>

40. Hawkins, John: *A General History of the Science and Practice of Music*, London, Novello, new edition, 1853, Vol. II, Chap. CXXXIII, pp. 635-642
41. Iversen, Erik: *The Myth of Egypt and its Hieroglyphs in European Tradition*, Gec Gad Publishers, Copenhagen, 1961, 177 p.
42. Koen, Vermeir: Athanasius Kircher's Magical Instruments: „An Essay on Science, Religion and Applied Metaphysics (1602-1680)”. *Studies in History and Philosophy of Science Part A*, Elsevier, 2007, 38 (2), pp.363-400. <https://halshs.archives-ouvertes.fr/halshs-00641624/document>
43. *Last Renaissance man or first Postmodernist? or both?*, <http://www.safran-arts.com/42day/history/h4may/02kirxer.html>
44. Leinkauf, Thomas: *Mundus combinatus. Studien zur Struktur der barocken Universalwissenschaft am Beispiel Athanasius Kirchers SJ (1602-1680)*, Berlin, Akademie Verlag, 1993
45. Lo Sardo, Eugenio: “Kircher's Rome”, in: Findlen, Paula (edit.): *Athanasius Kircher. The Last Man Who Knew Everything*, New York, London, Routledge, 2004, pp. 51-62
46. MacDonnell, Joseph: *Jesuit Geometers: A Study of Fifty-Six Prominent Jesuit Geometers During the First Two Centuries of Jesuit History (Series IV of the Institute of Jesuit Sources – Studies in Jesuit topics)*, 1989, 106 p.
47. Marilee, Peters: *The Man Who Knew Everything: The Strange Life of Athanasius Kircher*, Annick Press, 2017, 60 p.
48. McAlhany, Joe: *The Man Who Knew Too Much: Athanasius Kircher*, <http://www.washmapsociety.org/000/0/9/8/22890/userfiles/file/Kircher.pdf>
49. McLemee, Scott: *Athanasius Kircher is having a very good year*, http://www.mainstreetmuseum.org/wiki/index.php?title=Athanasius_Kircher
50. *Metaphysics (1602-1680). Studies in History and Philosophy of Science Part A*, Elsevier, 2007, 38 (2), pp.363-400
51. Monumenta Kircheri, http://gate.unigre.it/mediawiki/index.php/Monumenta_Kircheri

52. Musurgia universalis,
https://fr.wikipedia.org/wiki/Musurgia_universalis
53. Reilly, Conor: *“Athanasius Kircher: a master of a hundred arts, 1602-1680*, Studia Kircheriana, Wiesbaden: Edizioni del Mondo, 1974
54. *Rethinking the Scientific Revolution*, ed. by Margaret J. Oslerq
 Cambridge, Cambridge University Press, 2000, 340 p.
55. Rivosecchi, Valerio: *Esotismo in Roma Barocca: Studi sul Padre Kircher*, Rome: Bulzoni, 1982
56. Schuesslerdes, Jennifer: A 17th-Century Genius, a Quack, or Perhaps Both, The New York Times, 30 Dec 2012,
<https://www.nytimes.com/2012/12/31/books/a-man-of-misconceptions-by-john-glassie.html>
57. Scott, Michon: "Athanasius Kircher," Strange Science, March 29, 2015, <http://www.strangescience.net/kircher.htm>
58. Siebert, Harald: Kircher and His Critics. Censorial Practice and Pragmatic Disregard in the Society of Jesus, p. 72-140, in:
Athanasius Kircher. The Last Man Who Knew Everything, edit. Paula Findlen, New York, London, Rondledge, 2004, 364 p.
59. Stolzenberg, Daniel: “Four Trees, Some Amulets, and the Seventy-Names of God: Kircher Reveals the Kabbalah”, in: Findlen, Paula (edit.): *Athanasius Kircher. The Last Man Who Knew Everything*, New York, London, Rondledge, 2004, pp. 149-170
60. Stolzenberg, Daniel: *Egyptian Oedipus: Athanasius Kircher and the Secrets of Antiquity*, University of Chicago Press, 2015, 320 p.
61. Totaro, Giunia: *L'autobiographie d'Athanasius Kircher: L'écriture d'un jésuite entre vérité et invention au seuil de l'œuvre – Introduction et traduction française et ...* (French, Italian and Latin Edition), *Liminaires – Passages interculturels* (Book 14), Peter Lang AG, Internationaler Verlag der Wissenschaften, 1 edition, 2009, 430 pages

62. Tronchin, Lamberto: „Athanasius Kircher's Phonurgia nova: The Marvelous World of Sound During the 17th Century”, in: *Acoustics Today* 6(1):8-15, January 2009
https://www.researchgate.net/publication/233959830_Athanasius_Kircher's_Phonurgia_nova_The_Marvelous_World_of_Sound_During_the_17th_Century
63. Westfall, Richard S.: "Kircher, Athanasius," *The Galileo Project*, Rice University, 1995,
<http://galileo.rice.edu/Catalog/NewFiles/kircher.html>
64. Бросар, Себастиан дьо: *Себастиан дьо Бросар: Речник по музика (1705)*. Превод и коментари Явор Конов, София, Ниба Консулт, 640 стр.
65. Еко, Умберто: *Името на розата*, София, Парадокс, 1993, 492 стр.
66. Еко, Умберто: *Махалото на Фуко*, София, Народна култура, 1992, 540 стр.
67. Еко, Умберто: *Островът от предишния ден*, София, Хемус, 1997, 447 стр.
68. Эко, Умберто: „Поиски совершенного языка в европейской культуре”, пер. с итал. А. Миролубовой, СПб.: *Александрия*, 2007, 423 с., („Становление Европы”)
69. Йогансон, Л.(идия) И.(вановна): *Возрождение Атанасиуса Кирхера*, Електронно научное издание „Альманах Пространство и Время”, т. 1, вып. 1, 2016,
<https://cyberleninka.ru/article/v/vozhrozhdenie-atanasiusa-kirhera>
70. Конов, Явор: *Лексикографско и историографско наследство на Себастиан дьо Бросар (1655-1730) – духовник, музикант и ерудит*, голяма докторска дисертация, София, 2005
71. Конов, Явор: *Лексикографско, историографско & библиографско наследство на Себастиан дьо Бросар (1655-1730) – духовник, музикант & ерудит*, София, Музикално общество „Васил Стефанов”, 2008, 464 стр.
72. Насонов, Роман Александрович: *Кирхер, Афанасий*, Большая российская энциклопедия, Москва, БРЭ, 2009, т. 14, с. 50.; електронно такава статия намирам тук:
<https://bigenc.ru/music/text/2067763>

73. Насонов, Р. А.: Музыкальная риторика Афанасия Кирхера: к истории «готовых слов», 2010, <http://2010.gnesinstudy.ru/wp-content/uploads/2010/03/Nasonov.pdf>
74. Насонов, Р. А.: „Универсальная музургия” Афанасия Кирхера. Музыкальная наука в контексте музыкальной практике раннего Барокко, канд. дисс., Московская консерватория, 1996, автореферат, <http://cheloveknauka.com/universalnaya-muzurgiya-afanasiya-kirhera>
75. Насонов, Р. А.: Музыкально-историческая концепция Афанасия Кирхера и становление музыкально-исторического сознания Нового времени, дипл. работа, Московская консерватория, 1994
76. Насонов, Р. А.: Патетическая музыка и её место в музыкально-теоретической системе Афанасия Кирхера, дипл. работа, Московская консерватория, 1996
77. Стрельцов, А.: Человек, знавший всё: Афанасий Кирхер, History illustrated: Научно-популярный исторический журнал, 2013, № 4, с. 76—91.

Хубави статии за Атанасиус Кирхер има в английската, немската, френската, италианската, испанската, нидерландската (неправилно, не само според мен, у нас наричана холандска), норвежката, руската (огромна статия!, може би най-обширната от всички), полската, каталанската, чешката, естонската, хърватската, унгарската, португалската, румънската, словенската, финдландската, шведската, турската, вьетнамската уикипедии... И в тази на латински език. Дори и в тази на есперанто.

В българската... няма (няма и в сръбската, сърбохърватската, украинската; справка 27 юни – 27 август 2018):

https://en.wikipedia.org/wiki/Athanasius_Kircher

https://de.wikipedia.org/wiki/Athanasius_Kircher

https://fr.wikipedia.org/wiki/Athanasius_Kircher

https://it.wikipedia.org/wiki/Athanasius_Kircher
https://es.wikipedia.org/wiki/Atanasio_Kircher
https://nl.wikipedia.org/wiki/Athanasius_Kircher
https://no.wikipedia.org/wiki/Athanasius_Kircher
https://ru.wikipedia.org/wiki/Кирхер,_Афанасий
https://pl.wikipedia.org/wiki/Athanasius_Kircher
https://ca.wikipedia.org/wiki/Athanasius_Kircher
https://cs.wikipedia.org/wiki/Athanasius_Kircher
https://et.wikipedia.org/wiki/Athanasius_Kircher
https://hr.wikipedia.org/wiki/Athanasius_Kircher
https://hu.wikipedia.org/wiki/Athanasius_Kircher
https://pt.wikipedia.org/wiki/Athanasius_Kircher
https://ro.wikipedia.org/wiki/Athanasius_Kircher
https://sl.wikipedia.org/wiki/Athanasius_Kircher
https://fi.wikipedia.org/wiki/Athanasius_Kircher
https://sv.wikipedia.org/wiki/Athanasius_Kircher
https://tr.wikipedia.org/wiki/Athanasius_Kircher
https://vi.wikipedia.org/wiki/Athanasius_Kircher
https://la.wikipedia.org/wiki/Athanasius_Kircherus
https://eo.wikipedia.org/wiki/Athanasius_Kircher

Още 2 добри линка:

<https://www.strangescience.net/kircher.htm>
http://www.wikiwand.com/en/Athanasius_Kircher

Най-накрая:

International Bibliography of Athanasius Kircher Research,
https://archive.is/20130116004323/http://www.unilu.ch/eng/forschungsbibliographie_269848.aspx

Явор Конов (р. 1964 в София), д-р (1998), д.н. (2006), професор (2005) е утвърден и известен у нас и в чужбина **музиколог**.

От 4-годишен свири на пиано (сред преподавателите му са легендарният Константин Станкович <https://yavorkonov.alle.bg/за-явор-конов/константин-станкович/> и прекрасният проф. д-р Атанас Куртев). Уроци при Надя Буланже (1978).

Завършил е в София Националното музикално училище (пиано, 1983) и Националната музикална академия (музикология – полифония, при проф. д-р Димитър Христов, както и хорово дирижиране при проф. Стоян Кралев, 1991).

Специализирал е многократно и в чужбина. Майсторски клас по клавесин (Орвието, Италия, 1995).

Изследва предимно западноевропейска теория и история на музиката.

Има повече от 200 публикации – монографии, анотирани преводи, студии, статии, учебни помагала и други.

От 2010 е на щат в департамент Музика на Нов български университет в София.

Женен (за доц. д-р Теодора Болярова-Копова), имат 2 деца (Тереза, 2001 и Андрей, 2007).

За контакти: yavor_konov@abv.bg

За автора на тази книга би могло да прочетете и тук:

В българската Уикипедия: https://bg.wikipedia.org/wiki/Явор_Конов

В английската: https://en.wikipedia.org/wiki/Yavor_Konov

Във френската: https://fr.wikipedia.org/wiki/Yavor_Konov

В сайта на Департамент *Музика* на Нов български университет, София: <https://music.nbu.bg/bg/prepodavateli/prof-qvor-konov-d-n>

